

Fødevareklyngen eksporterer til hele verden

Fakta om erhvervet 2016

Landbrug & Fødevarer

Kilder mv.

Det statistiske grundlag er indsamlet blandt mange kilder, men der er hovedsageligt tale om data fra Danmarks Statistik, offentlige myndigheder samt egne beregninger.

Foto

Anne Kring
Kopenhagen Fur
Lars Bahl/Scanpix
Peter Prik Larsen
Ture Andersen
Tuala Hjarne
sæson.dk
Simon Ladefoged

Tryk

Graphic Unit

Design & Layout

e-Types

Papir

Arctic Matt

Udgivet af

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V
www.lf.dk

ISBN-nr. 978-87-87323-26-0

Indhold

S. 18

Dyrevelfærd er i høj kurs hos danskerne

Interessen for dyrevelfærd er vokset markant hos danskerne. Samtidigt er der mange myter om landbrugsdyrs vilkår. Et nyt dyrevelfærdsmærke skal gøre forbrugsvalget gennemskueligt.

S. 38

“Brug og smid væk” kulturen er på tilbagetog

Med øget fokus på bæredygtighed, må forbrugerne tænke i tøj, der har lang holdbarhed og indgår i den cirkulære økonomi. En pels holder i ca. 30 år, og der er intet ressourcepild.

S. 50

Nudging kan gøre danskerne sundere

De fleste danskere ønsker at leve sundere end de gør, og de kan hjælpes på vej med et "nænsomt" puf. Undersøgelser viser, at nudging i detailhandlen kan flytte forbruget.

Indledning

Fødevarerklngen eksporterer til hele verden 5

1 Fødevarerklngen i samfundet

Beskæftigelse og indkomst 10
 Miljø og natur 11
 Eksport 12
 Forskning og uddannelse 16
Artikel: Dyrevelfærd 18

2 Råvaregrundlaget

Bedriftsstrukturen 24
 Animalsk produktion 25
 Dyrevelfærd 27
 Vegetabilsk produktion 29
 Økologisk produktion 32

3 Landbrugets økonomi og indtjening

Økonomi og indtjening 36
Artikel: Pelsdyr 38

4 Forarbejdnings- og agroindustrien

Forarbejdningsindustrien 44
 Fødevarerikkerhed 48
 Agroindustrien 49
Artikel: Nudging 50

5 Danskernes forbrug og sundhed

Forbrug i Danmark 56
 Danskernes sundhed 58

6 Tabeller og figurer

Tabelloversigt 64

Fødevareklyngen eksporterer til hele verden

Det danske klima er formidabelt, når det handler om at dyrke jorden. Over de seneste 150 år er højteknologiske landbrug, globale andelselskaber og en række følgeindustrier vokset frem af mulden. I dag kan den danske fødevareklynge konkurrere med de allerbedste i verden på kvalitet, sundhed og fødevarer sikkerhed.

Ude i verden er ordene "Made in Denmark" et kvalitetsstempel. Spørg eksempelvis de flere hundrede millioner kinesere, der gerne vil betale for dansk svinekød eller mælk som de ved, de trygt kan sætte på bordet foran deres børn.

Det er ikke kun fødevarer af den slags, vi kender herhjemme, der er efterspurgt. Vores slagterier er gode til at udnytte alle dele af de dyr, de får til slagting. Kyllinge-fodder er en efterspurgt delikatesse i Sydkorea, kineserne har stor appetit på danske griseører, og rensedede maver fra danske køer er en værdsat spise i Frankrig.

Danske kartofler bruges i dag af ingrediensindustrien og indgår i bagværk, dressinger og oste rundt i verden, og dansk fremstillede enzymer bruges til vinproduktion, vaskepulver og bioethanol.

En kombination af innovation, kvalitetsbevidsthed og godt købmandskab betyder, at vi i dag kan sælge 42 procent af vores fødevarer som højværdi-produkter. Det er langt mere end de fleste andre lande kan. Blandt højværdivarerne er også økologiske fødevarer, som Danmark har syvdoblet eksporten af de seneste 10 år.

Det er ikke småpenge, landbruget og de tilknyttede virksomheder henter hjem til landet gennem eksport. Fødevareklyngen eksporterede i 2015 for 157 mia.kr. svarende til en fjerdedel af Danmarks samlede vareeksport. Opgjort i arbejdspladser viser tallene, at 190.000 danskere er beskæftigede i virksomheder inden for fødevareklyngen eller i virksomheder, der servicerer fødevareklyngen. Af dem kan tre ud af fire henføres til eksporten. Det svarer til 139.000 job.

Som et lille land med en åben økonomi er Danmark helt afhængig af eksport, hvis vi skal have råd til at udbygge vores velfærd i fremtiden. Fødevareklyngen har i årevis bidraget til eksportindtjening ved at sælge rundt regnet dobbelt så mange fødevarer til udlandet som vi spiser selv.

Hvis vi skal opretholde den position, er det vigtigt, at vi konstant er på udkig efter nye markeder. I dag er virksomheder fra den danske fødevareklynge til stede på den ene eller anden måde i de fleste af verdens lande. Derfor har vi begge i løbet af året deltaget i flere eksportfremstød for at støtte danske virksomheder ude i verden.

Fremstødene er et led i Landbrug & Fødevarers daglige arbejde for at åbne nye markeder og sikre, at fødevareklyngen også i fremtiden kan bidrage til at tjene eksportindtægter hjem til den danske økonomi.

God læselyst

Martin Merrild
Formand i Landbrug & Fødevarer

Karen Hækkerup
Adm. direktør i Landbrug & Fødevarer

I dag er virksomheder fra den danske fødevareklynge til stede på den ene eller anden måde i de fleste af verdens lande.

Fødevareklyngen eksporterer til hele verden

Fødevareklyngens nettovalutaindtjening opgøres til **90 mia. kr.** Dette er et bidrag som vi i fællesskab kan **omsætte til forbrug og velfærd.**

Fødevareklyngen eksporterede i 2015 for **157 mia. kr.** Produktionen af denne eksport skaber yderligere produktion, beskæftigelse og indkomst i hele den danske økonomi.

Den globale efterspørgsel efter fødevareklyngens produktion trækker **en betydelig produktion** i den danske økonomi:

260 mia. kr.

EKSPORT

Fødevareklyngens eksport bidrager med en beskæftigelse på **139.000** personer i Danmark.

Det svarer til **¼** af fødevareklyngens samlede beskæftigelseseffekt på **190.000** personer.

Fratrækker man omkostninger i produktionen, efterlader **eksporten** en bruttofaktorindkomst på **90 mia. kr.** hvilket udgør 4,5 pct. af bruttonationalproduktet.

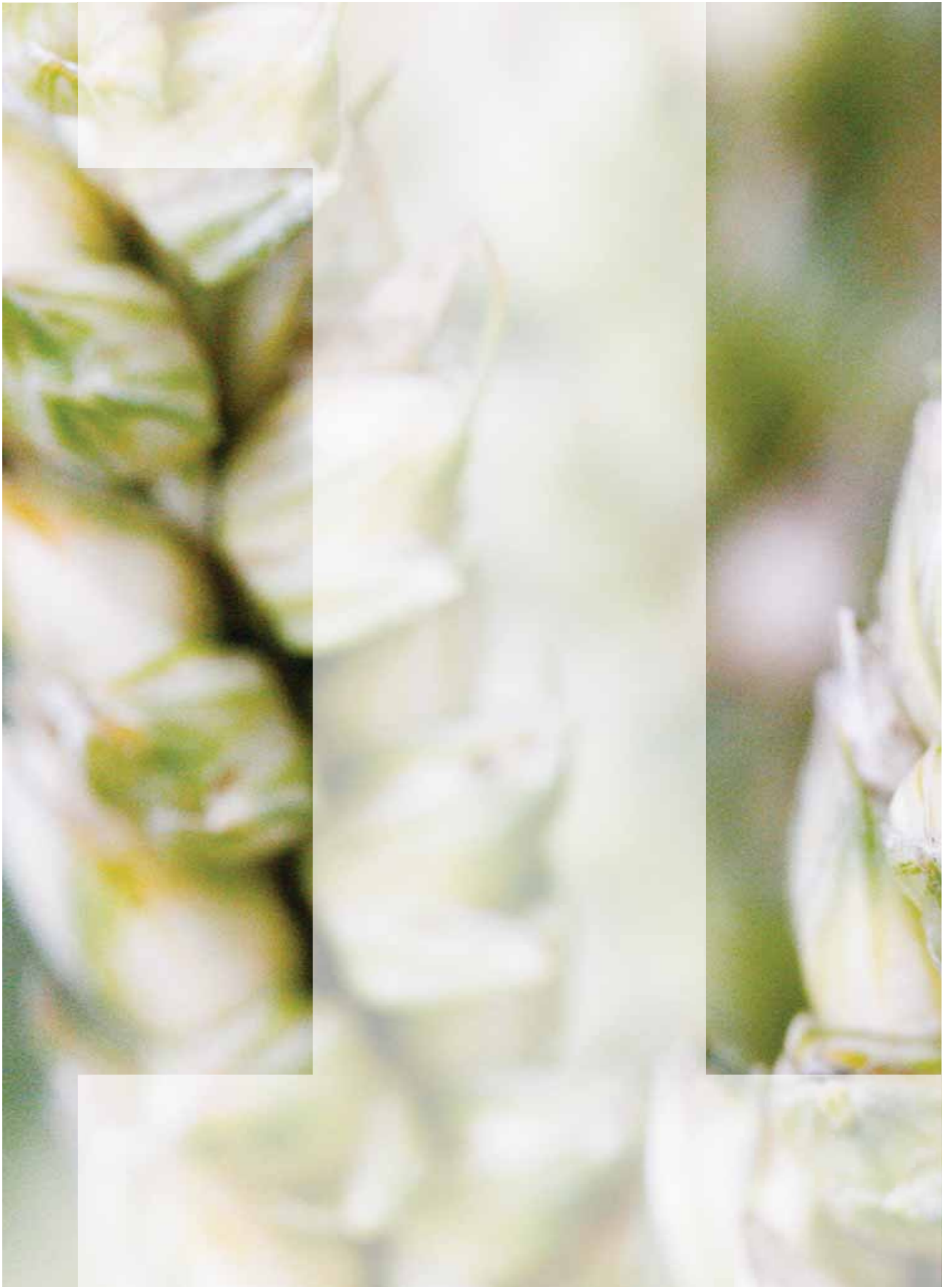
INDKOMST

88 pct. af svinekødet og **73 pct.** af mejeriproduktionen eksporteres.

Asien bliver stadig vigtigere. I dag er Kina (inkl. Hong Kong) fødevarerklængens næstvigtigste marked: **16 mia. kr.**

42 pct. af eksporten afsættes som højværdivarer.

Hvert døgn sendes der 31 containere fyldt med svinekød ud af Danmark mod Kina (inkl. Hong Kong). Det er **1,3 container** i timen, **365 dage** om året.

A close-up photograph of a plant spikelet, likely a grass or similar species, showing several green and white flowers. The flowers are arranged in a dense, vertical cluster. The background is a soft, out-of-focus green.

1. Fødevarer- klyngen i samfundet

Fødevareklyngens bidrag til samfundet kan opgøres til **190.000** jobs samt knap 111 mia. kr. til landets samlede indkomst.

Beskæftigelse og indkomst

Den danske fødevareklynge har en vigtig rolle i det danske samfund. Gennem produktion og eksport skabes aktivitet i hele den danske økonomi.

Fødevareerhvervet skabte beskæftigelse til ca.

190.000 personer i 2015.

Heraf kan

122.000 relateres til landbrugets aktivitets-skabelse.

I 2015 bidrog fødevareklyngens eksport med

139.000 arbejdspladser

Tabel 1.1
Fødevareklyngens beskæftigelse

Tabel 1.2
Landbrugskompleksets beskæftigelse

Tabel 1.3
Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen

Tabel 1.4
Eksportens betydning for beskæftigelsen

Tabel 1.5
Eksportens bidrag til indkomstdannelsen

Figur 1.1
Fødevareklyngens regionale beskæftigelse i andel af alle beskæftigede

Fødevareklyngen beskæftiger mange mennesker i hele Danmark. Aktiviteten finder sted i fødevareklyngens egne erhverv (den direkte effekt), men skaber tillige aktivitet i resten af økonomien som følge af fødevareklyngens behov for vare- og serviceydelser fra den øvrige økonomi (de indirekte effekter). Dermed breder fødevareklyngens aktiviteter sig som ringe i vandet i den samlede økonomi, og giver et væsentligt bidrag til beskæftigelsen og indkomstdannelsen i Danmark.

Fødevareklyngen sikrede beskæftigelse til 190.000 personer i 2015. Heraf er mere end 50.000 personer beskæftiget uden for klyngen i afledte støtteerhverv (lige fra den lokale elektriker på gården, over bankmanden til vognmanden).

Ud af fødevareklyngens samlede beskæftigelse kan 122.000 relateres til aktiviteten i landbruget og de tæt knyttede forarbejdningserhverv; mejerier, slagterier samt stivelses- og sukkerfabrikker. Produktivitets- og strukturudviklingen gennem de seneste 50 år har reduceret beskæftigelsen i primærlandbruget. I 1966 var der i primærlandbruget og gartneri beskæftiget 283.000 personer, mens der i 2015 var 63.000 personer. For hver 100 personer beskæftiget i landbruget skabes således 93 arbejdspladser i resten af økonomien. Fødevareklyngen bidrager til Danmarks samlede indkomst i form af aflønning af ansatte og overskud i virksomhederne, samlet benævnt bruttofaktorindkomsten. Fødevareklyngens produktionsværdi tillagt de indirekte effekter i støtteerhverv kunne i 2015 opgøres til 349

mia. kr. Fratrækkes omkostninger til forbrug i produktionen samt vare- og produktionsskatter, fås en bruttofaktorindkomst på knap 111 mia. kr. Dermed bidrager fødevareklyngen til Danmarks samlede indkomst svarende til 5,6 pct. af bruttonationalproduktet.

Eksportens store betydning for fødevareklyngen understreges af, at ud af fødevareklyngens samlede beskæftigelse på 190.000 personer kan 139.000 jobs henføres til eksporten ligesom 90 mia. kr. af bruttofaktorindkomsten genereres af fødevareklyngens eksport. Dermed er omkring 3/4 af aktiviteten skabt på eksportmarkederne.

Høj regional beskæftigelse i fødevareerhvervet

En stor del af fødevareklyngens produktion finder sted i land- og yderkommunerne i Danmark. Fødevareklyngen, og de deraf afledte erhverv, har som arbejdsgiver stor betydning i de såkaldte udkantskommuner. Fødevareklyngen beskæftiger omkring 12 pct. af det samlede antal beskæftigede i yder- og landkommunerne.

Flest mænd i de primære landbrug

80 pct. af de beskæftigede i landbrug og gartneri er mænd, mens 20 pct. er kvinder. Denne fordeling har ligget stort set fast de seneste 5 år. I forarbejdningsindustrien er kønsfordelingen lidt mere jævn, da ca. 60 pct. af de beskæftigede er mænd.

Landbruget har forøget produktionen, men samtidig reduceret miljøbelastningen. Præcisionsjordbrug, minivådområder, og stenrev er blandt de nye metoder til yderligere reduktion af miljøbelastningen.

Miljø og natur

Landbruget og fødevareromsomhederne har gennem mange år arbejdet på at mindske miljøbelastningen og passe på naturen.

Landbrugets miljøbelastning består primært af udledning af kvælstof, fosfor, ammoniak og drivhusgasser. Øget udledning af kvælstof kan medføre opblomstring af alger og iltsvind i havet, og øget udledning af fosfor kan medføre uønsket stor plantevækst i søer og fjorde. Ammoniakudledning kan påvirke naturen i højmoser, heder og overdrev og medvirke til dannelsen af partikler med sundhedsskadelige effekter. Dertil kommer udledning af drivhusgasser, der især stammer fra køernes fordøjelse, gyllehåndtering, jordbearbejdning, fossile brændstoffer og ændret kulstoflagring.

Landmændene arbejder løbende på at mindske miljøbelastningen. Miljøbelastningen er reduceret gennem avlsarbejde, forbedret fodereffektivitet, bedre plantesoerter, reduceret anvendelse af handelsgødning, ændret jordbearbejdning og bedre gødningshåndtering ved bedre staldindretning, slangeudlægning og nedfældning af gylle i stedet for bredspredning på marken, samt bedre opbevaringskapacitet for gylle.

Markante reduktioner

Fra 1990 til 2014 er den årlige kvælstofudledning til havet reduceret 45 pct., markoverskuddet af fosfor 83 pct., den årlige udledning af ammoniak 44 pct. og den årlige udledning af drivhusgasser 16 pct. Samtidig er produktionen steget med 22 pct.

Flere forbedringer på vej

Gennem forskning og udvikling arbejder landbruget med yderligere at reducere miljøpåvirkningen. Der arbejdes blandt andet med øget anvendelse af flerårige afgrøder, ekstensivering af lavbundsarealer, minivådområder, drænfiltre til opsamling af fosfor, hurtig udsugning af gylle, øget produktion af biogas, anvendelse af halm

til bioenergi, fodringsmetoder, gødningshåndtering, planteforædling, muslinge- og tangproduktion, genopretning af stenrev, samt udnyttelse af de nye muligheder for præcisionsjordbrug, datakommunikation og digitalisering.

Naturpleje

Det danske landskab er et kulturlandskab, og mange af vores beskyttede naturområder har udviklet sig og er bevaret på grund af en historisk landbrugsmæssig udnyttelse. Det drejer sig bl.a. om heder, enge, overdrev, moser og strandenge, som tidligere spillede en vigtig rolle i landbruget og blev udnyttet til bl.a. høslæt, afgræsning og tørvegravning. I takt med landbrugets intensivering og mekanisering er mange af disse arealer ikke længere rentable at inddrage i driften, bl.a. fordi de er små og ukurante, ligger langt fra bedriften og foderproduktionen er begrænset. Når arealerne ikke længere udnyttes til høslæt eller afgræsning, risikerer de at gro til, og det er i dag en af de største trusler mod den mangfoldige flora og fauna, som er knyttet til naturområderne.

Det har imidlertid givet plads til landmænd, der har specialiseret sig i naturpleje. Det anslås, at der på landsplan er omkring 100 landmænd, som i dag er fuldtidsnaturplejere med kvæg. Dertil kommer et stort antal deltidslandmænd samt landmænd, som har naturpleje som hobby ved siden af deres primære produktion.

Det er muligt at opnå tilskud fra landdistriktsprogrammet til afgræsning eller slæt af græs- og naturarealer. I starten af 2016 var godt 83.000 ha i tilsagn om pleje af græs- og naturarealer, og interessen for at udføre naturpleje og søge om tilskud har været stigende de seneste år.

Afkobling af produktionen og miljøbelastning, **1990-2014.**

- Produktionsmængde
- Miljøbelastning

Landbruget har reduceret kvælstofudledning med 45 pct., markoverskuddet af fosfor 83 pct., ammoniakudledningen med 44 pct. og udledningen af drivhusgasser med 16 pct.

Figur 1.2
Udvikling i produktion og miljøbelastning

42 pct. af alle eksportvarer fra fødevareklyngen opnår en merpris på 20 pct. i forhold til EU-gennemsnittet.

18 pct. af fødevareklyngens eksport er svinekød.

Eksport

Fødevareklyngen i Danmark leverer et vigtigt bidrag til fortællingen om, at Danmark i international henseende er en lille åben økonomi. Ud af den samlede produktion til endelig anvendelse går ca. $\frac{3}{4}$ til eksportmarkederne. Med andre ord, så er ca. $\frac{3}{4}$ af fødevareklyngens aktivitet skabt af eksporten.

De største eksportmarkeder er Tyskland, Kina (inkl. Hong Kong), Sverige og Storbritannien. Der opnås løbende markedsadgang til nye lande for at sikre så bredt et distributionsnet som muligt. Senest er der netop opnået adgang til Colombia mht. afsætning af svinekød.

Hidtil er størstedelen af eksporten gået til europæiske lande, men de senere år er der for alvor sat skub i den danske fødevareklynges eksport til lande udenfor Europa. Kina er når det lægges sammen med Hong Kong i dag det klart største eksportmarked uden for Europa og fødevareklyngens andenstørste eksportmarked.

Fødevareklyngens eksport

Eksporten fra fødevareklyngen udgjorde i løbende priser 157 mia. kr. i 2015 eller hvad der svarer til knap 25 pct. af den samlede danske vareeksport på 635 mia. kr. Eksponeringen mod den internationale handel cementerer klyngens økonomiske betydning. På 23 år er eksportværdien fordoblet.

EU aftager 59 pct. af fødevareklyngens eksport. For den resterende vareeksport er det den samme andel, der går til EU. I Europa er Tyskland det vigtigste marked med en eksport på 26 mia. kr. i 2015, efterfulgt af Sverige med 14 mia. og Storbritannien med 13 mia. kr. På det asiatiske marked er afsætningen fra fødevareklyngen markant højere end al anden dansk vareeksport. Asien udgør 23 pct. af klyngens eksport, med Kina som absolut vigtigste marked. Målt i værdi aftager Kina fortrinsvis minkskind. Gennemsnitsprisen toppede foreløbigt i 2013

med 618 kr. pr. skind. I 2014 faldt prisen til 326 kr. og er siden steget i 2015 til 380 kr. pr. skind. Antallet af eksporterede skind er i perioden steget fra knap 21 mio. stk. i 2013 til godt 28 mio. stk. i 2015, heraf er 17,8 mio. stk. dansk produceret. Mængdeeffekten har dermed ikke helt kunne opveje det store prisfald i 2014.

Af fødevareklyngens eksport på 157 mia. kr. udgør svinekødet godt 18 pct., svarende til 28,6 mia. kr. Eksporten er faldet med knap 2 mia. kr. i 2015, hvilket alene skyldes faldende verdensmarkedspriser udløst af Ruslands importforbud. Mejerieksporten, hvoraf ca. halvdelen består af ost, udgjorde i 2015 en værdi på 16,9 mia. kr. Mejeriprodukterne udgør knap 11 pct. af klyngens samlede eksport.

Eksportværdien på 157 mia. kr. er ny rekord og godt 5 mia. kr. mere end året før. Nedgangen i 2014, hvor især værdien af minkskindseksporten trak ned, er dermed elimineret. Varegrupperne med største værdimæssige fremgang i 2015 er rå minkskind (+3,0 mia. kr.), kiks, brød og bagværk (+1,4 mia. kr.) samt fisk og skaldyr på +1,2 mia. kr.

Fødevareklyngen bidrager positivt til Danmarks valutaindtjening

Størrelsen af eksporten er ikke nødvendigvis et godt mål for et erhvervs bidrag til valutaindtjeningen. Nogle erhverv kræver i sig selv en stor import for at realisere eksporten. Et bedre mål er at betragte erhvervs nettoeksport, defineret som eksporten fratrukket den import, der kræves for at producere eksporten. Denne import opgøres som den direkte import i erhvervet, men

Figur 1.3
Fødevareklyngens eksport, mia. kr.

Figur 1.4
Fødevareklyngens eksport opdelt på lande og varer.

Tabel 1.6
Eksport af levende slagtedyr.

Tabel 1.7
Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten.

Figur 1.5
Udenrigshandel med økologiske varer.

Figur 1.6
Andel af højværdivarer.

Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten var i 2015 på **90 mia. kr.**

også det indirekte importindhold i de varer, der leveres af andre erhverv. En mindre del af eksporten produceres ikke i Danmark, fx udenlandske pelsskind eksporteret gennem København Fur og fx fisk landet i Danmark af udenlandske fiskere og eksporteret fra danske fiskeriauktioner. Denne reeksport skaber alene produktionsværdi i handelserhvervene, hvorfor værdien af disse varer ikke medtages i beregning af nettoeksporten. Fødevareklyngen bidrager ganske betydeligt til Danmarks valutaindtjening gennem et stort bidrag fra netto-eksporten.

Vareeksporten fratrukket ovennævnte reeksport kunne i 2015 opgøres til 137 mia. kr. Produktion af denne eksport krævede direkte og indirekte en import af varer og tjenester for knap 47 mia. kr. Fødevareklyngens nettoeksport kan dermed opgøres til 90 mia. kr. i 2015. Betragtes alene landbruget og de tæt knyttede forarbejdnings-erhverv; mejerier, slagterier samt stivelse- og sukkerfabrikker var bidraget til nettoeksporten 49 mia. kr. i 2015

Stigende handel med økologiske fødevarer

Markedet for økologiske varer er støt stigende. I takt med at efterspørgslen på økologiske fødevarer går op, er udenrigshandlen hermed også vokset. Den totale import af økologiske fødevarer udgjorde 1,9 mia. kr. i 2014. Med 30 pct. udgør frugt og grøntsager, efterfulgt af korn og kornvarer med 16 pct., den største del af importen af økologiske varer. Kød og kødvarer udgør blot 2 pct. af den samlede importværdi.

Eksporten af økologiske fødevarer er støt stigende. Hvis udviklingen som forventeligt fortsætter, vil eksporten om få år overgå den tilsvarende import heraf. I 2015 var eksporten på 1,7 mia. kr.

Lidt over halvdelen af den økologiske eksport er mejeriprodukter og æg, mens varegrupperne frugt og grøntsager samt kød og kødvarer dækker begge hver 12 pct. af den økologiske eksport.

Knap halvdelen (820 mio. kr.) af Danmarks økologiske eksport sendes til Tyskland, mens Sverige på andenpladsen aftog for 295 mio. kr. i 2015. Hvor eksporten er koncentreret om få lande, er importen bredere fordelt. Importen sker især fra Tyskland, Holland, Italien og ikke mindst Asien under et.

Der er store forventninger til, at fx Kina fremover vil aftage mere økologi fra Danmark.

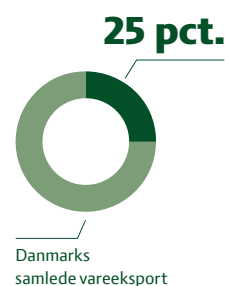
Højværdivarer

Den danske fødevareklynge eksporterer til 211 af verdens 247 lande/stater/territorier, hvilket understreger klyngens konkurrencestyrke på de internationale markeder. Udlandet vil generelt meget gerne have de danske fødevarer, navnlig pga. de iboende kvaliteter som er en del af den samlede pakke ved køb af dansk, fx høj fødevarer sikkerhed og dyrevelfærd, sporbarhed og punktighed i logistikken, hvilket samlet set giver kunden en sikkerhed for kvalitet.

Ud af den samlede eksport fra klyngen er 42 pct. af eksporten i 2015 kendetegnet ved at være højværdivarer. Med højværdivarer menes, at eksporten ned på det mest detaljerede vareniveau opnår en merpris på 20 pct. eller mere i forhold til EU-gennemsnittet. I 2016 svarede det til, at over 65 mia. kr. af den samlede eksport fra fødevareklyngen var højværdivarer. Det gør Danmark til et af de lande, hvor højværdivarer udgør den største andel af eksporten fra fødevareklyngen.

Fødevareklyngen står for knap **25 pct.** af Danmarks samlede vareeksport og har mere end **fordoblet sin eksport** over de seneste 23 år.

Den økologiske vareeksport var
i 2015 på **1,7 mia. kr.**

Tyskland er fødevareklyngens vigtigste
eksportmarked. Eksporten var på
**26,3 mia. kr.
i 2015.**

Vi eksporterede frø for

**2,8 mia. kr.
i 2015**

Eksportværdien på
er ny rekord.

157 mia. kr.

I **2015** eksporterede
fødevareklyngen til **211**
lande/territorier i verden.

Uddannelse og forskning er afgørende for, at Danmark kan bevare den førende rolle inden for fødevarerinnovation.

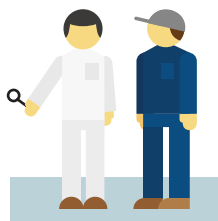

De samlede investeringer i fødevarerforskning beløber sig årligt til godt

3 mia. kr., heraf bidrager erhvervet selv med de **2 mia. kr.**

Spændvidden af de **jordbrugs- og fødevarerelaterede universitetsuddannelser** er de senere år blevet meget bred med fremkomst af en lang række nye uddannelser, herunder inden for **miljø, teknologi og human ernæring/sundhed**.

Forskning og uddannelse

Det danske forsknings- og uddannelsesmiljø inden for fødevarer er internationalt anerkendt, og den danske fødevarerindustri er kendt for at være en moderne produktion med fokus på bæredygtig innovation.

Forskning og uddannelse i verdensklasse er fundamentet til at bibeholde Danmarks status som et internationalt fyrtårn inden for fødevarerinnovation. Et stærkt forskningsmiljø er helt afgørende for, at Danmark fortsat kan konkurrere på et voksende globalt marked.

Fødevarerforskning og innovation

Viden er et af Danmarks vigtigste råstoffer. I en globaliseret verden, hvor innovative og ressourceeffektive løsninger er afgørende for fødevarersektorens succes, er viden og indsigt et af Danmarks allervigtigste konkurrenceparametre. Derfor er det vigtigt, at den danske fødevarersector kontinuerligt understøttes af en stærk forskningssektor.

Fødevarerhvervet er kendetegnet ved at være en videnstung sektor. De samlede investeringer i fødevarerforskning beløber sig årligt til godt 3 mia. kr., hvoraf de 2 mia. kr. kommer fra erhvervet selv.

Der er fem danske universiteter, der arbejder med fødevarerforskning, og de er alle repræsenteret på de internationale ranglister. Ud over den grundlagsskabende forskning, så har de danske universiteter stort fokus på industrirettet forskning og udvikling, som leverer mere direkte implementerbare løsninger til erhvervslivet. Dette medvirker til, at den danske fødevarerindustri er god til innovation. I en samlet måling af europæiske fødevarer virksomheders innovationsevne blev de danske virksomheder placeret helt i top.

Talentfokus, innovation og internationalisering i højsædet

Kvalificeret og specialiseret arbejdskraft er afgørende i en tid, hvor arbejdsmarkedet og teknologien er i konstant udvikling. Når virksomhederne investerer i ny teknologi, forskning og innovation, så stiger produktiviteten, men kravene til de ansatte om at kunne betjene teknologien øges samtidig. Det gælder i høj grad også i fødevarerhvervet, hvor nye teknologiløsninger øger produktiviteten og gør erhvervet stadigt mere ressourceeffektivt.

Uddannelsessektoren spiller derfor en helt central rolle i forhold til at styrke Danmarks konkurrenceevne. Uddannelsesinstitutionerne er med til at påvirke og udvikle de studerendes kompetencer og generelle mind-set inden for kreativitet, innovation og entreprenørskab, så de bliver i stand til at skabe fornyelse i både nye og eksisterende virksomheder.

Uddannelser i fødevarer klyngen

Uddannelserne inden for jordbrugs- og fødevarerområdet er struktureret som det øvrige uddannelsessystem med et erhvervsuddannelsesspor, et akademi-/professionsspor, og et akademisk spor. Der er ca. 50 forskellige uddannelser, fordelt på ca. 20 erhvervsuddannelser og ca. 30 korte, mellemlange og lange videregående professions- og akademiske uddannelser. Der er løbende ca. 20.000 unge i gang med en af de ca. 50 uddannelser.

Der er løbende ca. **20.000** unge i gang med en af de 50 forskellige landbrugs- og fødevareruddannelser.

Erhvervsuddannelser

Der har overordnet set været en stabil elevudvikling på erhvervsuddannelserne over de seneste år. Udviklingen dækker imidlertid over store variationer mellem de enkelte uddannelser. Den generelle tendens er, at jordbrugsuddannelserne, inkl. landbrugets lederuddannelse, er stagneret i både elevtilgang og fuldførte, mens fødevareruddannelserne går frem, især på søgningen til de fødevaretilberedende uddannelser inden for gastronomi, konditori og ernæring. Landbrugsskolerne oplever fortsat en pæn søgning til både landbrugsuddannelsens grund- og hovedforløb, hvor erhvervet samtidig følger op med praktikpladser til eleverne. Der er mere end 5.500 læresteder, der er godkendt til elever i landbrugsuddannelsen.

Landbrugets lederuddannelse, som er et særligt aktiv for jordbruget, fik i 2015 et grundigt serviceeftersyn og fik fra august 2015 bl.a. en justeret struktur. De nyuddannede ledere og ejere er med til at skabe dynamik og iværksætteri i erhvervet.

De videregående uddannelser

De videregående uddannelser på fødevarerområdet spænder vidt, og består af korte og mellem-lange videregående uddannelser (procesteknologi, mejeriteknologi, ernæring og sundhed m.fl.), samt lange videregående universitetsuddannelser (fødevarervidenskab og -teknologi, mejeriingeniør, gastronomi og sundhed m.fl.).

Der er to korte videregående uddannelser på jordbrugsområdet, den 2-årige jordbrugsteknologi og den 1½-årige jordbrugsvidenskabelige professionsbachelor, der er en kort/mellemlang videregående akademiuddannelse. Uddannelserne foregår på tre akademier og professionshøjskoler i samarbejde med den nærliggende jordbrugsskole.

De akademiske 3-5 årige lange videregående bachelor- og kandidatuddannelser findes især inden for naturressourcer, veterinærmedicin og

jordbrugsøkonomi på Københavns og Aarhus Universitet. Spændvidden af de jordbrugs- og fødevarerrelaterede universitetsuddannelser er de senere år blevet meget bred med fremkomst af en lang række nye uddannelser, herunder indenfor miljø, teknologi og human ernæring/sundhed. Herudover gør fødevarerklngen også stor brug af ingeniøruddannelserne fra bl.a. DTU og Aalborg Universitet. Erhvervet deltager i universitetsregi i en række paneler på uddannelsesområdet – de såkaldte aftagerpaneler. Her behandler man uddannelsernes indhold, praktik, rekruttering m.m.

Mejeriingeniøruddannelsen

– en international succeshistorie

Mejeriingeniøruddannelsen er et glimrende eksempel på, hvordan man tiltrækker talenter og skaber prestige i en fødevareruddannelse.

Mejeribranchen og følgevirkomhederne har nemlig med stor succes etableret en industrikontakt med mejeriuddannelserne og medfinansierer en række rekrutteringsaktiviteter til mejeriingeniøruddannelsen.

Indsatsen har bevirket, at uddannelsen har fået international elitestatus og er forbundet med megen prestige. Der er på mejeriområdet stor fokus på direkte virksomhedsengagement, brug af yngre "ambassadører" i rekrutteringen og inddragelse af de studerende selv i markedsføringen af uddannelsen.

Talentfokuserede tiltag inden for plante- og kødvidenskab skal give international elitestatus

Flere områder har ladet sig inspirere af den måde, mejeriingeniørområdet har arbejdet med at tiltrække talenter. Uddannelser inden for kød- og planteområdet har igangsat branchespecifikke initiativer, og der arbejdes for, at initiativer som disse skal implementeres på alle fødevareruddannelser. Talentsporene skal tiltrække talenter og sikre vækst og fremgang til fødevarerklngen.

Uddannelse og forskning er afgørende for at **Danmark** kan beholde deres førende rolle inden for fødevarerinnovation.

5.500 læresteder er godkendt som praktikpladser til elever fra landbrugsuddannelserne.

Figur 1.7: Hjemtag under EU-Kommissionen fra temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi.

Figur 1.8 Udlærte elever på landbrugsskolerne.

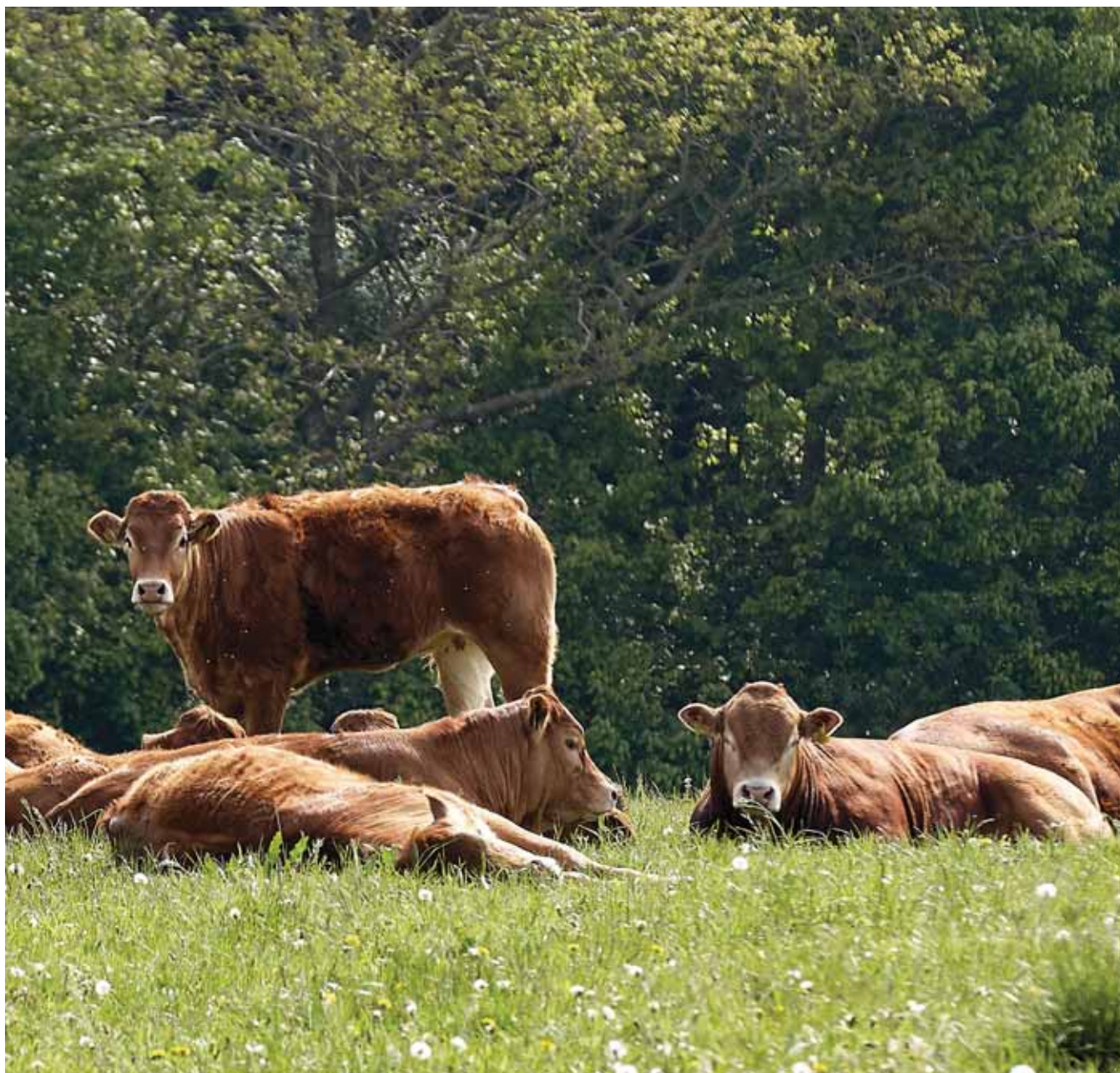
Tablet 1.8: Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser.

På få år er befolkningens interesse for dyrevelfærd steget markant. Flertallet siger, at de er villige til at betale mere for varer med en høj grad af dyrevelfærd, og der er større tillid til danske fødevareproducenter end udenlandske. Desværre flourer der blandt forbrugerne også mange myter om, hvordan landbrugsdyr lever i Danmark. Et nyt dyrevelfærdsmærke skal åbne op for endnu mere dyrevelfærd i butikkerne.

Af: Maria Stove

Dyrevelfærd kurs hos

er i høj danskerne

“ Den nye mærkningsordning skal øge efterspørgslen og udbuddet af dyrevelfærdskød, og dermed får flere grise endnu bedre dyrevelfærd.

Langt flere forbrugere går i dag op i dyrevelfærd end for blot få år siden. I 2015 svarede 11 procent, at dyrevelfærd er det vigtigste parameter, når de køber kød. I 2011 var det blot tre procent. Andelen af forbrugere, der vægter dyrevelfærd højest, er endnu større, når der bliver spurgt til fjerkræ.

Samtidig er forbrugerne i overvejende grad enige om, at fødevarer skal være danske for at sikre høj dyrevelfærd. Det er glædeligt, fordi danske fødevarereproducenter har et stort fokus på forbedringer af dyrevelfærden, og på en række områder er den danske lovgivning om dyrevelfærd mere vidtgående end i resten af EU.

Høj dyrevelfærd i Danmark

Danmark har strammere regler for transport af dyr samt hold af grise, slagtekyllinger og æglæggende høner end de andre EU-lande. De danske regler for kastration, tandslibning og halekupering af grise er strammere end EU-reglerne. Tandklipning er forbudt i Danmark, men tilladt i EU. Desuden er der i Danmark større krav til gulvtyper (fast og drænet gulv), indretning af sygestier og rodematerialer.

Der sker en konstant udvikling på området. Eksempelvis ved nyindretning af stalde eller ved ændringer i driften for bedre at kunne opfylde dyrenes behov. Og på de danske landbrugsuddannelser har undervisningen i de senere år fået et øget fokus på dyrevelfærd, og de kommende landmænd ønsker i stigende grad at øge produktionen gennem god dyretrivsel.

Myterne er mange

Myterne om, hvordan landbrugsdyr lever i Danmark, er desværre stadig mange. Forbrugernes holdning til dyrevelfærd beror kun i lille udstrækning på faktisk viden. Eksempelvis tror knap halvdelen af befolkningen, at kyllinger går i bure, men fakta er, at kyllinger i Danmark går frit rundt i en stald. 44 procent ved ikke, om danske kalve lever som tremmekalve eller ej, hvilket tyder på manglende indsigt i, hvordan danske kalve lever, da vi ikke har såkaldte tremmekalve i Danmark.

Større vilje til at betale

82 procent af danskerne er villige til at betale ekstra for dyrevelfærdsvenlige produkter.

Faktisk er vi blandt de befolkningsgrupper, der er villige til at betale mest for en forbedret dyrevelfærd i EU.

Størstedelen af danskerne vil gerne betale 5-10 procent mere, mens knap 20 procent af danskerne vil betale mere end 10 procent ekstra for bedre dyrevelfærd. Tidligere har denne vilje ikke altid afspejlet sig i det faktiske salg, men nu melder detailhandlen om stigende afsætning på velfærdsprodukter.

Virksomhederne og detailhandelen stiller i dag ofte særlige krav til deres leverandører, som ligger ud over, hvad lovgivningen kræver.

Mærke skal få flere med

Et nyt statsligt dyrevelfærdsmærke på grisekød skal åbne en dør op til de forbrugere, der endnu ikke går så meget op i dyrevelfærd - eller ikke er villige til at betale ret meget ekstra for det. Det bliver lettere for dem at vælge en bedre dyrevelfærd, når de køber ind. Den nye mærkningsordning skal øge efterspørgslen og udbuddet af dyrevelfærdskød, og dermed får flere grise endnu bedre dyrevelfærd.

Det nye dyrevelfærdsmærke for grisekød er en frivillig ordning og har tre niveauer (hjerter). Jo flere hjerter, des højere dyrevelfærd. Alle tre niveauer skal leve op til en række grundkrav til dyrevelfærd, som ligger ud over dansk og europæisk lovgivning. Det betyder et markant løft af dyrevelfærden til højere niveauer, end den gode dyrevelfærd vi i forvejen har i Danmark.

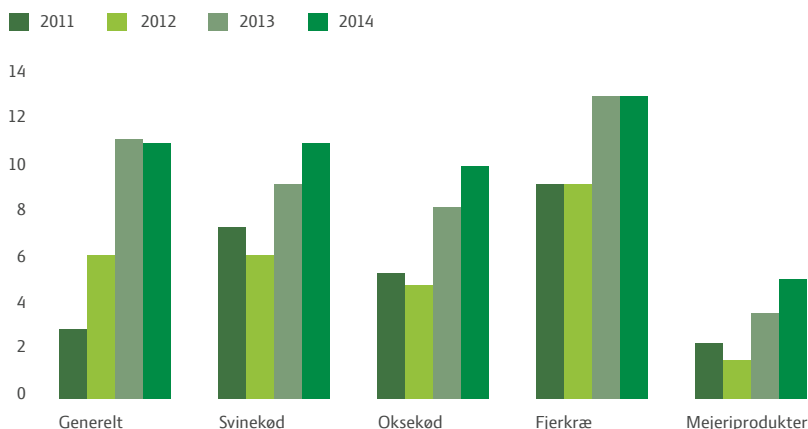
KRAV TIL NIVEAU ÉT (ET HJERTE) ER:

- Grisene skal have hele haler – dvs. de får ikke kuperet deres haler og har ikke været udsat for halebid
- Grisene får halm som rodemateriale og til redebygning
- Søerne skal være løsgående i hele produktionsforløbet – også i farestalden
- Grisene må max transporteres i otte timer

Figur 1

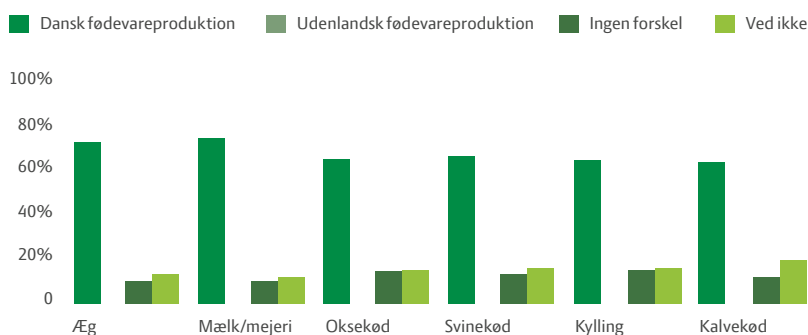
Hvad har størst betydning for dit valg af fødevarer?

NB! Data vist er andelen, der angiver 'dyrevelfærd' som vigtigst ved valg af de pågældende fødevarer.

Figur 2

Hvis du tænker på følgende konventionelle fødevarer. Hvorfra får man efter din mening den bedste dyrevelfærd?

Kilde fig. 1 "Forbrugere vælger dansk når de ønsker god dyrevelfærd". Markedsanalyse, Landbrug & Fødevarer, 24-06-2016. **Kilde fig. 2** TNS Gallup for Landbrug & Fødevarer, april 2016

A close-up photograph of young green plants growing in a black plastic nursery tray. The plants have several broad, light green leaves and thin stems. The soil is dark and moist. The text "2. Råvare-grundlaget" is overlaid in white, bold font on the left side of the image.

2. Råvare- grundlaget

Den gennemsnitlige bedriftsstørrelse er vokset med **48 pct.** de seneste 15 år og er i dag på 71,9 ha.

I 2015 var det blot **2,3 pct.** af de danske bedrifter, som havde både kvæg og svin.

Den gennemsnitlige besætningsstørrelse for svinebedrifterne steg fra **901** svin pr. bedrift i 2000 til **3.327** svin pr. bedrift i 2015.

Figur 2.1
Udviklingen i antal bedrifter.

Tabel 2.1
Bedriftssammensætning.

Tabel 2.2
Arealets og bedrifternes fordeling på bedriftsstørrelser.

Bedriftsstrukturen

Bedriftsstrukturen i det danske landbrug har ændret sig markant de seneste årtier. Der bliver færre bedrifter, som til gengæld bliver større og med en højere grad af specialisering.

Antallet af landbrugsbedrifter var i 2015 på ca. 29.000, hvilket er mere end en halvering siden 1990. Antallet af både heltids- og deltidsbedrifter faldt i 2015. I 2015 var der lidt færre bedrifter med kvæg og fjerkræ sammenlignet med 2014, mens der var en meget lille stigning i antallet af bedrifter med svin og får.

Den overordnede tendens er, at der bliver færre landbrugsbedrifter i Danmark. Dette skyldes den strukturudvikling, der er sket i Danmark de seneste mere end 100 år. Udviklingen har siden starten af 1970'erne været ganske stabil med et gennemsnitligt årligt fald på 4,7 pct. Ser man bare 20 år tilbage, var der dobbelt så mange bedrifter, som der er i dag. Strukturomlægningen betyder, at der kommer færre, men større bedrifter og samtidig er bedrifterne blevet mere specialiserede, således at der i dag er meget få

landbrug, der har flere forskellige husdyrtyper. I 2015 var det blot 2,3 pct. af de danske bedrifter, som havde både kvæg og svin.

Det animalske råvaregrundlag spænder bredt. I den animalske del af produktionen holder landmanden kød- og malkekvæg, svin, fjerkræ eller mink. I dag er landmændene så specialiserede, at det er sjældent, at der er flere forskellige dyr på bedriften.

Udviklingen har bevirket, at de danske landmænd har kunnet udnytte de stordriftsfordele, der følger med det at have et stort landbrug. Det har været med til fortsat at gøre de danske landmænd konkurrencedygtige i en verden, hvor globalisering og international konkurrenceevne får stadig større betydning.

I 2015 var der **29.000** bedrifter, hvilket er mere end halvering siden 1990, samtidig er den gennemsnitlige bedriftsstørrelse fordoblet

I svineproduktionen er der sket mere end en fordobling i produktiviteten de seneste 35 år.

Animalsk produktion

Den animalske produktion udgør den ene del af primærproduktionen. Det danske landbrug holder mange forskellige dyrearter, men som oftest er landmanden specialiseret og har kun én type dyr på sin bedrift.

Kød- og malkekvæg

Kvægbestanden faldt i 2015 med 12.000 stk. i forhold til 2014. Den danske kvægbestand er stort set halveret siden 1984, hvor mælkeknoten blev indført. Halveringen af kvægbestanden er sket som følge af en markant ydelsesfremgang. I 1984 producerede en malkeko i gennemsnit 5.900 kg mælk årligt, mens den i dag producerer op mod 10.000 kg mælk i gennemsnit. Nogle malkekøer ligger endda betydeligt højere. I 2015 var den totale produktion af mælk på i alt 5.277 mio. kg. Der var 3.381 bedrifter med mælkeleverancer med en gennemsnitlig besætningsstørrelse på ca. 166 malkekøer.

Produktionen af okse- og kalvekød var på 135 mio. kg i 2015. Historisk har produktionen været faldende, som følge af at ydelsesfremgangen hos malkekøerne har ført til færre slagtedy. Der var et ekstraordinært fald i produktionen af okse- og kalvekød i 2015, da mælkeknotens bortfald har medvirket til, at en del malkekvæg er fortsat læn- gere i mælkeproduktionen end de ellers ville.

Bestanden af ammekøer har over en årrække været faldende. Der var 91.000 ammekøer fordelt over 7.500 besætninger i 2015. De seneste års fald skyldes stigende omkostninger ved ammekoproduktion, hvilket har fået mindre producenter til at ophøre, samt at reglerne for handyspræmier blev ændret fra starten af 2012.

Der har over en årrække været en koncentrationstendens i kvægsektoren. Antallet af mælkeproducenter er faldet med mere end 50 pct. gennem de seneste 10 år, hvilket bl.a. skyldes den forstærkede konkurrence, som stiller krav

til maksimal udnyttelse af stordriftsfordele. Det betyder samtidig, at antallet af køer pr. bedrift næsten er fordoblet i den tilsvarende periode. I 2015 var der i alt 11.643 bedrifter med kvæg.

Svin

Den samlede svinebestand blev i 2015 opgjort til ca. 12.538.000 stk. fordelt på i alt 3.769 bedrifter med svineproduktion. Tallet dækker over et fald i antallet af slagtesvin, mens der har været en stigning i antallet af søer og en stigning i antallet af smågrise. I alt producerede landmændene 19,0 mio. slagtesvin i 2015.

Svine sektoren er præget af specialisering med voksende produktionsenheder. 63,4 pct. af svinebestanden gik i besætninger med mere end 5.000 svin. Den gennemsnitlige besætningsstørrelse for svinebedrifterne er steget fra 901 svin pr. bedrift i 2000 til 3.327 svin pr. bedrift i 2015.

Fremgangen i produktiviteten i svineproduktionen kommer bl.a. til udtryk ved udviklingen i antallet af producerede svin pr. årso. Det gennemsnitlige antal producerede svin pr. årso er steget fra 22,5 i 2000 til 30,1 i 2015.

Produktionen af svinekød var i 2015 på i alt 1.954 mio. kg, hvilket er på niveau med året før. Eksporten af levende smågrise steg til 12,0 mio. stk. i 2015 svarende til en stigning på 10 pct. i forhold til 2014. De to største aftagere af danske smågrise er Tyskland og Polen, som i 2015 aftog henholdsvis 53 pct. og 38 pct. af eksporten, svarende til ca. 6,4 mio. stk. til Tyskland og 4,5 mio. stk. til Polen. Eksporten af levende slagtesvin har været faldende over de seneste år.

Gennem de seneste 10 år er antallet af mælkeproducenter faldet med **50 pct.**

En stor ydelsesfremgang på **69 pct.** over de sidste 30 år hos den enkelte malkeko har betydet en halvering af kvægbestanden.

Svineproducenterne producerede **18,7 mio.** slagtesvin i 2015.

Tabel 2.3
Husdyrbestand i maj/juni.

Figur 2.2
Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko kg.

Tabel 2.4
Ændringer i besætningsstrukturen for svin.

Figur 2.3
Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årso.

Minkproduktionen lå i 2015 på **17,8** mio. skind.

I 2015 blev **95 mio.** slagtekyllinger produceret på ca. 272 bedrifter.

Omkring **75 pct.** af den danske korn- og planteproduktion anvendes til foder i husdyrproduktionen, hvor svin og kvæg er de største aftagere.

Medicinforbruget i Danmark hører til blandt Europas laveste.

Tabel 2.5
Landbrugets foderforbrug.

Tabel 2.6
Samlet forbrug af antibiotika til husdyr.

Figur 2.4
Antibiotikaforbruget i europæisk landbrug.

Dog blev der i 2015 sendt ca. 338.800 svin til slagterier i udlandet, hvilket er et fald på ca. 6 pct. i forhold til året før.

Fjerkræ og æg

Slagtekyllingebestanden i Danmark var i 2015 opgjort til ca. 11,1 mio. stk. Samlet bliver der produceret 95,7 mio. slagtekyllinger årligt i Danmark. Slagtekyllingeproduktionen er meget koncentreret, og størstedelen af alle bedrifter har mere end 25.000 slagtekyllingeplasser. Samlet set var der i 2015 2.899 bedrifter med fjerkræproduktion, hvoraf 217 bedrifter har slagtekyllingeproduktion.

Bestanden af æglæggende høner faldt med ca. 72.000 stk. fra 2014 til 2015, så bestanden udgjorde knap 4,7 mio. stk. i 2015. Faldet skyldes primært naturlige periodeforskydninger i forbindelse med optælling af hønerne. Samlet var der 2.683 bedrifter med høner i 2015.

Ægproduktionen var i 2015 på 62 mio. kg, hvilket er en fremgang på 1 mio. kg siden foregående år. Der er 2-3 rugerier, som især bidrager med kyllinger til ægproducenter.

Bestanden af ænder, gæs og kalkuner har været stigende de seneste 10 år. Årsagen skal bl.a. findes i den større efterspørgsel efter dansk producerede fjerkræ, f.eks. er produktionen af ænder fordoblet fra 2014 til 2015. I 2015 blev bestanden opgjort til ca. 250.000 kalkuner, 250.000 ænder og 7.500 gæs. I alt blev der i 2015 produceret ca. 600.000 kalkuner og 336.000 ænder, hvoraf 161.000 var økologiske. Kalkunerne bliver hovedsagligt slagtet i Tyskland, mens ænderne bliver slagtet i Danmark på et nyåbnet andelslagteri i Struer, Dansk And, efter i en årrække at være blevet slagtet i Holland, Tyskland og Polen.

Mink

I Danmark var der i 2015 1.475 bedrifter med pelsproduktion med knap 3,2 mio. avlsdyr. Fra 2014 til 2015 steg bestanden med 88.000. Den samlede produktion af minkskind var i 2015 på

17,8 mio. skind. Der bliver endvidere produceret et mindre antal ræve-, chinchilla- og kaninskind i Danmark. Også pelsdyrproduktionen har undergået en betydelig strukturudvikling. Siden 2000 er antallet af bedrifter med mink faldet med 39 pct. samtidigt med at antal avlsdyr er steget med 55 pct.

Der er i de seneste år investeret betydeligt indenfor pelsdyr erhvervet for til stadighed at forbedre miljøforholdene på pelsdyrfarmene og for at avle de sundeste dyr på den mest hensigtsmæssige måde. Derudover anvender avlerne det nyeste indenfor IT, når det gælder driftsstyring, avl og analyse. Disse redskaber sikrer pelsdyravlerne størst muligt overblik, effektivitet, optimering og genetisk forædling blandt dyrene.

Foderforbrug

Omkring 70-80 pct. af den danske korn- og planteproduktion anvendes til foder i husdyrproduktionen, hvor svin og kvæg er de største aftagere. Foderforbruget har ligget forholdsvis stabilt omkring 15 mia. foderenheder de seneste 15 år. Ca. 1/3 af forbruget består af grovfoder, hovedsageligt til kvæg, 42 pct. består af korn og bælg-sæd, mens 19 pct. udgøres af proteinfodermidler. I driftsåret 2014/2015 blev 21 pct. af foderet leveret fra udlandet og bestod hovedsageligt af proteinfodermidler.

Medicinforbrug

I forbindelse med indførelsen af gult kortordningen for antibiotikaforbruget i svineproduktionen i 2010 faldt forbruget markant. Antibiotikaforbruget var i 2015 på 109.330 kg for alle dyrearter, hvilket svarer til et fald på 4,2 pct. fra året før. Medicinforbruget i dansk landbrug hører til blandt Europas laveste. Der er implementeret en ny gul kort model fra 30. juni 2016, der har til formål at sænke forbruget af antibiotika til svin med 15 pct. i perioden 2015-2018. Ordningen er målrettet antibiotikatyper som er særligt nødvendige for human brug.

82 pct. af besætningerne gik i 2015 gennem dyrevelfærdskontrollen uden anmærkninger.

Dyrevelfærd

Dyrevelfærd er centralt for godt landmandskab, og det er et emne, der ligger både landmænd, forbrugere og samfundet på sinde. Dyrenes velfærd er landmandens ansvar, og der bliver hele tiden arbejdet målrettet på at sikre og forbedre dyrevelfærden i landbruget. Via forskning og rådgivning skabes og formidles ny viden, der kan bidrage til udvikling af bedre staldsystemer og forbedret management.

Myndighedernes kontrol

I Danmark er det Fødevarestyrelsen, der kontrollerer dyrevelfærden i besætninger, under transport og på slagteri.

Godt 4 ud af 5 besætninger gik i 2015 gennem dyrevelfærdskontrollen uden anmærkninger. En anmærkning kan være en indskærpelse, et påbud eller en politianmeldelse. Der er generelt et dalende antal anmærkninger.

Dansk lovgivning om dyrevelfærd går videre end EU-lovgivning

Et dansk fokus på dyrevelfærd gør, at den danske lovgivning på flere punkter går videre end EU-lovgivningen.

På svineområdet er der f.eks. krav om overbrusningsanlæg for drægtige søer og gylte i løsdriftssystemer samt smågrise og slagtesvin, om strøelse til løsgående drægtige søer og gylte, om rodemateriale til alle svin, om sygestier til syge eller skadede svin samt om smertebehandling ved kastration af pattegrise.

Danmark har, som et af få lande i EU, en meget præcis detaljlovgivning om hold og management af malkekvæg. Den indebærer bl.a. krav om bedøvelse af kalve før afhorning samt en række fysiske krav til stalданlæggene og pasning af køer, kalve og ungdyr. Kravene er graderet efter størrelse og race af dyrene og indebærer bl.a. forskellige arealkrav, at kreaturer ikke må stå bundne, krav om adgang til kobørster, at køer

og kvier skal kælte i enkeltkælvebokse, samt krav om sygeplads og om tørt og blødt underlag i sygebokse.

I slagtekyllingeproduktionen er der bl.a. overvågning af forekomsten af trædepudesvidninger hos alle hold kyllinger, der leveres til slagtning i Danmark. Denne systematiske overvågning af trædepuder sker kun i ganske få andre lande, ligesom der i Danmark også er et fradrag i afregningen fra slagterierne, såfremt der er trædepudesvidninger.

I Danmark produceres der æg i fire forskellige produktionssystemer. Det er i berigede bure, økologiske systemer, skrabeægssystemer og fri-landsproduktion. Der er særlige danske bestemmelser, der gælder generelt for alle systemerne. Hønerne skal have fri adgang til nyttearealet. Desuden er der krav om et alarmsystem ved svigt i de "tekniske installationer", såfremt et svigt i installationerne vil medføre risiko for hønernes velfærd, herunder sundhed.

For hønerne i de berigede bure er der derudover bl.a. særlige danske regler om, at der højst må være 10 høner pr. bur, hvorimod der ikke er nogen maksimal gruppestørrelse i EU. For økologiske systemer må der maksimum være 6 høns pr. m² og en maksimal flokstørrelse på 3.000 høns.

Erhvervet sætter selv høje standarder med kvalitetsprogrammer som f.eks. DANISH, Arlagården, Dansk Kalv og KIK.

Tabel 2.7:
Andelen af kontrollerede besætninger med anmærkninger.

Landbruget arbejder hele tiden selv med dyrevelfærd i produktionen gennem egne kvalitets- og kontrolstandarder.

Ingen næbtrimning af dag-gamle kyllinger til den danske konsum-ægproduktion.

Brancheinitiativer og kvalitetsprogrammer om dyrevelfærd

Landbruget arbejder hele tiden selv med dyrevelfærd i produktionen gennem egne kvalitets og kontrolstandarder. Ud over myndighedskontrollen, er de danske svineproducenter, som leverer svin til eksportslagterierne og/eller eksporterer smågrise til eksempelvis Tyskland, underlagt DANISH Produktstandard. Her gennemgås besætningen med henblik på kontrol af dyrevelfærd, sporbarhed og fødevarer sikkerhed. Lever landmanden ikke op til reglerne, kan han i sidste ende miste sit DANISH-certifikat, så han ikke længere kan levere svin til slagterierne eller til eksport.

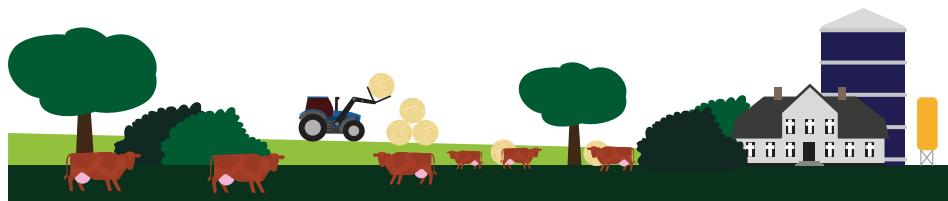
Alle mælkeproducenter er omfattet af et kvalitetsprogram som f.eks. Arlagården eller tilsvarende, der også stiller yderligere krav til dyrevelfærd med henblik på, at produktionen foregår så dyrenes sundhed og velfærd fremmes. Der skal være en løbende vurdering af besætningernes sundhed og velfærd, og ved sygdomsproblemer i besætningen er der krav om iværksættelse af forbedrende tiltag. Der foretages jævnligt kontrol af besætningerne via Arlagårds-inspektører.

Slagtekalvsproducenter kan frivilligt tilmelde sig Dansk Kalv, hvor der bl.a. bliver lagt vægt på høj dyrevelfærd gennem hele kalvens liv. Der er f.eks. skærpede arealkrav i opvækstperioden, maksimumgrænser for forekomst af leverbylder og klovbemærkninger, samt for dødelighed. Transporttiden til slagteri må ikke overstige 8 timer.

Den danske slagtekyllingebbranche har systemer, der kan dokumentere alle relevante dyrevelfærdsparemetre og dyresundhed i produktionen. Centrale databaser registrerer oplysninger om alle stadier af opdræt af slagtekyllinger, herunder avl, udrugning, leverandører af foder og andet, opdræt på bedrifter, indfangning, transport og slagtning.

Endelig er der en frivillig branchekode for den danske ægbranche, der både har et dyresundhedsmæssigt og et dyrevelfærdsmæssigt sigte. Den 1. juli 2013 indførte Danske Æg, som pakker 95 pct. af alle æg produceret i Danmark, et frivilligt stop for næbtrimning af daggamle kyllinger til burægproduktionen, og den 1. juli 2014 blev dette stop udvidet til også at omfatte daggamle kyllinger til skrabe- og frilandsproduktionen. Da høner i de økologiske produktioner ikke må næbtrimmes, betyder det, at der ikke sker næbtrimning af kyllinger i den danske konsumægproduktion.

Branchekoden anviser også belægningsgrader i opdrætsbesætningerne i både alternative systemer og i besætninger med opdræt af hønner i bure. Når det gælder opdræt stilles der en række krav til indretning, herunder tilstrækkeligt lys samt en 24-timers døgnrytme, krav til ventilation, isolering, opvarmning mv. og lavt støjniveau.

I 2016 skønnes det samlede kornareal at være på ca. **1.450.000 ha.**

Vegetabilsk produktion

Den vegetabilske produktion udgør den anden del af råvaregrundlaget. Den består af både det, der bliver produceret på marken og af gartneri-produktion. Størstedelen af den vegetabilske produktion går til foder i den animalske produktion.

Danmarks areal udgør i alt 4.310.000 ha. I 2016 blev der dyrket 2.601.000 ha, svarende til 60 pct. af det samlede areal. Det dyrkede areal toppede i slutningen af 1930'erne med 3.268.000 ha, svarende til 76 pct. af Danmarks samlede areal. En stor del af den landbrugsjord, der i dag afgives til andre formål, anvendes til naturetablering og rekreative formål, samt til veje og byer. Planteproduktionen havde i 2015 en værdi af ca. 26 mia. kr.

Planteproduktion

Planteproduktionen er kendetegnet ved i høj grad at forsyne Danmarks animalske produktion. Således anvendes næsten 3/4 af arealet til produktion af foder. 1/3 til grovfoder og 2/3 til kornafgrøder, som anvendes til svin og fjerkræ.

Planteproduktionen er samtidig aftager af den animalske gødning. Plante- og husdyrproduktionen er derfor ofte forbundet på bedriftsniveau, selvom der også findes mange rene planteavlbedrifter. Planteproduktionen består af flere forskellige typer korn, herunder hvede, rug, byg, havre og triticale. Derudover består den også af bl.a. majs, kartofler, rodfrugter, græs-, kløver- og havefrø samt sukkerroer, raps og græs til foder.

Meget af produktionen går til foder direkte hos den enkelte landmand, mens andre dele af produktionen bliver forarbejdet til f.eks. mel eller sukker.

Afgrødevalget afhænger bl.a. af vejret og markedet. De mest almindelige afgrøder fordelte sig i 2016 arealmæssigt på 583.019 ha hvede, 706.902 ha byg, 163.154 ha raps, 72.143 ha frø til udsæd, 33.118 ha sukkerroer og 493.989 ha græs- og grøntfoder.

Kvaliteten af det danske korn

Kvaliteten af danske kornafgrøder har været faldende igennem en årrække. Proteinindholdet i vinterhvede til foder er i løbet af 27 år faldet fra knap 12 pct. af tørstoffet til omkring 9,5 pct. af tørstoffet. Proteinindholdet i vår- og vinterbyg er faldet tilsvarende. Til foderbrug har man behov for et højt proteinindhold i kornet, da det kan erstatte indkøb af proteinfodermidler, f.eks. soja. Til maltbyg ligger det optimale proteinindhold i intervallet 9,5 – 11 pct. af tørstoffet. Her har det faldende proteinindhold bevirket, at hvor man før ofte kasserede eller fik fradrag i afregningen pga. højt proteinindhold, kan det nu være svært at opnå et tilstrækkeligt højt proteinindhold i maltbyggen. Med landbrugspakkens gennemførelse har danske landmænd i 2016 fået lov til at bruge mere gødning og analyser af høstens kvalitet viser, at den ekstra gødning har medvirket til et stigende proteinindhold. Foreløbige tal fra Videncenter for Svineproduktion viser, at proteinindholdet i foderhvede er steget fra 9,2 pct. af tørstoffet i 2015 til 10,5 pct. i 2016.

Planteproduktionen havde i 2015 en værdi af ca.

26 mia. kr.

Fødevarer- og Landbrugspakken har medvirket til en **forbedring af kornets kvalitet**

3/4 af arealet i planteproduktionen forsyner den animalske produktion med foder.

Tablet 2.8
Det dyrkede areals benyttelse.

Tablet 2.9
Høstudbytte i Danmark.

Figur 2.5
Udviklingen i råprotein-koncentrationen.

Godkendelse af plantebeskyttelsesmidler er mere restriktivt i Danmark end i andre EU-lande for at beskytte vores grundvand.

8 pct.
af gartneri-
produktionen er
økologisk.

Gartneriproduktion

Den vegetabiliske produktion består af korn, frø, roer og majs samt gartneriprodukter som grøntsager, frugt, prydblommer og træer, mm. Af Danmarks samlede dyrkede areal anvendes ca. 0,7 pct. til gartneriproduktion.

Gartneri dækker over flere forskellige ting, fra ikke-spiselige afgrøder, som planteskoledrift og prydblommer i væksthuse til de spiselige afgrøder, som er væksthusegrøntsager, frilandsgroenstager, frugtplantager og bærproduktion.

Det samlede areal for gartneridrift er stagnerende og antallet af bedrifter er faldende. Især for prydblomme- og bærproduktion er arealet og antallet af bedrifter faldende, mens arealet med især frilandsgroenstager stiger.

Den økologiske produktion er svagt stigende eftersom flere producenter på grund af forbrugernes efterspørgsel og omlægningsstøtte tør satse på at omlægge til økologi. Den økologiske gartneri produktion udgør ca. 8 pct. af den samlede produktion af gartneriprodukter.

Plantebeskyttelse

Plantebeskyttelsesmidler anvendes i landbruget til at beskytte afgrøder og bekæmpe skadevoldere. I Danmark godkendes plantebeskyttelsesmidler mere restriktivt end i andre EU-lande. Det sker særligt for at beskytte grundvandet og miljøet. Som indikator for belastningen anvendes pesticidbelastningsindikatoren (PBI), som tager højde for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning. Pesticidbelastningsindikatoren beregnes på baggrund af oplysninger om arealanvendelsen, aktivstofferne og midlernes egenskaber samt salgsdata for plantebeskyttelsesmidler. I regeringens sprøjtemiddelstrategi er reduktionsmålet for pesticidanvendelsen, at pesticidbelastningsindikatoren skal være faldet 40 pct. i 2015 i forhold til 2011, hvor PBI var beregnet til 3,275. PBI blev beregnet til 5,0 i 2012, og 3,6 i 2013 faldende til 1,47 i 2014. Det er et fald på 55 pct. i 2014 i forhold til 2011. PBI for 2011 er senere blevet opdateret til en værdi på 3,0, hvor efter faldet fra 2011 til 2014 kan opgøres til 51,3 pct.

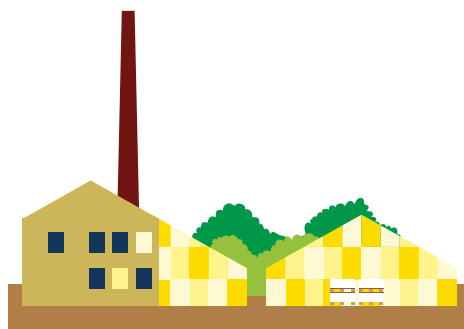
Med de differentierede pesticidafgifters indførelse i juli 2013, er det en målsætning, at det skal kunne betale sig at købe de plantebeskyttelsesmidler, som er mest skånsomme for miljøet og dermed behæftet med laveste afgift. Med faldet i PBI på 55 pct. har afgifternes indførelse haft en effekt på valget af mere skånsomme bekæmpelsesmidler, selvom afgiften desværre medvirker til øget risiko for resistensopbygning, da afgiften er medvirkende til en yderligere ensretning af middelvalget. Der er imidlertid købt en del plantebeskyttelsesmidler til lager i årene 2011 frem til og med sommeren 2013, hvor afgiften blev indført. Det er således endnu for tidligt at vurdere om pesticidafgifterne har haft den ønskede effekt, selvom målet på en 40 pct. reduktion er nået. Sprøjtejournaldata viser, at forbrugstallene er lavere end salgstallene, og at fladebelastningen har været faldende siden 2010/11. Den reducerede belastning skyldes dels et mindre forbrug, dels at midlerne er mindre belastende (Miljøministeriet 2014).

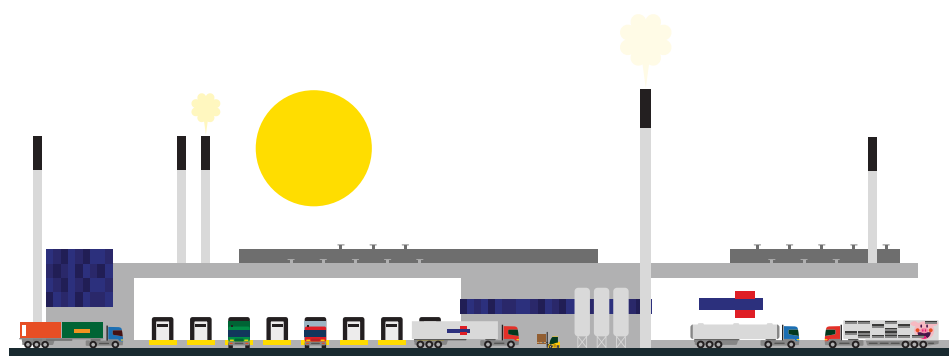
Tabel 2.10
Antal virksomheder og areal med væksthuseproduktion.

Figur 2.6
Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren.

Tabel 2.11
Engrossalg af bekæmpelsesmidler.

Produktionen af bioenergi er steget næsten **140 pct.** gennem de sidste 15 år med en produktion på 135 PJ i 2014.

Størstedelen af bioenergien kommer fra **brænde, træpiller og biobrændsler**, mens en mindre del kommer fra **halm, biogas og bionedbrydeligt affald**.

Dansk frugt og grønt indeholder færrest spor af plantebeskyttelsesmidler

Sammenlignet med andre lande indeholder dansk frugt og grøntsager få spor af plantebeskyttelsesmidler. Der er således væsentlig højere risiko for spor af plantebeskyttelsesmidler i udenlandsk frugt og grønt. I dansk frugt blev der fundet spor af plantebeskyttelsesmidler i 45 pct. af de prøver, der blev taget i 2014, mens det tilsvarende tal for udenlandsk producerede frugt var 73 pct. i lande fra EU og 69 pct. i lande udenfor EU.

Når der findes rester i dansk frugt og grønt, er niveauet omkring en tiendedel af grænseværdien, mens der fra udenlandske frugt og grøntsager er rester i højere koncentrationer.

I udenlandsk frugt og grøntsager genfindes flere forskellige typer plantebeskyttelsesmidler og rester af plantebeskyttelsesmidler, som ikke lænere er godkendte i Danmark.

Bioenergi

Foruden at skabe basis for den animalske produktion er dansk planteproduktion en vigtig medspiller i den grønne energiomstilling. Landbruget spiller en afgørende rolle for udvikling og optimering af værdi- og logistikkæder i både bioenergi og biomasseproduktion. Det er den løbende teknologiske og produktive udvikling i landbruget, som har frigjort og udviklet biomasse til brug for andre formål end foder og gødning dvs. bioenergi. Det sker f.eks. gennem afbrænding af halm og udnyttelse af planterester i biogasanlæg. I 2014 blev der produceret 135 PJ bioenergi.

I **danske** grøntsager blev der fundet spor af plantebeskyttelsesmidler i **25 pct.** af prøverne,

I **udenlandske** grøntsager blev fundet spor i **52 pct.** af prøverne fra lande i EU og i **46 pct.** af prøverne fra lande udenfor EU

(Kilde: Fødevarestyrelsen 2014).

Figur 2.7
Pesticidfund i dansk og udenlandsk frugt.

Figur 2.8
Pesticidfund i danske og udenlandske grøntsager.

Tabel 2.12
Udvundet bioenergi fordelt på biomasse.

7,2 pct. af de danske bedrifter drives økologisk hvilket forventes at stige i de kommende år pga. efterspørgslen.

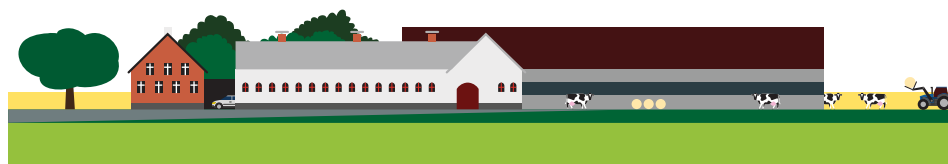

I 2015 blev der slagtet
115.000
økologiske svin.

Økologisk produktion

Danmark er førende inden for økologiens verden. Vi er det land i verden, som spiser flest økologiske fødevarer. Samtidig er både den animalske og vegetabiliske produktion i vækst som følge af den øgede efterspørgsel.

Det samlede økologiske produktionsareal udgjorde pr. 31. maj 2015 i alt 179.808 ha hvilket er en fremgang på 3.500 ha i forhold til året før. Sidenhen er mange flere nye økologer dog kommet til. NaturErhvervstyrelsen åbnede en ekstraordinær ansøgningsrunde i 2015 frem til 1. september, hvor landmænd kunne lægge om til økologi med tilskud. De omkring 350 landbrug, der har søgt om økologisk autorisation frem mod 1. september 2015, indgår først i statistikken for 2016. Der har ligeledes været stor søgning ved den ordinære ansøgningsrunde for økologisk arealtilskud i april 2016, hvor 1.028 landmænd har søgt om støtte til at omlægge til økologi eller udvide deres økologiske areal. Heraf er 513 ansøgere nye økologer, der omlægger fra konventionelt landbrug til økologisk produktion. Der er således blevet ansøgt om økologisk arealtilskud til et rekordstort areal på mere end 41.000 ha i 2016, hvilket tydeligt viser et landbrug, der lytter til forbrugernes efterspørgsel efter flere økologiske fødevarer.

I 2015 er der ansøgt økologistøtte til et mere end dobbelt så stort areal til omlægning end tidligere år, og det forventes, at arealet i 2015 vil nærme sig 185.000 hektar.

Af de 179.808 ha som i 2015 blev dyrket efter den økologiske driftsform var 158.500 ha færdigomlagt til økologi. Omkring 102.000 ha blev anvendt til græs- og grøntfoder, mens der blev dyrket korn, oliefrø og bælgæd på 59.000 ha. Til produktion af frugt og grøntsager var der i alt omlagt 4.300 ha, svarende til omkring 24 pct. af al jord til gartneriproduktion. Økologiske spisekartofler med 1.200 ha og gulerødder med 737 ha var arealmæssigt de to største afgrøder. Dermed udgjorde det økologiske gulerodsareal i alt 37 pct. af det samlede gulerodsareal i Danmark.

Der var i alt 2.636 økologiske bedrifter, svarende til 7,2 pct. af alle bedrifter. Denne andel har ligget konstant omkring 7 pct. i de seneste mange år, men vil som følge af ovennævnte tilgang stige i de kommende år.

Figur 2.9
Økologisk produktion i andel af den samlede produktion.

Figur 2.10
Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal.

23 pct. af alle indvejede æg er økologiske.

De økologiske bedrifter adskiller sig især fra landsgennemsnittet ved en langt højere andel af bedrifter, der er mindre end 5 ha, ligesom der er en gennemgående lavere andel af mellemstore bedrifter. Årsagen skal findes i, at mange økologiske bedrifter producerer nicheprodukter, hvor afsætningsmulighederne er begrænsede set i forhold til konventionelt landbrug. Den gennemsnitlige økologiske bedrift er på 70,3 ha, altså tæt på samme gennemsnitsstørrelse som for alle bedrifter i Danmark (71,9 ha).

Danmark er et af de førende lande inden for produktion af økologiske animalske fødevarer, især mælk og svinekød. I 2015 indvejede de danske mejerier 470 mio. kg økomælk, svarende til godt 9 pct. af mejeriernes samlede indvejning. Da der er stor efterspørgsel efter økomælk på det europæiske marked, har Arla Foods efterspurgt flere nye økologer, og mejeriet har i foråret 2016 lavet omlægningsaftaler med konventionelle mælkeproducenter, svarende til en tilgang på omkring 150 mio. kg økomælk i Danmark. På området for

svinekød blev der i 2015 slagtet omkring 115.000 økologiske svin, hvilket er en minimal stigning i forhold til året før. Langt hovedparten af alle økologiske svin slagtes af Friland, som ønsker at øge produktionen med 15-20 pct. pr. år i de kommende år pga. stærkt stigende efterspørgsel.

Produktionen af økologiske æg har udviklet sig meget positivt i de seneste 5 år, hvor indvejningen på ægpakkerne er steget fra 8,3 mio. kg i 2010 til 14,6 mio. kg økologiske æg i 2015. Dermed udgjorde økologiske æg ca. 23 pct. af alle indvejede æg på pakkerne i 2015. Denne produktionsudvikling er sket i takt med, at efterspørgslen fra de danske forbrugere er steget markant i samme periode. Økologiske slagtekyllinger er ligeledes i fremdrift, og der blev slagtet omkring 700.000 kyllinger i 2015, men dette antal forventes at stige til omkring 1 mio. kyllinger i 2016 ifølge slagterierne. Fokus på dyrevelfærd hos forbrugerne er en væsentlig forklaring på de markante stigninger på æg- og fjerkræområdet.

Danmark er et af **de førende lande** inden for forbrug og produktion af **økologiske animalske fødevarer, især mælk og æg.**

Godt

9 pct.

af den indvejede mælk er økologisk.

Over 30 pct. af de producerede **gulerødder er økologiske.**

A close-up photograph of several green plants with long, narrow leaves and small, white, fuzzy flowers. The plants are growing in dark, rich soil. The background is slightly blurred, focusing attention on the plants in the foreground.

3.

Landbrugets økonomi og indtjening

I 2015 faldt landbrugets bruttofaktorindkomst med **3,6 mia. kr.**

☺
Siden 2008 er priserne på landbrugsejendomme faldet med **27 pct.**

Økonomi og indtjening

Økonomien i landbruget påvirker fødevareklyngen, da en stærk økonomi i landbruget er afgørende for, at råvaregrundlaget produceres og leveres til andre dele af værdikæden.

Landbrugets produktionsværdi

Bruttofaktorindkomsten for landbruget var i 2015 på 26,6 mia. kr. Bruttofaktorindkomsten er et udtryk for produktionsværdien fratrukket rå- og hjælpestoffer og skatter plus produktions-tilknyttede- og generelle tilskud. Den samlede produktionsværdi udgjorde ca. 74,5 mia. kr. hvoraf 26 mia. kr. kom fra den vegetabiliske produktion og knap 43 mia. kr. kom fra den animalske produktion. Den resterende produktionsværdi kommer fra tjenesteydelser samt lager- og besætningsforskydninger. Rå- og hjælpestoffer udgjorde i 2015 godt 56 mia. kr., hvoraf foderstoffer udgjorde knap 43 pct. Landbrugets bruttofaktorindkomst faldt i 2015 med 3,6 mia. kr., efter at have oplevet en mindre fremgang i 2014.

Landbrugets driftsresultater

Efter en periode med stigende driftsoverskud fra 2009 til 2012 har landbrugsbedrifterne nu oplevet et mindre fald i det gennemsnitlige driftsoverskud før ejer aflønning tre år i træk. I 2012 steg driftsoverskuddet pr. heltidsbedrift med 363.000 kr. til 799.000 kr. Denne udvikling vendte i 2013, således at det gennemsnitlige driftsresultat pr. bedrift var 731.000 kr. I 2014 og 2015 fortsatte den negative tendens med et gennemsnitligt driftsresultat på 181.000 kr. i 2015.

Landbrugets gæld

Landbrugets samlede gæld var ved udgangen af 2015 på 327 mia. kr., hvormed udviklingen i landbrugets gæld har været faldende sammenholdt

med tidligere år. Den samlede restgæld til realkreditinstitutterne var ultimo 2015 på 238,7 mia. kr. Det svarer til ca. 73 pct. af landbrugets samlede gæld. Den næststørste kreditgiver til landbruget er pengeinstitutterne med et skønnet udlån på godt 63 mia. kr., svarende til ca. 19 pct. af den samlede restgæld. De øvrige gældsposter (varegæld, anden gæld, reguleringer, mv.) tegner sig for knap 25 mia. kr.

Landbrugets gældsprocent

Hvis gælden sættes i forhold til værdien af landbrugets aktiver, fås gældsprocenten. Landbrugets gældsprocent tog et dyk i 2008, som følge af stadig stigende ejendomspriser, men dette fald blev udlignet i 2009, hvor ejendomspriserne faldt, som følge af finanskrisen. Denne tendens fortsatte i 2010 og 2011, hvilket medførte, at gældsprocenten steg yderligere. Denne udvikling er stagneret, og i 2015 var gældsprocenten 55 pct.

Priserne på landbrugsejendomme

Priserne på landbrugsejendomme har stort set fulgt samme udvikling som prisen på enfamilieshuse, dog med en mindre periodemæssig forskydning. Hvor landbrugsejendomme steg i pris

Tabel 3.1

Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktorindkomst.

Figur 3.1

Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter.

Tabel 3.2

Landbrugets restgæld.

Tabel 3.3

Kontantværdien af landbrugets aktiver mv.

Det gennemsnitlige driftsresultat pr. bedrift i 2015 var på **181.000 kr.**

gennem 2007 og 2008, var der mere konstante prisforhold for enfamilieshuse. Prisen på landbrugsejendomme toppede i andet kvartal 2008. Priserne på landbrugsejendomme er faldet med 27 pct. siden toppunktet i 2008 og frem til i dag.

Priserne på landbrugsejendomme er påvirket af mange faktorer. Grundlæggende er gode finansieringsmuligheder vigtige for prisudviklingen, men det er afgørende, at landbruget har en god indtjening. Så forventningerne til de fremtidige indtjeningsmuligheder har i høj grad betydning for prissætningen på landbrugsejendomme.

Investeringerne i landbruget

Landbrugets investeringer var, som følge af lav rente og gode finansieringsmuligheder, stigende frem til toppunktet i 2008, hvor bruttoinvesteringerne kunne opgøres til 15,7 mia. kr. I den efterfølgende periode faldt landbrugets investeringer til et markant lavere niveau. I perioden 2009-14 har niveauet for landbrugets bruttoinvesteringer ligget på 7-9 mia. kr. pr. år. Bruttoinvesteringerne var i 2014 på godt 8 mia. kr., heraf var 55 pct. af den investerede kapital rettet mod maskiner og inventar.

Landbrugets bytteforhold

Da højkonjunktur blev afløst af økonomisk krise i 2008, ramte det landbruget hårdt. Landbrugets salgspriser faldt mere end landbrugets købspriser og udtrykker dermed et forringet bytteforhold. Udtrykket bytteforhold anvendes hyppigt i landbruget og dækker over forholdet mellem salgspriserne på primærlandbrugets produkter

og købspriserne på de faktorer, der anvendes som input i det primære landbrug. Salgspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene producerer, såsom kød, mejeriprodukter, æg, korn, kartofler, osv. Købspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene har brug for i produktionen f.eks. diesel, foder, kunstgødning, osv.

For planteproducenterne påvirker høje kornpriser bytteforholdet positivt, mens høje kornpriser påvirker f.eks. svineproducenternes bytteforhold negativt, da foder i form af korn er grundlaget for svineproduktionen. Høje kornpriser bør dog på sigt give højere salgspriser på kød og dermed betyde et forbedret bytteforhold for landbruget samlet set.

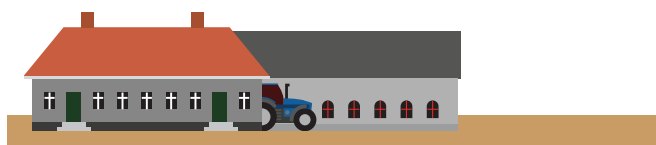
Da krisen ramte, faldt landbrugets bytteforhold 11 måneder i træk indtil foråret 2009. Siden da har landbrugets bytteforhold været nogenlunde stabilt og støt stigende frem til efteråret 2013. Siden da har bytteforholdet været faldende, kun afbrudt af kortvarige stigninger.

I 2014 var bytteforholdet især negativt påvirket af faldende salgspriser for både afgrøder, svinekød og mælk. Købspriserne har været faldende henover 2013 såvel som 2014, men ikke i en grad, der har kunnet opveje salgsprisernes kraftige fald. Dermed er bytteforholdet forringet ganske markant. Bytteforholdet er faldet yderligere i de 2 første kvartaler af 2016, mens der har været en positiv udvikling i 3. kvartal af 2016 som følge af en gunstig udvikling i salgspriserne.

Størstedelen af den investerede kapital er rettet mod **maskiner og inventar**, hvor der fra 2013 til 2014 er sket et fald på

1,2 mia. kr.

Figur 3.2
Prisindeks for ejendomssalg.

Tabel 3.4
Landbrugets samlede investeringer.

Figur 3.3
Indeks for landbrugets prisudvikling.

Tabel 3.5
Produktion og indkomstdannelse i fødevarerkløngen.

A vertical strip on the left side of the page shows a close-up of animal fur, likely from a sheep or goat, with dark and light brown fibers. The main title is overlaid on this strip and the background.

“Brug og smid væk” kulturen er på tilbagetog

Af: Nanna Birk

Naturressourcer er ikke en udtømmelig guldmine, der til evig tid vil bidrage til et endeløst forbrug. Tøjforbruget i vesten har i mange år været præget af en “brug og smid væk” kultur, hvor kvantiteten vandt. Men med bæredygtighed på alles læber, bliver holdbare materialer som pels relevante også i den sammenhæng.

De seneste års fokus på bæredygtighed har gjort både forbrugere og producenter opmærksomme på, at vi skal være bedre til at bruge naturens ressourcer på en velovervejet måde. Det betyder, at vi skal gøre op med mange års "brug og smid væk" kultur, som særligt modeindustrien er en del af. Her kan tøj erhverves til en billig penge, men ryger også hurtigt i skraldespanden igen.

16 kg tøj om året

Med den stigende bevidsthed om knappe naturressourcer til materialer og produktion følger en efterspørgsel på kvalitet fremfor kvantitet.

Der er mange faktorer, forbrugere skal tage i betragtning, hvis de gerne vil tage det mere bæredygtige valg, når de køber nyt tøj: Bomuldsindustrien forurener og forbruger meget vand; det tager mange ressourcer at bearbejde uld, læder og andre animalske materialer, og dyrehold påvirker

klimate og miljø; kunststoffer kommer fra knappe fossile brændstoffer som olie. Derfor er det relevant at tænke forbrugernes adfærd ind i bæredygtigheden. Det fastslår en undersøgelse fra Designskolen Kolding. Danskerne er nemlig glade for nyt tøj, og køber i gennemsnit 16 kilo af det om året. Her kan vi skåne miljøet ved at vælge kvalitetstøj, der holder længere og ikke går af mode lige med det samme.

“ Holdbare materialer som pels bidrager til, at tøjet får en længere levetid. Et almindeligt stykke tøj har i gennemsnit en levetid på 2,5 år, mens det for en pels er 30 år.

Pels har længere levetid

Holdbare materialer som pels bidrager til, at tøjet får en længere levetid. Et almindeligt stykke tøj har i gennemsnit en levetid på 2,5 år, mens den for en pels er 30 år.

En af grundene til den lange levetid for en pels er, at forbrugere opfatter pelsen som en eksklusiv vare, de gerne vil passe på og vedligeholde. Pelsejere engagerer sig oftere i, hvordan pelsen kan holdes ved lige og syes om, hvis den ikke længere passer eller skal gå i arv. Altså langt fra "brug og smid væk" kulturen.

I den sammenhæng giver det også mening at tænke på pels mindre som en luksus og mere som en investering. Dyreetisk Råd har også udtalt, at pelsen ikke er mere et luksusprodukt end andre animalske produkter.

Pelsen bliver bioøkonomisk

En del af at optimere de forskellige produktioner, mad såvel som tøj er, at indtænke produktionen i en cirkulær økonomi. I en cirkulær økonomi skal så mange ressourcer som muligt forblive i produktionscyklussen og så lidt som muligt ende som affald. Pelsens bæredygtighed afhænger altså også af, hvordan pelsen indgår i den cirkulære økonomi og bidrager til bioøkonomien.

Pelsbranchen arbejder løbende på, at pelsproduktion skal kaste så lidt ressourcepild af sig som muligt. Danske København Fur anvender alle dele af minken, det vil sige, at minken ikke kun bliver til pels - 100 pct. af dyret bliver anvendt.

Når pelsen er fjernet, er minkkroppen tilbage, og den bliver sendt til bioforarbejdning. Minkene fodres med biprodukter fra fødevarerproduktionen fra kylling, fisk og svin, der ellers ville gå til spilde. Det fedt, der skræbes fra minkskindene er meget anvendeligt til biodiesel, der er en værdifuld og eftertragtet ressource, også i fremtiden. Biobrændstoffer giver forsyningssikkerhed og ikke mindst en CO₂-reduktion.

Dansk pels er verdens bedste

Vi er på mange måder i en opbrudstid, hvor forbrugsmønstre ændrer sig, og forskellige opfattelser af bæredygtighed fylder mere. Det er en global trend, at "mindre er mere". Det manifesterer sig ved, at der i det hele taget er en villighed til at bruge flere penge

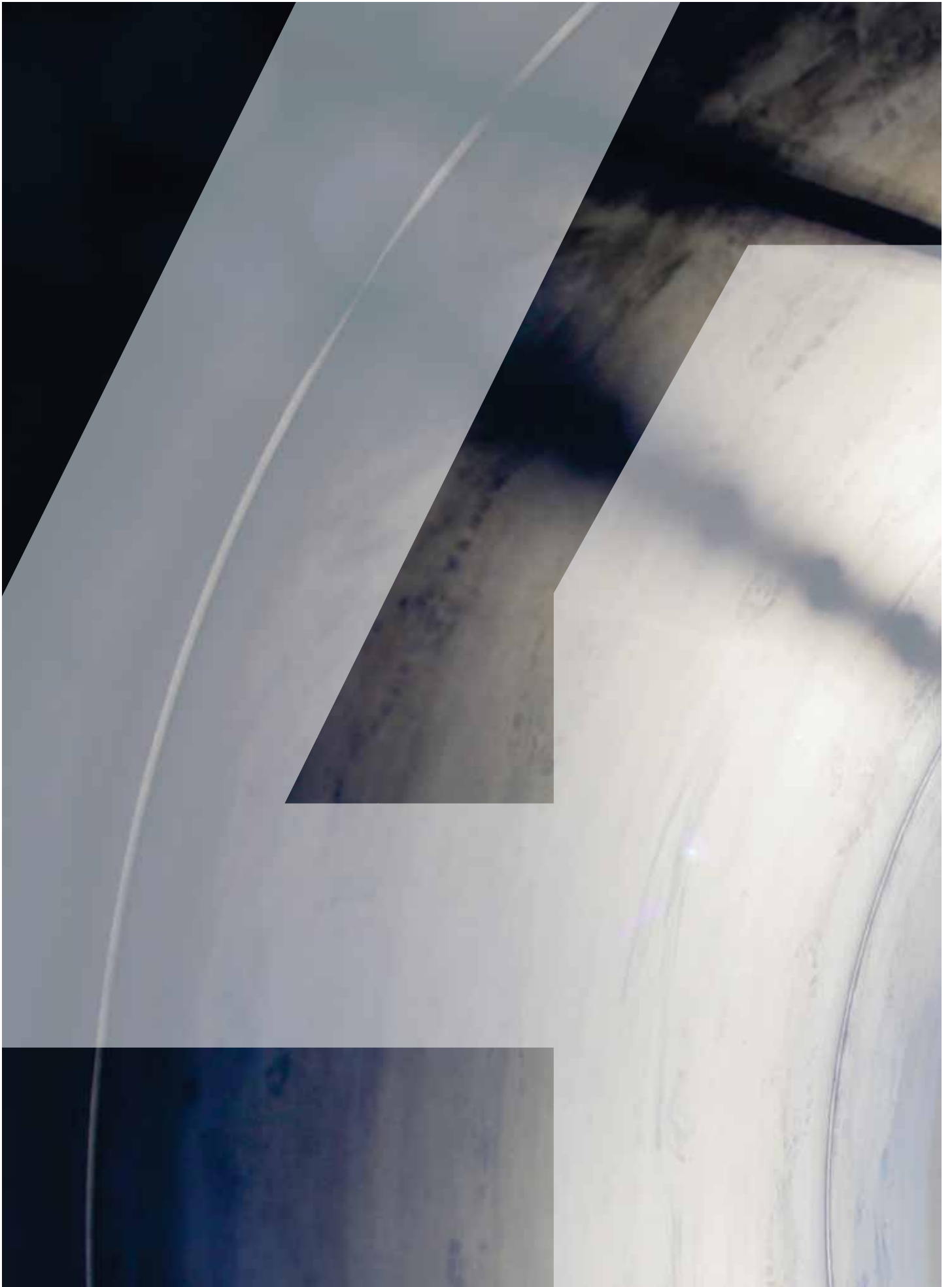

på kvalitet. Her har de danske producenter en stor eksportfordel både indenfor fødevarer og pels.

Danske minkskind er de bedste og dyreste på verdensmarkedet, hvilket skyldes, at de danske minkavlere producerer en bedre skindkvalitet, som kunderne gerne vil betale mere for. Danmark er verdens største producent af minkskind, og de danske minkavlere producerer hvert år omkring 17,9 millioner minkskind.

FAKTA

- Danmark er verdens største producent af minkskind.
- De danske minkavlere producerer hvert år omkring 17,9 millioner minkskind.
- København Fur er et andelselskab ejet af de 1.383 danske minkavlere.
- Danmark producerer også et mindre antal chinchillaskind.

A close-up photograph of a welder working on a large, curved metal structure. The welder is wearing a protective mask and is positioned on the right side of the frame. A bright, intense light emanates from the welding point, creating a large spray of sparks that radiate outwards. The background is dark, and the metal surface is illuminated by the welding process. The text "4. Forarbejdnings- og agroindustrien" is overlaid on the left side of the image in a large, white, sans-serif font.

**4.
Forarbejd-
nings- og
agroindustrien**

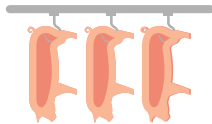
Forarbejdningsindustrien bygger i høj grad på den unikke danske andelstanke, hvilket beriger værdikæden fra jord til bord til gavn for fødevarerens sikkerhed og kvaliteten.

Forarbejdningsindustrien

Danmark har lang tradition for at lave fødevarer og andre animalske og vegetabiliske produkter. Flere af de største virksomheder har eksisteret i mere end 100 år og bygger på den unikke danske andelstanke.

Målt på antallet af svineslagtninger er Danmark femte størst i EU med ca. 18,7 mio. slagtninger i 2015.

Andelsbevægelsen

Mange danske fødevarer virksomheder er store både i en national og international sammenhæng. Med virksomheder som Arla, Danish Crown og DLG er Danmark sat på verdenskortet med virksomheder, der opererer globalt, og forsyner et stort antal markeder med produkter fra blandt andet mejeri-, slagteri- og grovvaresektoren. Mange af de danske fødevarer virksomheder er andelsvirksomheder.

Andelsbevægelsen blev skabt i slutningen af 1800-tallet, og er som organisationsform karakteriseret ved, at leverandørerne til virksomheden også er ejerne. Denne selskabsform giver en unik mulighed for at koordinere og optimere værdikæden fra jord til bord bl.a. til gavn for fødevarerens sikkerhed, kvaliteten og leveringssikkerheden. Denne selskabsform sætter derfor i høj grad sit præg på strukturen blandt de danske fødevarer virksomheder.

Svineslagterier

I Danmark blev der slagtet ca. 18,7 mio. svin i 2015. Danmark er dermed femte størst i EU målt på antal slagtninger. I Tyskland blev der slagtet 59 mio. svin, mens der blev slagtet omkring 46 mio. i Spanien, 24 mio. i Frankrig og 22 mio. i Polen. De danske slagtninger blev omdannet til godt 1,9 mia. kg svineköd i 2015. Det er samme niveau som i 2014, trods en lille nedgang i antallet af slagtede svin.

Antallet af slagtninger på dansk grund er de seneste par år faldet. Årsagen skal findes i den faldende produktion af slagtesvin i Danmark, og den stigende eksport af danske smågrise til Tyskland. Eksporten af smågrise til Tyskland er mere end fordoblet siden 2008.

Den danske svineködssektor har oplevet en iøjnefaldende strukturel udvikling i de seneste årtier. Fra 1970 til 2015 er antallet af svineslagterier faldet fra 54 til 8, hvor Danish Crown og Tican var de største danske slagterier, og eneste i andels selskabsform. Tican blev i november 2014 opkøbt af det tyske slagteri Tönnies Fleisch, efter en ellers planlagt fusion med Danish Crown blev aflyst. Dermed er Danish Crown eneste andels slagteri tilbage i Danmark.

Kreaturslagterier

Der slagtes årligt ca. 500.000 kreaturer i Danmark. Danmark indtager en plads som nummer 12, når det angår lande, der slagter flest kreaturer i EU, hvor Frankrig er markant det største land med ca. 4,5 mio. slagtninger i 2015.

Udviklingen i antallet af kreaturslagtninger har i de senere år været stort set uændret dog med en svag tendens til nedgang. Det stabile antal slagtninger skyldes især, at sekseködsproduktionen er meget tæt forbundet med produktionen af mælk, der ligeledes har været stabil som følge af EU's mælkekvotesystem. Med frigivelsen af mælkekvoterne i april 2015 skete der et fald i antallet af kreaturslagtninger på ca. 4,9 pct. ift. 2014, som

Tabel 4.1
Slagtninger på slagterierne.

Tabel 4.2
Husdyrproduktionens størrelse.

Figur 4.1
Svineslagtninger i EU.

Tabel 4.3
Udvikling i antallet af svineslagterier i Danmark.

Det blev i 2015 produceret **62,2 mio.** kg æg.

følge af at landmændene kunne opbygge større besætninger og de har derfor sendt færre kreaturer til slagtning.

Slagtningerne blev i 2015 til 135 mio. kg kalve- og oksekød.

På trods af en forholdsvis høj koncentration er branchen for okse- og kalvekød knapt så koncentreret som for svinekød. De fire største slagterier er Danish Crown, A/S Hjalmar Nielsen, Aalestrup og Århus Slagtehus. I 2015 stod de til sammen for 85 pct. af slagtningen af kreaturerne i Danmark.

Fjerkræslagterier og rugerier

I Danmark blev der slagtet knap 95,7 mio. slagtekyllinger i 2015, hvilket blev til 186 mio. kg fjerkrækød. Størstedelen af slagtekyllingeproduktionen går til de to store slagterier, HKScan Denmark og Danpo A/S. HKScan Denmark hed tidligere Rose Poultry, og er en del af HKScan Group med hovedsæde i Finland. Danpo er tilsvarende en del af en nordisk concern, Scandi Standard, med hovedsæde i Sverige.

Slagtning af formeringsflokke (forældredyrene til slagtekyllingerne) sker ikke længere på danske slagterier. Formeringsdyrene sendes primært til slagtning i Tyskland eller indgår som foder i minkproduktionen. Strukturæssigt er den danske fjerkræbranche karakteriseret ved få store aktører samt en række væsentligt mindre aktører. Det er et billede, som har været kendetegnende de seneste mange år.

Slagtekyllingesektoren omfatter et stort rugeri, DanHatch med en samlet kyllingleverance på 135 mio. daggamle kyllinger til den danske produktion. Rugeriet modtager rugeæg fra ejendomme med formeringsflokke. Ved siden af de store virksomheder, er der også mindre producenter herunder hobbyproducenter og lokale slagterier med mindre produktion.

Ægpakkerier

Ægproduktionen var i 2015 på 62,2 mio. kg, hvilket er en fremgang på 1,3 mio. kg sammenlignet med 2014. Konsumægproduktionen afsættes hovedsageligt via to store pakkerier, Danæg og Hedegaard Foods. Derudover er der tre mellemstore pakkerier, Henriettelund, Vallø og Dueholm, samt en lang række mindre pakkerier.

Detailsalget steg for 15. år i træk, og fra 2000 til 2015 er salget steget med 61 pct. – fra 32,80 mio. kg i 2000 til 52,93 mio. kg i 2015.

Der har været en markant stigning i detailsalget af økologiske æg og skrabeæg. Der sælges flest buræg, men med 45,8 pct. af det totale salg af skalæg faldt andelen med 2,7 procentpoint i forhold til 2014. Salget af skrabeæg udgjorde 25,0 pct., friland udgjorde 5,4 pct., og økologiske æg udgjorde 23,8 pct. af det samlede salg af skalæg. Udover skalæg foregår en del af afsætningen som specifikke ægprodukter, og her er der tre hovedaktører, Sanovo Foods, Danæg Products og Hedegaard Foods. Importen af konsumæg har de seneste år været stigende og udgør nu godt 3,1 mio. kg. I de seneste år har der været en stigende eksport af skalæg til især Tyskland, men der sælges også danske æg på fjernere markeder i f.eks. Mellem- og Fjernøsten. Det skyldes, at der er kundegrupper, som er villige til at betale en merpris for danske ægs høje fødevarerikkerhed.

Mejerier

Den samlede mælkeindvejning på mejerierne endte i 2015 på knap 5,3 mia. kg. Der er således tale om en stigning på mere end 3 pct. i forhold til året før. Denne stigning skyldes først og fremmest, at mælkekvoterne i EU ophørte. Efter mere end 30 år med mælkekvoter, har det efter 1. april 2015 været frit for enhver mælkeproducent at øge mælkeproduktionen uden først at skulle tilkøbe ekstra kvoter. Tidligere var dette nødvendigt, da for få kvoter kunne medføre, at man blev tvunget til at betale superafgift, hvis kvoten blev overskredet. I lighed med i 2015, forventes indvejningen i Danmark at fortsætte med at stige

Størstedelen af mælken anvendes til at lave smør og ost, men en stor del af det bruges også til at lave konsummælk og mælkekonserves.

Fra 1970 til 2015 er antallet af svineslagterier faldet fra 54 til 8.

Tablet 4.4
Kreaturslagteriernes andel af slagtningerne.

Figur 4.2
Kvægslagtninger i EU.

Danmark producerer omkring 24 pct. af alle minkskind i verden og opnår en merpris på **43 pct.** sammenlignet med andre landes producenter.

Den danske succes i pelsdyrerhvervet skyldes en høj grad af **videndeling, forskning og udvikling.**

DLG og Danish Agro er blandt de 10 største andelsejede grovvarerelskaber i Europa.

Tabel 4.5
Udvikling i antallet af mejerivirksomheder.

Tabel 4.6
Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder.

Tabel 4.7
Mælkeanvendelse.

Tabel 4.8
Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg.

de kommende år, og i 2020 forventes en samlet indvejning på 6 mia. kg.

De danske mejerier anvender størstedelen af mælken til osteproduktion, men der bruges også betydelige mængder mælk til produktion af smør, mælkekonserves og konsummælksprodukter.

Andelsformen har altid været og er stadig meget udpræget inden for mejerisektoren. 95 pct. af mælken indvejes således hos et andelsmejeri. Den danske mejerisektor er meget afhængig af eksport, da mere end 2/3 af den indvejede mælk benyttes til produktion af varer til eksportmarkedet.

Antallet af mejerivirksomheder har i mange år været kraftigt faldende, men har dog i de seneste år ligget relativt konstant. I 2015 er der 28 mejerivirksomheder i Danmark, hvoraf de 9 er andelsvirksomheder. Hos 19 af virksomhederne bliver der produceret ost, 11 af dem producerer smør, 7 producerer konsummælksprodukter, mens der kun bliver produceret mælkekonserves hos én virksomhed.

Pelsindustrien

Pels er blevet populær i moden, og siden slutningen af 1990'erne er efterspørgslen på pelsskind steget støt. I 2015 var gennemsnitsprisen 387 kr. pr. danskproduceret minkskind, hvilket var en prisstigning efter, at prisen næsten blev halveret i 2014. Prisfaldet i 2014 skyldtes primært en lavere efterspørgsel fra det kinesiske marked og en stigning i den globale produktion.

Produktionen af skind har fulgt efterspørgslen, og det er især minkskind, som er efterspurgt af forbrugerne. I 2015 var verdensproduktionen på omkring 73 millioner minkskind. Danske minkavlere producerede 17,8 millioner minkskind i 2015, svarende til ca. 24 pct. af verdensproduktionen af minkskind.

Danmark er en af verdens største producenter af minkskind og danske minkskind er blandt de dyreste på verdensmarkedet. I 2015 opnåede danske minkskind en merpris på ca. 43 pct. Det skyldes, at de danske minkavlere producerer en bedre skindkvalitet, som kunderne er villige til at betale mere for. Den danske succes skyldes en høj grad af videndeling, forskning og udvikling i det danske pelsdyrerhverv.

Andre betydelige minkproducerende lande er Norge, Sverige, Finland, Holland, Polen, Rusland, Kina, Canada og USA.

Skindene sælges på fem årlige auktioner, hvor der kommer kunder fra hele verden. Det danske andelsejede pelsauktionshus, Kopenhagen Fur, er verdens største, hvor der i 2015 blev solgt godt 30 mio. skind. Auktionerne varer op til 6 dage, og der udbydes op mod 7 millioner minkskind. Stort set alle skind i den danske minkproduktion eksporteres. Kina er det vigtigste marked for de danske skind. I Kina sker der videreforarbejdning af skindene, hvorefter de videreeksporteres til andre lande, eller afsættes på det kinesiske hjemmemarked.

Foderstofproduktion

Dele af den vegetabiliske danske produktion sælges til videre proces hos grovvarer virksomhederne. Der er adskillige aktører på markedet, men hovedaktørerne er DLG og Danish Agro, der tilsammen udgør ca. 80-90 pct. af markedet.

Hos grovvarer virksomhederne indvejes og forarbejdes især korn og raps til produkter, som anvendes i den animalske produktion. Forarbejdningsprocesserne er bl.a. produktion af såsæd, formaling samt opblanding til specifikke foderprodukter, som retter sig mod de enkelte animalske produktionsgrene; kvæg, svin, kyllinger mm. Også korn til maltning indgår i virksomhedernes produktportefølje. En del af de vegetabiliske råvarer, som grovvarer virksomhederne opkøber, eksporteres og afsættes på verdensmarkedet.

De to sukkerfabrikker i Danmark producerede i 2015 tilsammen ca.

310.900 ton

sukker.

Virksomhederne importerer også selv råvarer til salg og anvendelse i egenproduktion.

Sukkerproduktion

I Danmark er der ca. 1.200 sukkerroedyrkere, der dyrker roer til produktion af sukker. I alt blev der i 2015 dyrket 24.800 ha med sukkerroer. Dyrkningen er koncentreret omkring Lolland, Falster, Møn samt Syd- og Vestsjælland, hvor der er en lang tradition for dyrkning af sukkerroer.

Sukkerroerne leveres til de to danske sukkerfabrikker i Nakskov og Nykøbing Falster. Der blev i 2015 i alt høstet 1.769.000 ton sukkerroer med et sukkerindhold på 18,3 pct., hvoraf der blev produceret 310.900 ton sukker. Arealet med sukkerroer og produktionen var i 2015 midlertidigt reduceret bl.a. som følge af en fyldt lagerbeholdning fra en stor høst i 2014. I 2016 er arealet og produktionen tilbage på et normalt niveau. Restprodukterne pulp og melasse anvendes til foder.

Kartoffelproduktion

I Danmark er der ca. 1.500 kartoffeldyrkere. Den danske kartoffelproduktion er på ca. 1,7 mio. ton, der dyrkes på et areal på ca. 41.600 ha. Danske kartofler dyrkes til spisekartofler, læggekartofler, industrikartofler (pomfritter m.v.) og til ingredienser. Den danske kartoffelproduktion er koncentreret til overvejende Jylland – herunder særligt Midtjylland.

Ingrediensområdet er et betydeligt vækstområde. Kartoffelingredienser bruges til bl.a. fødevarer og papir. Der er i alt fire kartoffelmelsfabrikker i Danmark, som er placeret i henholdsvis Midt- og Nordjylland.

Biotek og ingredienser

I 2014 og 2015 er der kommet endnu mere fokus på foder- og fødevarer ingredienser i landbrugs- og fødevarerhvervet. Det er en branche i udvikling, hvor både omsætning, overskud, antal beskæftigede, værditilvækst og eksport stiger mere end i resten af den private sektor i Danmark.

Danmark har en lang tradition for fremstilling af ingredienser. Virksomheder med fokus på bioteknologi og ingredienser er et væsentligt element i den danske fødevareklynge. Der er tale om en bred vifte af specialiserede produkter, såsom proteiner, stivelse, tilsætningsstoffer, aromastoffer, vitaminer og andre bioaktive stoffer og enzymer. Fælles for disse stoffer er, at de tilfører fødevarer og foder egenskaber, som forbrugerne efterspørger. Ligesom de er med til at finde løsninger på udfordringer indenfor ressourceknaphed, klimabelastning samt globale livstilstendenser.

Bæredygtighed, økologi, sundhed og "convenience" er eksempler på forbruger- og markedstendenser, som i stigende grad er i fokus globalt set, og som påvirker hele foder- og fødevarekæden. Mærkning og markedsføring af fødevarer med ordene "protein supplements", "antioxidants" og "all natural" er i det seneste år steget markant og er et billede på nye forbrugertendenser.

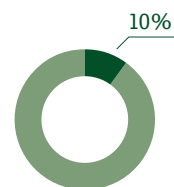
Fødevarer ingrediensvirksomheder spiller ind på sundhedsdagsordenen ved at finde løsninger til proteinholdig og fedtfattig kost. Derudover imødekommer de så vidt muligt forbrugernes ønske om naturlige fødevarer og fødevarer ingredienser.

Frem mod 2040 vil behovet for foder til husdyrproduktion stige med omkring 40 pct. Jordarealerne til produktion af foder er begrænset. Derfor vil der blive stillet store krav til produktion af foder af høj kvalitet, som kan bidrage til en øget effektivitet i husdyrproduktionen. Ingrediensvirksomheder arbejder løbende med produktinnovation, bedre udnyttelse, opgradering af sidestrømme og biprodukter til mere værdifulde ingredienser i foder.

Biotek- og ingrediensvirksomhedernes ansatte har et højt kompetence- og vidensniveau. 13,6 pct. af de ansatte har en lang videregående uddannelse og 3,4 pct. har en ph.d.-grad. Til sammenligning er der i den private sektor 6,8 pct. og 0,3 pct. Virksomhederne afsætter hovedsageligt deres produkter på eksportmarkederne.

Ingrediensvirksomheder inden for **foder- og fødevarerområdet** har en global markedsandel på ca. 10 pct.

Danmark er kendt for en høj standard for fødevarerikkerhed, hvilket er vigtigt for fortsat at få adgang til markeder verden over.

Fødevarerikkerhed og veterinært beredskab

En høj standard for fødevarerikkerhed kombineret med et velfungerende og effektivt veterinært beredskab mod alvorlige smitsomme husdyrsygdomme er en forudsætning for at afsætte varer på såvel det danske marked som på eksportmarkederne.

Arbejdet for den høje danske fødevarerikkerhed finder sted i hele fødevarerindustrien fra jord til bord, og på mange områder er de danske indsatser blandt de førende i verden.

Den danske fødevarerikkerhed har en høj standard, og her er hygiejne det bærende element. Hygiejnen på produktionsstederne er underlagt løbende kontrol både i form af myndighedsbesøg, men ikke mindst i form af virksomhedernes egenkontrol. Egenkontrollen baserer sig ofte på myndighedsgodkendte branchekoder og på aktuelle risikovurderinger. Arbejdet for den høje danske fødevarerikkerhed finder sted i hele fødevarerklyngen fra jord til bord, og på mange områder er de danske indsatser blandt de førende i verden. Dette gælder således for indsatsen mod salmonella i både fjerkræ og æg, samt for kvæg og svin.

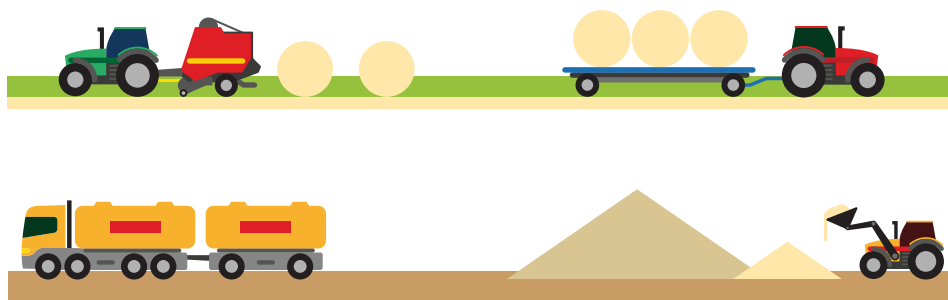
Det danske veterinære beredskab har en særdeles høj standard. Den danske eksport af kød er afhængig af, at Danmark er fri for en række alvorlige smitsomme husdyrsygdomme, og at det til enhver tid kan dokumenteres, hvorledes sygdomssituationen er, også i tilfælde af sygdomsudbrud i andre lande. Det er derfor helt afgørende, at Danmark kan bekæmpe eventuelle sygdomsudbrud hurtigst muligt, ligesom det er vigtigt at kunne dokumentere situationen i Danmark på et hvilket som helst tidspunkt.

Den agroindustrielle branche dækker over et bredt spektrum af teknologier og produkter omkring landbrugs- og fødevarerproduktionen.

Agroindustrien

Et væsentligt element i den danske fødevarerklynge er agroindustrien. Agroindustrien leverer teknologier og serviceydelser til landbruget og fødevarerindustrien. Størstedelen af agroindustriens indtjening kommer i dag fra eksportmarkederne.

Den agroindustrielle branche dækker over et bredt spektrum af teknologier og serviceydelser til landbrugs- og fødevarerproduktionen. Produktporteføljen spænder vidt, fra maskiner til markbearbejdning over udstyr til mekanisering af stalde, genetik, kornhåndtering og foderproduktion til forskellige former for biomassekedler. Teknologi til fødevarerindustrien er ligeledes en vigtig del af agroindustrien.

Dansk agroindustri har gennem de seneste årtier gennemgået en betydelig udvikling. Fra at have haft en underskov af leverandører af enkeltkomponenter, har branchen oplevet en stærk konsolidering og internationalisering. Virksomhederne er blevet stærkere, og der kommer stadig større fokus på branchens bredde og værdikæde.

I takt med dansk landbrugs strukturudvikling, og den øgede efterspørgsel på mange vækstmarkeder har mange virksomheder professionaliseret

deres udviklings- og rådgivningsydelser og kan i dag indgå i projektering af store integrerede produktionsanlæg, enten ved udvidelse af egen produktportefølje eller ved at indgå i leverandørgrupper.

Særligt i forbindelse med den økonomiske krise blev branchens internationaliseringsproces accelereret, og for langt størstedelen af virksomhederne udgør eksportindtægter i dag en meget væsentlig del af indtjeningen.

De ti største agroindustrivirksomheder målt på omsætning er

Kongskilde Industries A/S, Foss A/S, Cimbria A/S, Kverneland Goup Kerteminde A/S, Gråkjær A/S, SFK LEBLANC, Hardi International A/S, Skiold A/S, Skov A/S. Glyngøre og Hjj Holdning Aps (Hedensted Gruppen A/S)

Produktporteføljen spænder vidt, fra **maskiner** til markbearbejdning over **udstyr til mekanisering af stalde, genetik, kornhåndtering og foderproduktion** til forskellige former for fødevarerarbejdningsteknologi.

Kilde
Landbrugsavisen
– Landbrugets 200 største virksomheder.

Nudging kan gøre danskerne sundere

Det er højeste mode at være sund, og flere viser interesse for sunde fødevarer. Men virkeligheden følger ikke altid med os, når vi står i supermarkedet og skal tage det endelige valg: Danskerne spiser ikke 6 stykker frugt og grønt om dagen, og stadigt flere lider af overvægt. Nudging har vist sig at være en effektiv måde at få danskerne til at lægge mere frugt og grønt i indkøbskurven.

Af: Nina Preus/Nanna Birk

Det er ikke længere forbeholdt bestemte dele af befolkningen at ville spise sundt og motionere. I en repræsentativ undersøgelse fra Landbrug & Fødevarer svarede 75 pct. af danskerne, at de ønskede at leve sundere, end de gør nu. Det at leve sundere er dog ikke helt så ligetil, og i en travl hverdag kan det være småt med både motivation og tid til at foretage de sundere valg. Fra 2000 til 2013 steg andelen af svært overvægtige med 50 pct., viser tal fra Statens Institut for Folkesundhed.

Samtidig er det gennemsnitlige daglige indtag af frugt og grønt for voksne danskere blot 389 g. (ekskl. juice). Danskeres gode intentioner om at spise sundt bliver altså ikke overført til at spise nok frugt og grønt.

Forbruget er ikke rationelt

Så hvordan bliver de gode intentioner omsat til praksis i hverdagen? Troen på, at folk ændrer adfærd alene gennem oplysningskampagner, er baseret på den antagelse, at vi typisk beslutter

“ Nudging går ud på at bruge nogle af de mange psykologiske faktorer, der påvirker os, når vi køber ind, så forbrugerne får et nænsomt skub i en retning, de allerede er positivt indstillet overfor. Det handler med andre ord om at hjælpe forbrugerne til at gøre det, de selv ønsker at gøre.

os for at gøre det, vi gør. Men forskning har vist, at det ikke er fornuft alene, der styrer vores valg i indkøbssituationen: Vaner, impulser, ressourcer og tid er med til at påvirke købsøjeblikket. Så hvad kan der gøres?

Nudging giver et skub

Et nyt projekt viser, at nudging måske kan være vejen til at inspirere forbrugerne til at lægge mere frugt og grønt i indkøbskurven. Nudging går ud på at bruge nogle af de mange psykologiske faktorer, der påvirker os, når vi køber ind, så forbrugerne får et nænsomt skub i en retning, de allerede er positivt indstillet overfor. Det handler med andre ord om at hjælpe forbrugerne til at gøre det, de selv ønsker at gøre.

Inspiration til sundere valg

I Danmark har et forsøg med nudging i SuperBrugsen vist, at salget af frugt og grønt kan øges med så meget som 22 pct.. Stigningen i salget skete samtidig uden en nedgang i butikens omsætning.

I forsøgsperioden ændrede butikken bl.a. i placering af grønsager ved butikens indgangsparti for at udnytte, at forbrugernes lyst til at købe sundt er

størst ved starten af indkøbsturen. Der blev sat skilte op for at fremhæve lokale produkter og for at inspirere kunderne til at vælge de danske frem for de udenlandske grøntsager og frugter. Ved kassen blev udskåret, spiseklar frugt lagt side om side med slik som en sundere, alternativ snack til fx en chokoladebar.

Nudget til blomkål

Den mest succesfulde og effektive “nudge” viste sig imidlertid at være et skilt placeret over blomkålen, der skulle inspirere forbrugerne til at supplere de kogte kartofler med blomkål i den helt almindelige hverdagsaftensmad. Blomkål og kartofler blev placeret side om side, og der blev her holdt godt øje med salget af blomkål. Efter ophængning af skiltet steg omsætningen af blomkål med hele 45 pct.. Det er dermed et godt eksempel på, hvordan

man med et enkelt og nænsomt greb kan inspirere forbrugerne til at træffe grønnere valg.

Stort potentiale for at øge danskernes indtag af frugt og grønt

Konklusionen er klar: Det kan lade sig gøre at sælge 22 pct. mere frugt og grønt ved brug af nudging – og uden at det går ud over indtjeningen. Forskellige nudging-tiltag som f.eks. skilte, placeringer og sameksponering mellem frugt, grønt og andre fødevarer-kategorier kan inspirere forbrugerne i en sundere retning. Dermed kan nudging være med til at nedbryde kløften mellem forbrugernes intentioner og faktiske adfærd.

FAKTA OM NUDGING:

Ordet "nudging" er engelsk og betyder at 'puffe' eller 'skubbe'.

- Begrebet er lånt af adfærdsvidenskaben og betegner påvirkning af adfærd ved at arbejde med menneskets irrationelle, psykologiske motiver så de påvirkes til at gå i en retning, som de på forhånd er motiveret for at følge.
- Nudging udformes på baggrund af indsamlet viden om præferencer, adfærd og tankemønstre
- Det handler ikke om at begrænse valgmuligheder, men om at få folk til frivilligt at ændre adfærd.
- Nudging foregår på stedet. Skal forbrugeren inspireres til at købe mere frugt og grønt skal nudging udføres der, hvor forbrugeren beslutter hvilken vare, der skal i indkøbskurven.

EKSEMPLER PÅ NUDGING INTERVENTIONER PÅ FRUGT OG GRØNT

- Skilt med grøntsag (f.eks. blomkål), hvor der står "Kog mig sammen med kartoflerne"
- Måtte med billede af frugt og grønt i indkøbskurven: "Beskyt dit frugt og grønt – læg det her"
- Klistermærket "Få nok grøntsager" påsat kødpakker lagt ved siden af pakker med snittegrønt
- Skilt over hakket kød: "Pasta er mere end kødsovs" med billeder af de sædvanlige kødsovs- ingredienser plus andre grøntsager som peberfrugt og gulerødder.
- Kølemontre med udskåret frugt ved kassen ved siden af slik.

**5.
Danskernes
forbrug og
sundhed**

10 pct.

 af danskernes indkomst bruges på fødevarer.

Forbrug i Danmark

Danskerne anvender en relativ lille andel af deres indkomst på fødevarer og lægger en stadig større del af deres indkøb i lavprissupermarkeder (discount).

En gennemsnitlig dansk husstand brugte i 2014 ca. **33.200 kr.** på fødevarer.

Af disse bruges **ca. 24 pct.** på kød.

Fødevarernes andel af det samlede private forbrug er faldet over tid. Tidligere tegnede fødevarerne sig for en større andel af det private forbrug, hvor det i 2015 tegnede sig for 10 pct.

Denne udvikling skal sammenholdes med, at nogle fødevarer såsom kød er blevet relativt billigere sammenlignet med andre fødevarer i løbet af de senere årtier. Her er der bl.a. tale om, at de mange produktivitetsevninger, der er opnået i fødevarerhvervet, er kommet forbrugerne til gode gennem lavere fødevarerpriser.

Ligeledes kan den faldende andel ses som konsekvens af en stigende disponibel indkomst. Den stigende indkomst benyttes således på andre varer end fødevarer.

At danskerne i gennemsnit bruger 10 pct. af deres indkomst på fødevarer svarer til, at en gennemsnitlig dansk husstand i 2014 brugte 33.244 kr. på fødevarer.

Kødet udgør den største post på husstandens madbudget, hvilket stemmer fint overens med kødets betydning for aftenmåltidet. Forbrugerne planlægger ofte hele aftenmåltidet ud fra kødet. Ud af forbruget af fersk kød i hjemmene udgør svinekødet den største del, mens okse- og fjerkrækød spises næst hyppigst. Størstedelen af oksekødet spises hakket, mens svinekødet i højere grad spises som forskellige udskæringer.

Over halvdelen af danskerne tilbereder et varmt aftenmåltid på en typisk dag. Det er heller ikke sjældent, at der er overskydende aftensmad, som bliver spist som rester den næste dag eller gemt til senere. Samlet set er det 66 pct. af danskerne, der spiser et varmt, tilberedt aftenmåltid eller rester på en typisk dag. Det er meget få, der spiser måltidskasse-aftensmad eller færdigretter. En del (9 pct.) spiser et koldt måltid f.eks. rugbrøds-madder eller spiser ude. 4 pct. spiser take-away på en typisk dag.

Figur 5.1
Udviklingen i fødevarers andel af samlet privatforbrug.

Figur 5.2
Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug.

Figur 5.3
Kødtypernes marked-andele.

Figur 5.4
Udviklingen i forbrugerpriserne for udvalgte fødevarergrupper.

Sammenlagt bruges **16 pct.** af husstandens fødevarerforbrug på mel, gryn, brød og kager.

Den næstestørste post på fødevarer-budgettet er grøntsager, kartofler, frugt og nødder med **21 pct.**

24 pct. af fødevarerforbruget anvendes på kød

Mælk, fløde, yoghurt samt ost udgør **14 pct.** af de penge, der bruges på fødevarer.

Sukker og slik udgør **11 pct.** af fødevarer-budgettet.

6 pct. af budgettet bruges på fisk.

Den økologiske andel af det samlede fødevarer salg udgør **8,4 pct.** af markedet svarende til 9,6 mia. kr. i 2015.

I løbet af ugen spiser omtrent 40 pct. uden for hjemmet på en eller flere dage. Fredag og lørdag er de største dage for udespisning. Når danskerne spiser uden for hjemmet er det typisk på restaurant eller café – eller også hos venner og familie. Det er især de helt unge og de 50-59 årige, der går på restaurant og café for at spise aftensmad.

Danskernes hyppigst spiste middagsretter hen over året er velkendt hverdagsmad som kyllingefilet, frikadeller og hakkebøf. Dertil kommer, at relativt mange spiser et koldt måltid f.eks. rugbrødsadder på en typisk dag. Når forbrugeren spiser rugbrød med pålæg, er det ofte med ost, æg eller leverpostej. Det er fødevarer, som forbrugeren ofte har i køleskabet i forvejen og det er derfor et hurtigt og nemt måltid, som de ikke behøver at handle ind til.

Hvis vi ser på de meget udbredte retter såsom frikadeller, kyllingefilet og hakkebøf, så er der ikke en udpræget sæson i de retter. De er populære hele året rundt. Men retter såsom suppe og gryderetter er særligt populære i vinterhalvåret. Salat til aftensmad er på den anden side mere udbredt om sommeren.

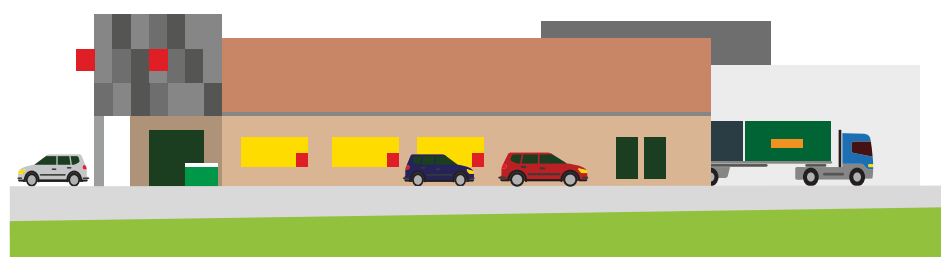
Dagligvarehandel

Indkøbet af dagligvarer – herunder fødevarer – har i en årrække været for nedadgående. Det er blandt andet sket som følge af finanskrisen, der kulminerede i 2008, og som i høj grad smittede af på forbrugernes lyst til at købe dagligvarer. Det virker dog til, at indkøbet af dagligvarer har stabiliseret sig – om end på et lavere niveau end før finanskrisen.

Lavprissupermarkederne har været i konstant fremgang de seneste 10 år. Det skyldes både, at de har evnet at imødekomme forbrugernes prisforventninger og samtidig har udviklet sortimentet i en mere forbrugervenlig retning. Lavprissupermarkederne har blandt andet indført bagerbrød og et større udvalg af fødevarer. Forbrugeren oplever, at de dermed kan få dækket en større del af deres indkøbsbehov hos lavprissupermarkederne, som ellers før i tiden var meget smallere i sortimentet. Det er især indkøbsture, hvor forbrugeren køber stort ind og til mange dage, der har været medvirkende til, at lavprissupermarkederne nu dækker 41 pct. af omsætningen i dagligvarehandlen.

Lavprissupermarkederne dækker **41 pct.** af omsætningen i dagligvarehandlen.

Figur 5.5
Fødevarerpriser i Europa.

Figur 5.6
Detailomsætningsindeks for fødevarer og andre dagligvarer.

Figur 5.7
Detailhandelsstruktur.

Hvert år smider husholdningerne mad ud til en værdi af **11,6 mia. kr.**

I 2015 blev der i detailhandlen solgt økologiske fødevarer for **7 mia. kr.** hertil kommer **2,6 mia. kr.** via alternative salgskanaler.

Madspildet i Danmark anslås til ca. **717.000** ton årligt.

Økologisk forbrug

Danskerne har fået smag for økologiske produkter, og i løbet af de seneste fem år er detailomsætningen af økologiske fødevarer næsten fordoblet. Salget af økologiske fødevarer i de danske butikker steg med 12 pct. i 2015 fra året før, således at der blev solgt for i alt 7,0 mia. kr. i supermarkeder og varehuse m.v. Det er den største stigning siden 2008, og den kan ses som et resultat af, at supermarkederne har satsset stort på de økologiske varer – både med kampagner og med større og bredere udbud af varer. Salgsværdien er estimeret til at udgøre 8,4 pct. af det samlede salg af fødevarer i detailhandlen i 2015, hvor det året før var 7,6 pct. Dermed er Danmark fortsat det land i verden, hvor den økologiske markedsandel er størst. Foruden detailsalget er der også blevet solgt økologiske fødevarer i foodservicesektoren samt via alternative salgskanaler, som eksempelvis markeder, abonnementsordninger og internettet. Det samlede økologiske salg er således estimeret til 9,6 mia. kr., svarende til et gennemsnitligt økologisk forbrug på 1.700 kr. pr. dansker pr. år.

Drickemælk har i længere tid ligget i front som et af de bedst sælgende økologiske produkter med en markedsandel på ca. 30 pct. af mælkeforbruget i Danmark. Havregryn er det bedst sælgende økologiske produkt, da ca. 40 pct. af den solgte mængde er økologisk. Økologisk kød har ikke slået fuldt igennem på samme vis som f.eks. mælk, men der ses en stigende efterspørgsel fra forbrugerne af både økologisk okse- og svinekød.

Madspild

Madspild har i de seneste år været et stort fokusområde både i Danmark og udlandet. Madspild er fødevarer, som kunne være spist af mennesker, men som går til spilde. En tredjedel af al mad, der bliver produceret på verdensplan, ender hvert år som madspild. Det samlede madspild i Danmark anslås i 2012 at udgøre 717.000 ton.

Heraf kommer størstedelen – 261.000 ton – fra de danske husholdninger. Detailhandlen har det næststørste madspild i værdikæden med 163.000 ton årligt efterfulgt af fødevarerindustrien, der skønnes at generere et årligt madspild på 133.000 ton og primærproduktionen, der skønnes at generere et madspild på 100.000 ton. Institutioner og storkøkkener anslås at have et madspild på 31.000 ton årligt, mens hoteller og restauranter tilsammen står for et madspild på 29.000 ton årligt.

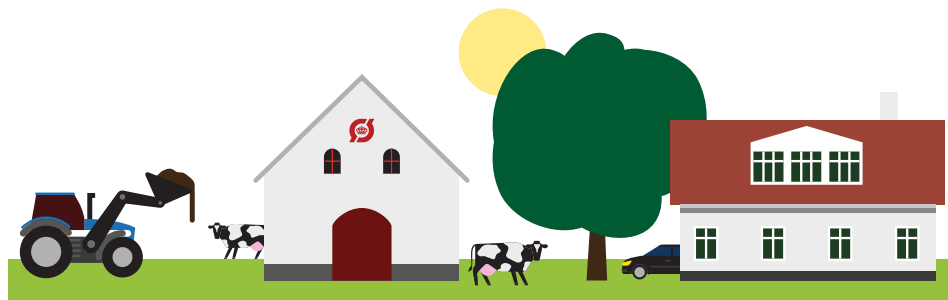
Madspild udgør en stor økonomisk såvel som miljømæssig omkostning og alene i Danmark lyder den årlige udgift på 11,6 mia. kr. Folkekirkens Nødhjælp er en af de organisationer, der har taget initiativ til at bekæmpe madspild. I februar 2016 åbnede Weefood, der er Danmarks første butik med salg af overskudsmad drevet af frivillige. Dette har vist sig at være en succes og Weefood har i de første tre måneder solgt mere end 25 ton overskudsmad med en indtjening på mere end 250.000 kr.

Figur 5.8
Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark.

Tabel 5.1
Økologisk markedsandel for udvalgte fødevarer.

Figur 5.9
Det årlige madspild i Danmark.

48 pct. af de voksne danskere er overvægtige eller svært overvægtige.

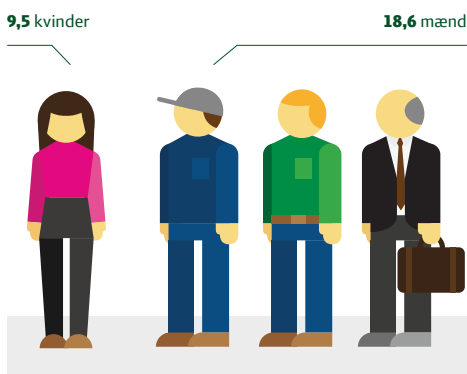
Danskernes sundhed

Danskernes sundhed spiller en vigtig rolle for de danske fødevarer virksomheder. Mange af fødevarerklængens virksomheder arbejder målrettet på at forbedre sundheden blandt danskerne.

Danskere har en gennemsnitlig levealder, der er lavere end andre europæere. Den lave middellevetid i Danmark kan skyldes fortidens synder så som rygning, alkohol og fysisk inaktivitet og usund kost. Danskerne har røget betydeligt mere og over en længere årrække i forhold til andre europæiske lande. Selvom rygning og alkohol er de helt store syndere i forhold til danskernes sundhed, så spiller den enkeltes kostvaner selvfølgelig ind på danskernes levetid. En undersøgelse fra DTU viser, at i 2013 havde 18,6 pct. af alle mænd et usundt kostmønster, mens det tilsvarende tal for kvinder var 9,5 pct. Siden 2010 er der sket et fald i andelen af, hvor mange af de 16-34 årige mænd, der har et usundt kostmønster, mens andelen med usundt kostmønster er steget blandt de øvrige aldersgrupper og for alle kvinder. Den yngste aldersgruppe mellem 16-24 år udgør fortsat en af de største andele af personer med et usundt kostmønster.

Fødevareklyngen hjælper til

De danske virksomheder i fødevareklyngen tager et ansvar for at hjælpe danskerne hen mod en sundere livsstil med afsæt i sunde fødevarer og det åbne landskab. Fødevareklyngen henvender sig således både til danskernes maver og ben. Nøgleordet er tilgængelighed både til sund kost og bevægelse. Fødevarevirksomhederne er ansvarlige for, at danskerne har mulighed for at vælge mellem et mangfoldigt udbud af fødevarer, som kan sammensættes til et sundt og smagfuldt måltid.

Andel med usundt kostmønster

De danske virksomheder arbejder målrettet med at reducere danskernes indtag af fedt, salt og sukker gennem produktudvikling og innovation. Et eksempel herpå er Arla. De har i de seneste par år fjernet 500 ton sukker fra deres yoghurturter og sænket saltindholdet i Danbo-ostene med 11 procent som led i at skærpe ernæringsprofilen på deres produkter. Virksomheden har derudover ændret fedtprocenten fra 0,5 pct. til 0,4 pct. i minimælken, hvilket årligt fjerner 200 ton fedt i den samlede solgte mængde minimælk.

Nøglehulsmærket guider forbrugerne

De danske fødevarermyndigheder har siden 2009 arbejdet med det frivillige, fælles nordiske Nøglehulsmærke – et ernæringsmærke, der på en nem måde skal hjælpe forbrugerne i indkøbssituationen med at træffe sunder valg i overensstemmelse med de officielle ernæringsanbefalinger. For at et produkt kan bære Nøglehulsmærket, er der krav til indholdet af fedt, mættet fedt, sukker, kostfibre, fuldkorn og salt i produktet.

Usundt kostmønster. I 2013 havde **18,6 pct. af alle mænd** et usundt kostmønster, mens det tilsvarende tal for **kvinder var 9,5 pct.**

Den gennemsnitlige forventede **levealder for danske kvinder og mænd er hhv.**

82,5 og 78,6 år

Det er lavere end i mange andre europæiske lande.

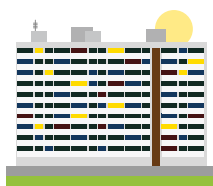
Figur 5.10 a+b
Forventet levetid for kvinder og mænd.

Figur 5.11 a+b
Danskere med usundt kostmønster.

96 pct. af danskerne har kendskab til nøglehulsmærket.

40 pct. af de indlagte på et dansk sygehus er undervægtige.

De danske virksomheder arbejder målrettet med **at reducere danskernes indtag af fedt, salt og sukker.**

Danskeres kendskab til Nøglehulsmærket er højt. 96 pct. kender mærket, mens andelen, der anvender Nøglehulsmærket aktivt i deres indkøbsvalg, er 51 pct. 76 pct. af danskerne har tillid til Nøglehulsmærket (YouGov, 2014).

Mærkningsordningen er frivillig for virksomhederne at bruge, så et produkt kan godt leve op til kriterierne for Nøglehullet uden at bære mærket, ligesom virksomhederne selv bestemmer, om de vil lave produkter, der lever op til mærkets krav. Antallet af fødevarer med mærket er stigende. Dermed er virksomhederne i fødevareklyngen med til at formidle viden om sundhed og ernæring gennem deres produkter, hvilket også efterspørges af forbrugerne (YouGov, 2014, Kantinegæstens stemme, 2015).

Underernæring – et skjult samfundsproblem

Den foreliggende viden om omfanget af underernæring i Danmark beror på enkeltstående forsknings- og udviklingsprojekter og myndighedernes skøn. Heraf fremgår det, at underernæring er særligt udbredt blandt ældre og blandt patienter. Derfor er en indsats over for disse grupper særlig vigtig. Uplanlagt vægttab og underernæring er særligt udbredt blandt ældre indlagt på sygehus, men også blandt ældre, der modtager hjemmepleje og bor på plejehjem. Tal fra Socialstyrelsen viser, at knap halvdelen af ældre, der bor på plejehjem eller modtager hjemmepleje, oplever uplanlagt vægttab.

Ved indlæggelse på et dansk sygehus er ca. 40 pct. af patienterne underernærede eller i risiko for at blive det. Ældre, som indlægges på sygehus, er ofte i dårlig ernæringstilstand allerede ved indlæggelse på sygehus og vil ofte tabe sig yderligere under indlæggelsen. Tal fra den landsdækkende database for Geriatri (2012) viser, at knap 43 pct. af ældre undergår et vægttab under indlæggelsen på sygehus, og studier fra 2014 viser, at vægttabet typisk fortsætter i mindst tre måneder efter udskrivelsen. Stort set alle ældre patienter vil dermed fortsat have behov for en ernæringsindsats efter udskrivelsen.

16 organisationer og virksomheder der arbejder med de ældre og de ældres mad er gået sammen i Forum for Underernæring med henblik på at få sat underernæring højt på den politiske dagsorden, så forekomsten af underernæring blandt skrøbelige ældre reduceres og bekæmpes.

Kød bidrager positivt i en sund kost

Rødt kød og forarbejdet kød (bl.a. kødpålæg) er nogle meget kritiserede fødevarergrupper i medierne, men det er også fødevarergrupper, som mange danskere nyder at spise og nødt vil undvære. Kød bidrager generelt med vitaminer, mineraler og proteiner i en sund kost, og forskning har ikke vist, at rødt og forarbejdet kød er årsag til udvikling af kræft, hvis det indgår i en sund og balanceret kost, der følger de officielle kostråd. De officielle kostråd anbefaler, at vi maksi-

Kød bidrager med vitaminer, mineraler og proteiner i en sund kost.

malt spiser 500 gram tilberedt rødt kød om ugen og lidt pålæg. For fjerkræ er der i kostrådene ikke angivet en anbefalet maksimal grænse. Herudover anbefales danskerne at spise fisk mindst to gange om ugen som hovedret og flere gange om ugen som pålæg, så vi samlet set spiser 350 gram forskellige fisk og fiskeprodukter om ugen.

Ifølge Danskernes kostvaner 2011-2013 spiser danskerne i gennemsnit 382 gram tilberedt rødt kød om ugen. Her indgår kød fra kvæg, svin og lam. Kostundersøgelsen viser, at danskerne holder meget af det forarbejdede kød, da vi gennemsnitligt spiser 294 gram om ugen. Her indgår foruden det røde kød også fjerkræ. Når det kommer til fisk, spiser voksne danskere gennemsnitligt 259 gram fisk og fiskeprodukter om ugen.

Af de officielle anbefalinger til en sund kost fremgår, at man skal skære ned på mættet fedt, hvilket kød bidrager med i kosten. Ifølge kostvaneundersøgelsen spiser danskerne gennemsnitligt 15 energiprocent mættet fedt, hvilket også kommer fra andre fødevarer, men anbefalingen lyder, at maksimalt 10 energiprocent bør komme fra mættet fedt. Så er det godt, at forbrugerne har mulighed for at købe mange udskæringer med Nøglehulsmærket, der betyder, at kødet indeholder mindre end 10 pct. fedt. For udskæringer med svinekød er der 17 mulige med Nøglehulsmærket, mens oksekød præsenterer 36 mulige udskæringer i kølediskene og kylling fås i 2 nøglehulsmærkede versioner.

Børn, mad og læring

Smagspræferencer og vaner grundlægges tidligt i livet, og det gælder i høj grad den mad vi spiser. Derfor er vi optaget af, at børn i skolerne bliver præsenteret for erhvervets produkter, lærer råvarerne at kende, oplever hvor de kommer fra og gør erfaringer med hvordan og til hvad, de kan bruges.

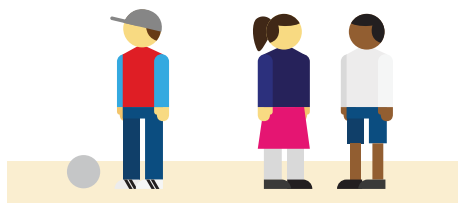
I faget madkundskab i 5. og 6. klasse i grundskolen er målet, at eleverne skal lære om mad og sundhed, fødevarerbevidsthed, madlavning og

måltider samt madkultur. Ambitionerne for faget er store, men ressourcerne både i form af timer på skoleskemaet og penge til råvarer er små. Så små, at det er et problem at komme omkring alle fødevarer kategorier og tilberedningsmetoder og også at opfylde kravene til, at eleverne skal kunne vurdere, fortolke, forstå, skabe og træffe begrundede madvalg i forhold til kvalitet, smag og bæredygtighed.

Undersøgelser viser, at børn, der har lært noget om mad og madlavning tidligt i livet, er bedre til at tage vare på egen sundhed. Gode madlavningskompetencer øger interessen for at bruge tid og penge på ordentlig mad senere i livet.

På madkundskabsforum.dk kan lærerne finde inspiration til deres undervisning, lettilgængelige læremidler, forslag til aktiviteter og baggrundsviden om fødevarer, madlavning og ernæring. Ca. 1000 modtager nyhedsbrev fra sitet. Det er langt flere, end der er medlemmer af Foreningen for Madkundskab, men ude på skolerne bliver faget i mange tilfælde undervist af lærere uden madkundskab som linjefag. Derfor er det vigtigt at bidrage til styrkelsen af deres viden og interesse for faget.

I skolernes sommerferie har flere tusinde børn mulighed for at træde ind i et madunivers, hvor smag, sundhed, nysgerrighed, kendskab og motion stimuleres. Et samarbejde mellem Landbrug & Fødevarer, 4H og REMA 1000 sikrede, at der i 2016 var 2.000 børn, der deltog på en Madskole. Madskolerne har eksisteret siden 2004. Igennem de 13 år Madskolerne har eksisteret, har mere end 18.000 børn været på Madskole.

I 2016 deltog lidt over

2.000 børn på en **Madskole**.

Undersøgelser viser, at børn der har lært noget om **mad og madlavning** tidligt i livet, er bedre til at **tage vare på egen sundhed**.

Tabel 5.2

Antallet af madskoler i Danmark.

6.

Tabeller og figurer

Tabelloversigt

1 Fødevareklyngen i Samfundet

Tabel 1.1	Fødevareklyngens beskæftigelse, direkte og indirekte effekter.....	66
Tabel 1.2	Landbrugskompleksets beskæftigelse, direkte og indirekte effekter	66
Tabel 1.3	Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen	67
Tabel 1.4	Eksportens betydning for beskæftigelsen	67
Tabel 1.5	Eksportens bidrag til indkomstdannelsen	68
Figur 1.1	Fødevareklyngens beskæftigelse fordelt på kommuner	69
Figur 1.2	Udvikling i produktion og miljøbelastning	70
Figur 1.3	Fødevareklyngens andel af den samlede vareeksport	70
Figur 1.4	Fødevareklyngens samlede eksport	71
Figur 1.4 a	Fødevareklyngens eksport opdelt på lande	71
Figur 1.4b	Fødevareklyngens eksport opdelt på varer	72
Tabel 1.6	Eksport af levende slagtedyr	72
Tabel 1.7	Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten	73
Figur 1.5	Udenrigshandel med økologiske varer	73
Figur 1.6	Andel af højværdivarer	74
Figur 1.7	Hjemtag af midler under EU-Kommissionen fra temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi	75
Figur 1.8	Udlærte elever på landbrugsskolerne	75
Tabel 1.8	Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser	76

2 Råvaregrundlaget

Figur 2.1	Udviklingen i antal bedrifter	77
Tabel 2.1	Bedriftssammensætning	77
Tabel 2.2	Arealets og bedriftenes fordeling på driftsstørrelser	78
Tabel 2.3	Husdyrbestand	78
Tabel 2.4	Ændringer i besætningsstrukturen for svin	79
Figur 2.2	Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko	79
Figur 2.3	Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årso.	80
Tabel 2.5	Landbrugets foderforbrug	80
Tabel 2.6	Samlet forbrug af antibiotika til husdyr	81
Figur 2.4	Antibiotikaforbruget i europæisk landbrug	82
Tabel 2.7	Andelen af kontrollede besætninger med anmærkninger fra dyrevelfærdskontrollen	83
Tabel 2.8	Det dyrkede areals benyttelse	84
Tabel 2.9	Høstudbytte i Danmark	85
Figur 2.5	Udviklingen i råproteinkoncentrationen	86
Tabel 2.10	Antal virksomheder og areal med væksthusproduktion	86
Figur 2.6	Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren	87
Tabel 2.11	Engrossalg af bekæmpelsesmidler	87
Figur 2.7	Pesticidfund i dansk og udenlandsk frugt	88

Figur 2.8	Pesticidfund i danske og udenlandske grøntsager	88
Tabel 2.12	Udvundet bioenergi fordelt på biomasse	89
Figur 2.9	Økologisk produktion i andel af den samlede produktion	89
Figur 2.10	Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal	90

3 Landbrugets økonomi og indtjening

Tabel 3.1	Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktorindkomst	91
Figur 3.1	Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter	92
Tabel 3.2	Landbrugets restgæld	92
Tabel 3.3	Kontantværdien af landbrugets aktiver	93
Figur 3.2	Prisindeks for ejendomssalg	93
Tabel 3.4	Landbrugets samlede investeringer	94
Figur 3.3	Indeks for landbrugets prisudvikling	94

4 Forarbejdnings- og agroindustrien

Tabel 4.1	Slagtninger på slagterierne	95
Tabel 4.2	Husdyrproduktionens størrelse	95
Figur 4.1	Svineslagtninger i EU	96
Tabel 4.3	Udvikling i antallet af svineslagterier i Danmark	96
Tabel 4.4	Kreaturslagteriernes andel af slagtningerne	97
Figur 4.2	Antal kvægslagtninger i EU	97
Tabel 4.5	Udvikling i antallet af mejerivirksomheder	98
Tabel 4.6	Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder	98
Tabel 4.7	Mælkeanvendelse i pct. af den samlede mængde mælk	99
Tabel 4.8	Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg	99

5 Danskernes forbrug og sundhed

Figur 5.1	Udviklingen i fødevarers andel af samlet privatforbrug	100
Figur 5.2	Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug	100
Figur 5.3	Kødtypenes markedsandele	101
Figur 5.4	Udviklingen i forbrugerpriserne for udvalgte fødevarergrupper	101
Figur 5.5	Fødevarerpriser i Europa	102
Figur 5.6	Detailomsætningsindeks for fødevarer og andre dagligvarer	103
Figur 5.7	Detailhandelsstruktur	103
Figur 5.8	Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark	104
Tabel 5.1	Økologisk markedsandel for udvalgte fødevarer	104
Figur 5.9	Det årlige madspild i Danmark	105
Figur 5.10a	Forventet levetid for kvinder	106
Figur 5.10b	Forventet levetid for mænd	107
Figur 5.11a	Kvinder med usundt kostmønster	108
Figur 5.11b	Mænd med usundt kostmønster	108
Tabel 5.2	Antallet af madskoler i Danmark	109
Tabel 6.1	Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug	110

I 2015 skabte fødevare- klyngen beskæftigelse til **190.000** personer – direkte og indirekte.

Tabel 1.1

Fødevareklyngens beskæftigelse, personer. Direkte og indirekte effekter.

Beskæftigelseeffekten af den danske fødevareklynge kunne i 2015 opgøres til 190.000 personer. I tidligere opgørelser af beskæftigelsen var en del af fødevareklyngens produktion ikke medtaget i beskæftigelsesopgørelsen, da det ikke var muligt, at opgøre produktion af fx visse biobaserede og agroindustrielle produkter. I denne nye opgørelse er der imidlertid sikret en harmonisering af den produktion, der ligger til grund for indkomst- og beskæftigelsesopgørelsen og opgørelsen af fødevareklyngens eksport. M.a.o. der er nu konsistens mellem de to opgørelser.

Fødevareklyngens beskæftigelse, 1.000 personer, direkte og indirekte effekter

	2012	2013	2014	2015
Landbrug og gartneri	62	63	63	63
Fiskeri	3	3	3	3
Primærproduktion	65	65	66	65
Slagterier	14	14	14	13
Fiskeindustri	3	3	4	4
Mejerier	7	8	6	6
Bagerier, brødfabriker mm.	14	14	15	16
Anden fødevareindustri	9	8	8	9
Drikkevareindustri	4	3	4	3
Forarbejdning i alt	51	50	51	51
Engrosvirksomheder	19	20	20	20
Forsynings- og servicevirksomheder	53	53	53	53
Fødevareklyngen i alt	188	189	189	190

Anm.: På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af input-output modellering og Danmarks Statistik.

Tabel 1.2

Landbrugskompleksets beskæftigelse, personer. Direkte og indirekte effekter.

Landbrugskomplekset beskæftigede ca. 122.000 personer i 2015. Landbrugskomplekset består af den direkte beskæftigelse i det primære landbrug og de tæt knyttede forarbejdningssektorer; slagterier, mejerier, kartoffelstivelses- og sukkerfabrikker samt engrosavancer på disses eksport. Endvidere indgår den indirekte beskæftigelse i den øvrige økonomi som følge af landbrugskompleksets efterspørgsel efter input i produktionen. Landbrugskomplekset er således en delmængde af fødevareklyngen.

Landbrugskompleksets beskæftigelse, 1.000 personer, direkte og indirekte effekter

	2012	2013	2014	2015
Landbrug og gartneri	62	63	63	63
Fiskeri	0	0	0	0
Primærproduktion	62	63	63	63
Slagterier	14	14	14	13
Fiskeindustri	0	0	0	0
Mejerier	7	8	6	6
Bagerier, brødfabriker mm.	1	1	1	1
Anden fødevareindustri	3	3	3	3
Drikkevareindustri	0	0	0	0
Forarbejdning i alt	26	26	24	23
Engrosvirksomheder	10	10	10	10
Forsynings- og servicevirksomheder	27	27	27	26
Landbrugskomplekset i alt	125	126	124	122

Anm.: På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af input-output modellering og Danmarks Statistik.

Fødevareklyngens eksport bidrog med en beskæftigelseseffekt på **139.000** personer i 2015.

Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen, mio. kr., direkte og indirekte effekter

	2012	2013	2014	2015
Produktionsværdi	342.331	350.099	347.968	349.257
- Forbrug i produktionen	235.317	244.495	240.567	243.970
= Bruttoværditilvækst	107.014	105.603	107.401	105.286
- Andre produktionsskatter, netto	-6.129	-5.788	-5.302	-5.380
= Bruttofaktorindkomst	113.143	111.392	112.702	110.666
- Aflønning af ansatte	56.782	58.434	59.101	60.287
= Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	56.361	52.958	53.602	50.380

Anm.: På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af input-output modellering og Danmarks Statistik.

Tablet 1.3

Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter.

Produktionen i fødevareklyngen der inkluderer den indirekte produktion i de erhverv der leverer til klyngen, gav i 2015 anledning til bruttofaktorindkomst på knap 111 mia. kr. i 2015.

Eksportens betydning for beskæftigelsen, 1.000 personer, direkte og indirekte effekter

	2012	2013	2014	2015
Landbrug og gartneri	42	43	43	44
Fiskeri	2	3	3	2
Primærproduktion	45	46	46	47
Slagterier	11	12	11	10
Fiskeindustri	2	2	2	2
Mejerier	4	4	4	4
Bagerier, brødfabrikker mm.	4	4	4	4
Anden fødevareindustri	7	6	6	6
Drikkevareindustri	1	2	1	1
Forarbejdning i alt	29	29	28	27
Engrosvirksomheder	18	18	19	19
Forsynings- og servicevirksomheder	47	47	47	46
Fødevareklyngen i alt	138	140	140	139

Anm.: På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af input-output modellering og Danmarks Statistik.

Tablet 1.4

Eksportens betydning for beskæftigelsen, personer. Direkte og indirekte effekter.

Fødevareklyngens eksport bidrog i 2015 med en beskæftigelseseffekt på 139.000 personer eller ca. ¾ af fødevareklyngens samlede beskæftigelseseffekt.

Fødevareklyngens eksport bidrog i 2015 med **90 mia. kr.** til bruttofaktorindkomsten.

Tabel 1.5

Eksportens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter.

Fødevareklyngens eksport bidrog i 2015 med godt 90 mia. kr. til den danske bruttofaktorindkomst.

Eksportens bidrag til indkomstdannelsen, mio. kr., direkte og indirekte effekter

	2012	2013	2014	2015
Produktionsværdi	257.874	268.033	260.240	259.888
- Forbrug i produktionen	174.232	180.635	176.947	174.004
= Bruttoværditilvækst	83.642	87.398	83.293	85.884
- Andre produktionsskatter, netto	-3.943	-4.008	-4.072	-4.232
= Bruttofaktorindkomst	87.586	91.406	87.366	90.115
- Aflønning af ansatte	43.482	45.176	45.407	45.464
= Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	44.104	46.230	41.959	44.651

Anm.: På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af input-output modellering og Danmarks Statistik.

Fødevareklyngen skaber primært beskæftigelse i yder- og landkommunerne.

Fødevareklyngens beskæftigelse fordelt på kommuner, 2014

■ <5% ■ 5-10% ■ >10%

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af Danmarks Statistik.

Figur 1.1
Fødevareklyngens regionale beskæftigelse i andel af alle beskæftigede.

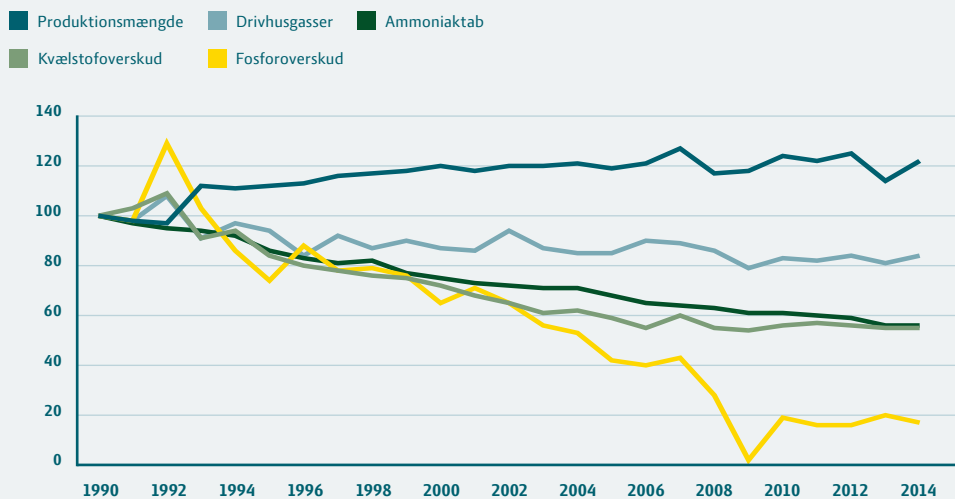
Mere med mindre. Produktionen i landbruget er steget imens miljøbelastningen er faldet.

Figur 1.2

Udvikling i produktion og miljøbelastning, indeks 1990=100.

Produktionsmængden målt i faste priser er steget med 22 pct. siden 1990. Kvælstofoverskuddet er faldet med 45 pct., markoverskuddet af fosfor med 83 pct. og udledningen af drivhusgasser med 16 pct.

Udvikling i produktion og miljøbelastning, indeks 1990=100

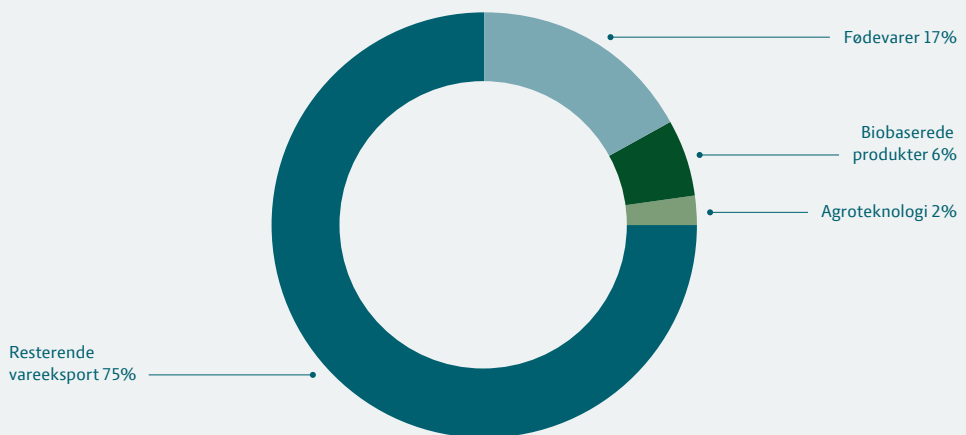
Kilde: DCE rapporter nr. 120 og 165 (2015); UNFCCC: National Inventory Submissions 2016; Danmarks Statistiks Nationalregnskab; EIONET. Central Data Repository: Inventories for the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution.

Figur 1.3

Fødevareklyngens andel af den samlede vareeksport, 2015.

Fødevareklyngens eksport udgjorde i 2015 ca. 157 mia.kr. Det svarede til knap 25 pct. af den samlede vareeksport fra Danmark.

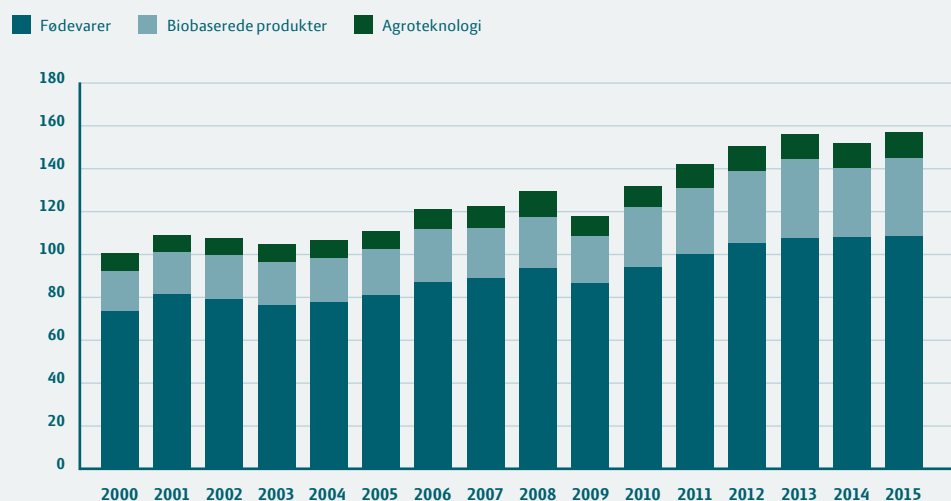
Fødevareklyngens andel af den samlede vareeksport, 2015 i pct.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af Danmarks Statistik, tabel KN8M.

Fødevareklyngen eksporterede for ca. **157 mia. kr.** i 2015, hvor største aftager var Tyskland.

Fødevareklyngens samlede eksport, mia. kr.

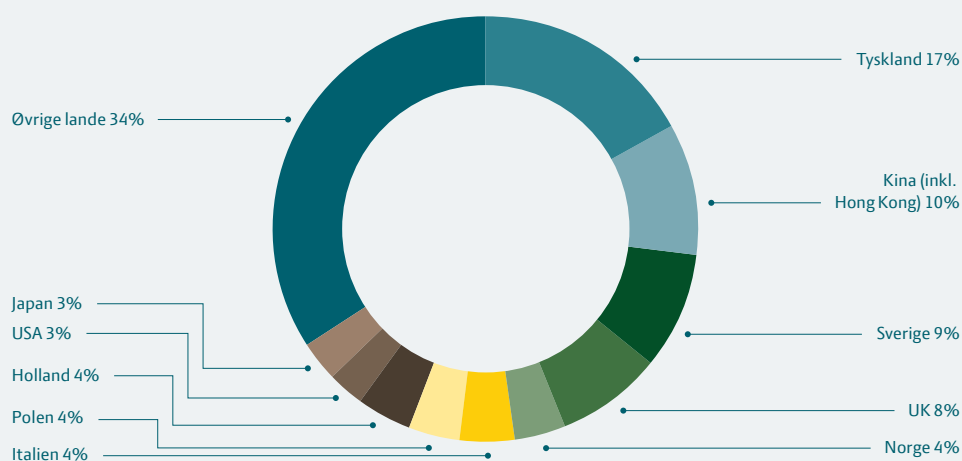
Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af Danmarks Statistik, tabel KN8M.

Figur 1.4

Fødevareklyngens vareeksport, mia. kr.

Fødevareklyngen eksporterede for ca. 157 mia. kr. i 2015. Heraf var 108 mia. kr. fødevarer, knap 37 mia. kr. var biobaserede produkter og 12 mia. kr. var agroteknologi.

Fødevareklyngens eksport opdelt på lande, 2015 i pct.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af Danmarks Statistik, tabel KN8M.

Figur 1.4a

Fødevareklyngens vareeksport opdelt på lande, 2015, pct.

Fødevareklyngens største eksportmarked var i 2015 Tyskland, som aftog varer for 26,2 mia. kr. Det næststørste marked er Kina inkl. Hong Kong, som aftog 10 pct. af fødevareklyngens eksport, svarende til 16,3 mia. kr.

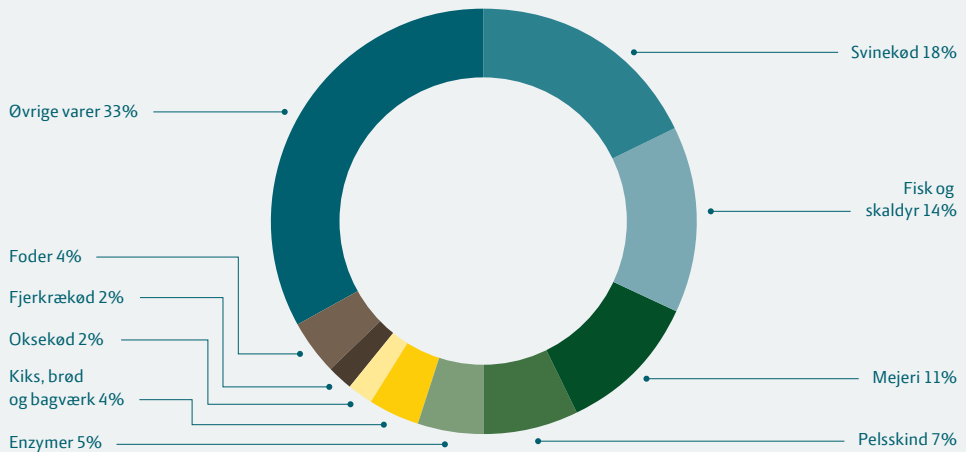
Fødevareklyngens største eksportvare er svinekød med en værdi af **28,6 mia. kr.**

Figur 1.4b

Fødevareklyngens eksport opdelt på varer, 2015, pct.

Fødevareklyngens største eksportvare er svinekød, som udgør en værdi af 28,6 mia. kr. Næststørst er fisk og skaldyr og mejeriprodukter, som eksporteres til en værdi af hhv. 21,7 mia. kr. og 16,9 mia. kr.

Fødevareklyngens eksport opdelt på varer, 2015 i pct.

Kilde: Landbrug & Fødevarers udenrigshandelsstatistik baseret på Danmarks Statistik, tabel KN8M.

Tabel 1.6

Eksport af levende slagte-dyr, 1.000 stk.

Eksporten af levende dyr er stigende. Det er især eksporten af smågrise, der er vokset. Denne eksport er vokset med knap 11 mio. stk. siden 2000. I alt blev der i 2015 eksporteret ca. 12,1 mio. smågrise. De eksporteres hovedsagligt til Tyskland.

Eksport af levende slagtedyr, 1.000 stk.

	2000	2011	2012	2013	2014	2015
Voksen kvæg	3	5	5	9	21	11
Kalve	66	27	38	46	44	35
Slagtesvin og søer	276	536	323	303	364	327
Smågrise	1.167	8.250	9.750	10.024	11.489	12.077
Kyllinger	12.578	40.022	46.313	45.872	48.759	65.828

Anm.: Opgørelsen af smågriseeksporten stammer fra den detaljerede udenrigshandelsstatistik og stemmer ikke nøjagtig overens med opgørelsen i ANI5.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI6 samt Landbrug & Fødevarers eksportstatistik baseret på Danmarks Statistik.

I 2015 bidrog fødevareklyngen med **90 mia. kr.** til nettoeksporten.

Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten. mio. kr.

	2012	2013	2014	2015
Vareeksport, ekskl. reeksport	132.553	137.411	133.141	136.961
Krævet vare- og tjenesteimport	44.357	45.205	45.148	46.604
Nettoeksport	88.197	92.207	87.993	90.357
	Heraf landbrugskomplekset			
Vareeksport, ekskl. reeksport	74.092	75.407	70.823	72.415
Krævet vare- og tjenesteimport	23.193	23.568	23.287	23.836
Nettoeksport	50.898	51.839	47.536	48.579

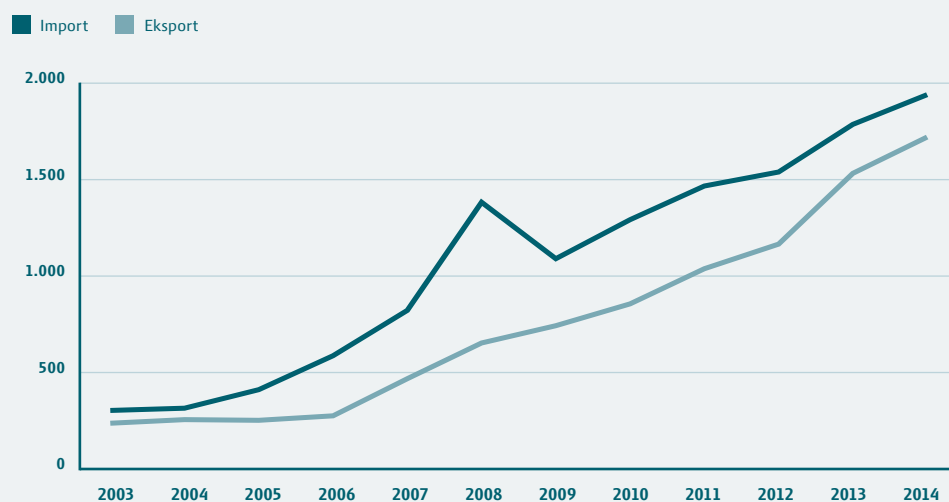
Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af input-output modellering og Danmarks Statistik.

Tabel 1.7

Fødevareklyngens nettoeksport, mio. kr. Direkte og indirekte effekter.

Fødevareklyngens nettoeksport eller valuta-indtjening opgøres ved den samlede vareeksport fratrukket den import af varer og tjenester der kræves direkte i fødevareklyngen, samt den indirekte import der kræves i de erhverv, der leverer input til klyngen. I 2015 bidrog fødevareklyngens eksport således med godt 90 mia. kr. til valuta-indtjeningen.

Udenrigshandel med økologiske varer, mio. kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel OEKO6.

Figur 1.5

Udenrigshandel med økologiske varer, mio. kr.

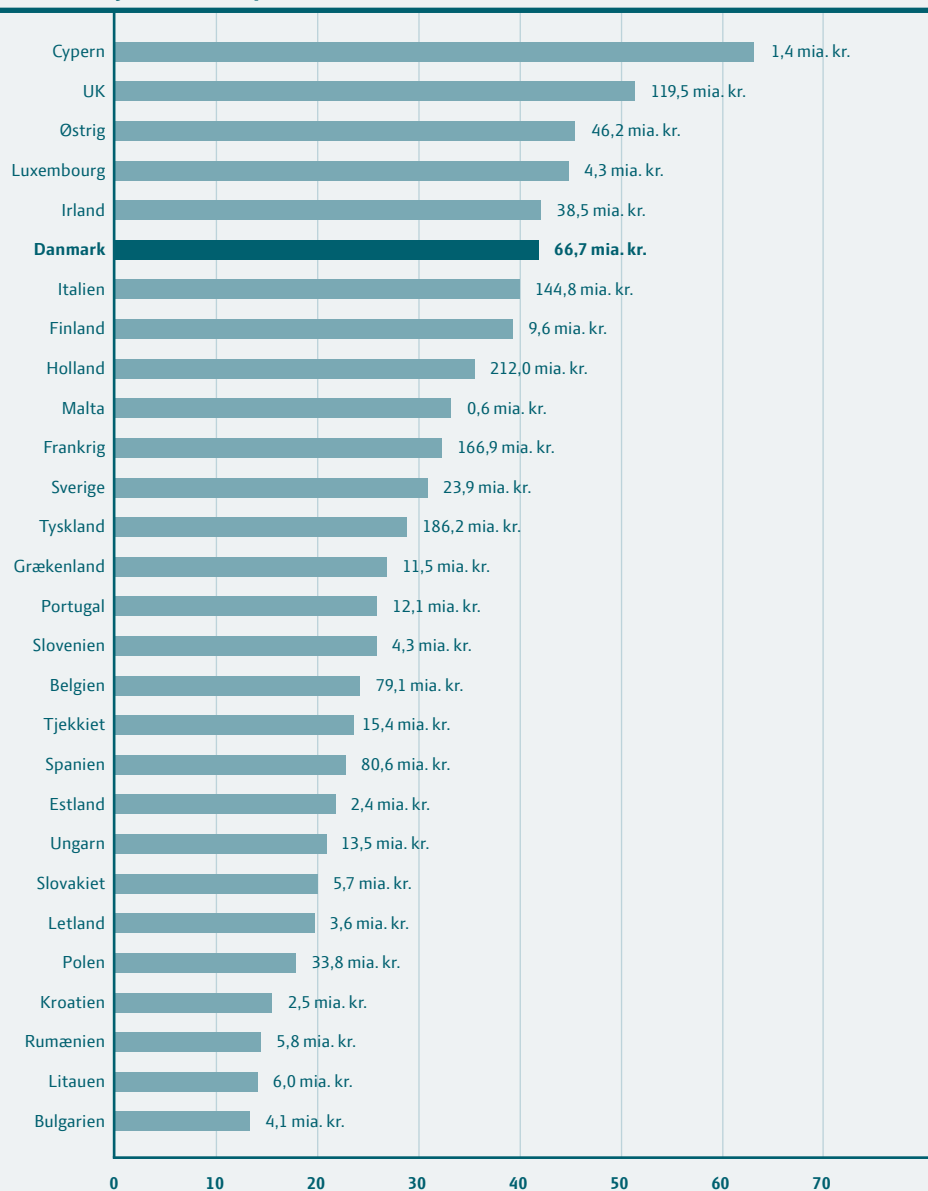
Den økologiske eksport er voksende og udgjorde i 2014 godt 1,7 mia. kr., mens importen udgjorde godt 1,9 mia. kr. Siden 2003 er den økologiske eksport mere end syvdoblet.

42 pct. af de eksporterede varer fra fødevareklyngen blev afsat som højværdivarer i 2015.

Figur 1.6
Andel af højværdivarer, pct., 2015.

Den danske fødevareklynge eksporterede i 2015 mere end 42 pct. af sine varer som højværdivarer. Samlet eksporterede fødevareklyngen højværdivarer for næsten 67 mia. kr. i 2015.

Andel af højværdivarer, pct., 2015

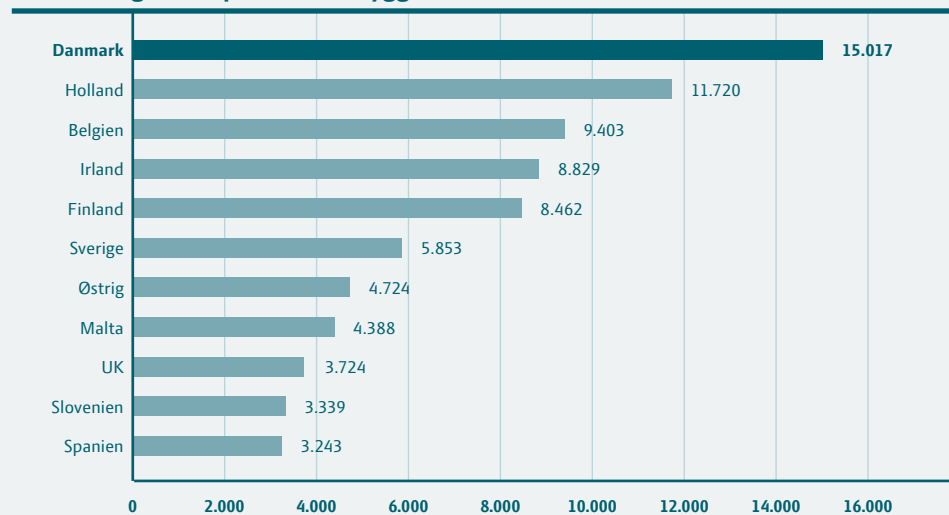

Anm.: Tallene er baseret på KN08 for samtlige EU28-lande. En gennemsnitspris for hvert af disse 8-cifrede varenumre (ca. 2.000 i relation til fødevarer) er beregnet. For hvert enkelt EU28-land er beregnet, om deres eksport af den pågældende vare ligger mindst 20 procent over EU28-gennemsnittet for dette varenummer. Disse højværdivarer er summeret og sat i relation til det enkelte lands samlede fødevareklyngeeksport.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af Eurostat/comext.

Danmark var førende mht. hjemtaget af EU-midler pr. indbygger i 2015 inden for fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi.

Hjemtag af midler under EU-Kommissionen fra temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi i euro pr. 1.000 indbyggere

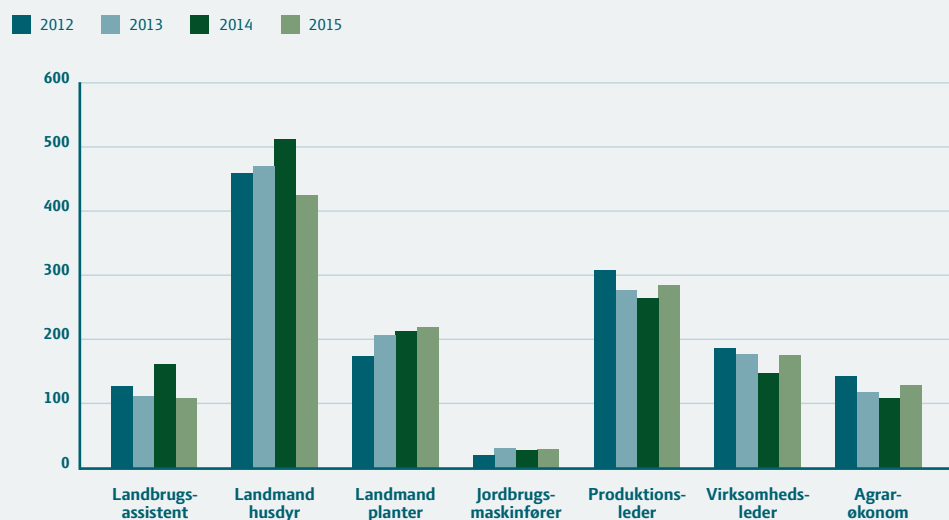
Kilde: EU-kommissionens eCORDA-projektdatabase pr. 01.11.2015. Data er udtrukket af EuroCenter. Befolkningsdata stammer fra Eurostat.

Figur 1.7

Hjemtag af midler under EU-Kommissionen fra temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi i euro pr. 1.000 indbyggere.

Danmark var bedst til at hjemtage EU-forskningsmidler til fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi målt i euro pr. indbygger. I 2015 hjemtog Danmark midler for 85 mio. euro under dette program.

Udlærte elever på landbrugsskolerne

Kilde: Landbrug & Fødevarer, baseret på tal udtrukket fra Easy-P.

Figur 1.8

Udlærte elever på landbrugsskolerne.

993 personer blev optaget på de akademiske jordbrugs- og fødevareuddannelser i 2016.

Tabel 1.8

Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareuddannelser.

Det samlede optag på de akademiske jordbrugs- og fødevareuddannelser var 993 studerende i 2016.

Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareuddannelser

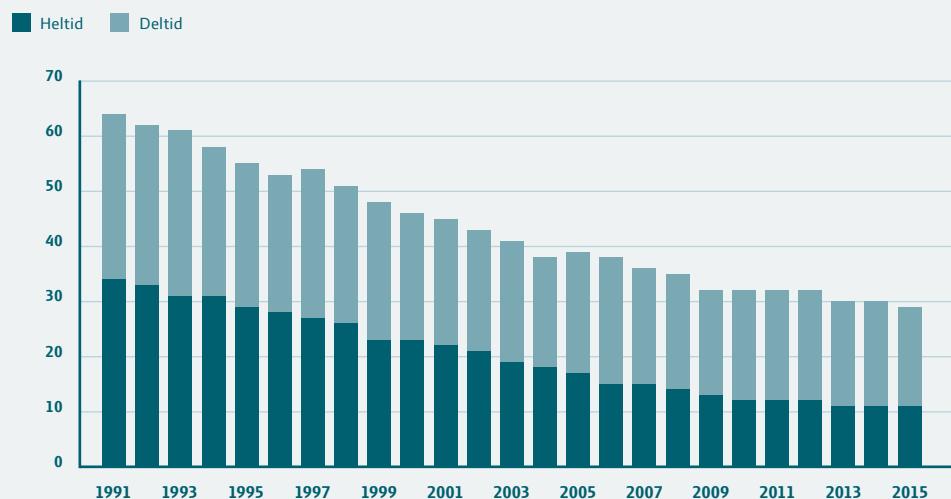
Universitet/uddannelsesretning	2010	2014	2015	2016
Københavns Universitet, i alt	645	760	768	733
Fødevarer og ernæring	79	114	107	102
Husdyrvidenskab	64	70	74	70
Jordbrugsøkonomi	18	50	53	49
Naturressourcer (planter, miljø, naturforvaltning)	64	74	85	89
Biokemi	125	125	127	119
Biologi – bioteknologi	65	80	71	67
Nanoscience	46	65	68	52
Veterinærmedicin	184	182	183	185
Aarhus Universitet, i alt	70	131	135	131
Agrobiologi		35	44	43
Molekylærbiolog	70	96	91	88
DTU, i alt	103	125	123	129
Civilingeniør (Vand, bioressourcer og miljømanagement)*	40	59	60	60
Civilingeniør (Bioteknologi)	63	66	63	69
I alt	818	1.016	1.026	993

Anm.: * Fra 2014 Vand, bioressourcer og miljømanagement.

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet, KOT hovedtal 2010-16.

Antallet af heltidsbedrifter falder med **4,7 pct.** om året.

Udviklingen i antal bedrifter, 1.000 stk.

Anm.: Databrud i 2008 skyldes ny opgørelsesmetode fra Danmarks Statistik.

I opgørelsen for hel- og deltidslandbrug tælles de helt små bedrifter ikke med, hvilket er årsagen til, at tabellen viser færre bedrifter end tabel 2.2.

Kilde: IFRO og Regnskabsstatistik fra Danmarks Statistik, tabel JORD2 & JORD3.

Figur 2.1

Udviklingen i antal bedrifter, 1.000 stk.

Antallet af både heltids- og deltidsbedrifter er faldet støt de seneste mange år. Udviklingen har siden starten af 1970'erne været ganske stabil med et gennemsnitligt årligt fald på 4,7 pct. for heltidsbedrifter. Samlet var der ca. 29.000 bedrifter i Danmark i 2015, fordelt med ca. 11.000 heltidsbedrifter og 18.000 deltidsbedrifter.

Bedriftssammensætning, antal bedrifter

	2011	2012	2013	2014	2015
Husdyrbedrifter					
Bedrifter med kvæg	13.387	12.651	12.477	12.488	11.643
Bedrifter med svin	4.642	4.181	3.861	3.626	3.769
Bedrifter med får	2.380	2.045	2.506	2.004	2.019
Bedrifter med fjerkræ	2.668	3.353	3.629	2.947	2.899
Bedrifter med pelsdyr	1.390	1.483	1.500	1.474	1.475
Plantebedrifter					
Bedrifter med korn	29.062	27.662	26.802	26.253	25.145
Bedrifter med hvede	18.383	16.882	14.613	16.207	15.222
Bedrifter med byg	24.391	23.524	23.357	22.213	21.422
Bedrifter med varigt græs	24.000	24.910	23.858	23.439	26.250
Bedrifter med græs og grøntfoder i omdriften	24.800	22.755	23.079	22.228	18.558
Bedrifter med rug	3.328	3.168	4.685	5.277	6.856
Bedrifter med havre	4.523	4.465	4.575	3.310	4.035
Bedrifter med raps	7.141	6.191	7.696	7.017	8.204
Bedrifter med sukkerroer	1.445	1.406	1.325	1.265	1.183
Bedrifter med kartofler	1.934	2.034	1.929	1.857	1.469

Anm: Flere bedrifter er kombinationsbedrifter, hvorfor totalen vil overstige antallet af bedrifter i figur 2.1.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG3, PELS11, AFG207 og HDYR07.

Tablet 2.1

Bedriftssammensætning, antal bedrifter.

Tabellen viser antallet af bedrifter med de forskellige typer animalsk produktion og antallet af bedrifter med forskellige typer vegetabilsk produktion.

Den gennemsnitlige bedriftstørrelse var **71,9 ha.** i 2015.

Tabel 2.2

Arealets og bedrifternes fordeling på bedriftstørrelser.

Over tid bliver der færre men større bedrifter. Siden 2000 er antallet af bedrifter over 200 ha steget med 140 pct. Den gennemsnitlige bedriftstørrelse er vokset til ca. 72 ha.

Arealets og bedrifternes fordeling på bedriftstørrelser

	Landbrugsareal, 1.000 ha.				Landbrugs- og gartneribedrifter, stk.			
	2000	2013	2014	2015	2000	2013	2014	2015
Uden dyrket areal					800	1.668	1.531	1.868
Under 5 ha	4	3	1	1	946	764	483	419
5-10 ha	60	56	56	55	8457	7.803	7.835	7.506
10-20 ha	164	99	100	93	11.188	6.928	6.942	6.490
20-30 ha	161	98	93	88	6.531	3.973	3.799	3.535
30-50 ha	353	170	166	156	9.017	4.392	4.264	4.018
50-100 ha	763	389	375	356	10.891	5.400	5.216	4.945
100-200 ha	715	657	657	635	5.351	4.616	4.567	4.408
Over 200 ha	421	1.157	1.204	1.249	1.360	3.285	3.315	3.447
I alt	2.647	2.628	2.652	2.633	54.541	38.829	37.952	36.636
Gns. bedriftstørrelse, ha.					48,5	67,7	69,9	71,9

Anm.: Fra 2010 medregnes flere små bedrifter.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel BDF11.

Tabel 2.3

Husdyrbestand i maj/juni, 1.000 stk.

Bestanden af kvæg har været nogenlunde konstant de seneste år. Der har været et fald i antallet af svin frem til 2013, hvor efter antallet af svin steg lidt igen. Antallet af mink har været voksende de seneste 5 år.

Husdyrbestand i maj/juni, 1.000 stk.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kvæg i alt	1.571	1.568	1.607	1.615	1.564	1.552
heraf malkekøer	568	565	587	582	563	561
ammekøer	101	99	97	97	103	91
Svin i alt	13.173	12.932	12.331	12.076	12.332	12.538
heraf søer	1.117	1.063	1.011	977	1.032	1.034
Får	160	144	154	151	153	144
Høner over ½ år	3.900	3.815	3.958	4.646	4.743	4.671
Kyllinger	14.184	14.392	14.216	14.335	13.160	12.216
heraf til slagtning	12.836	12.528	12.576	13.215	12.318	11.122
Kalkuner	201	212	435	250	256	251
Ænder	224	230	103	101	109	248
Gæs	7	7	4	8	7	7
Mink, avlsdyr	2.698	2.754	2.948	3.123	3.308	3.388

Kilde: Danmarks Statistik, tabel HDYR1 & PELS33.

Knap **91 pct.** af alle svin befinder sig i besætninger med over 2.000 svin.

Ændringer i besætningsstrukturen for svin

	Pct. af samtlige svinebesætninger				Pct. af samlet svinebestand			
	2000	2010	2014	2015	2000	2010	2011	2015
Antal svin i besætningerne:								
1-49	18,0	10,8	10,2	13,8	0,4	0,1	0,0	0,0
50-99	8,2	2,5	1,6	2,3	0,6	0,1	0,0	0,0
100-499	24,8	10,8	6,2	9,4	7,4	1,2	0,5	0,8
500-999	18,0	11,1	9,5	7,7	14,4	3,2	2,2	1,7
1.000-1.999	18,0	19,4	18,3	14,8	28,3	10,9	8,0	6,6
2.000-4.999	11,5	29,3	30,8	28,1	37,2	36,5	29,6	27,3
5000 og derover	1,5	16,0	23,5	24,0	11,8	48,1	59,6	63,4
I alt, pct.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I alt besætninger	13.231	5.068	3.626	3.769				
Svin i alt (1000 stk.)	11.922	13.173	12.332	12.538				
Svin pr. bedrift	901	2.599	3.401	3.327				

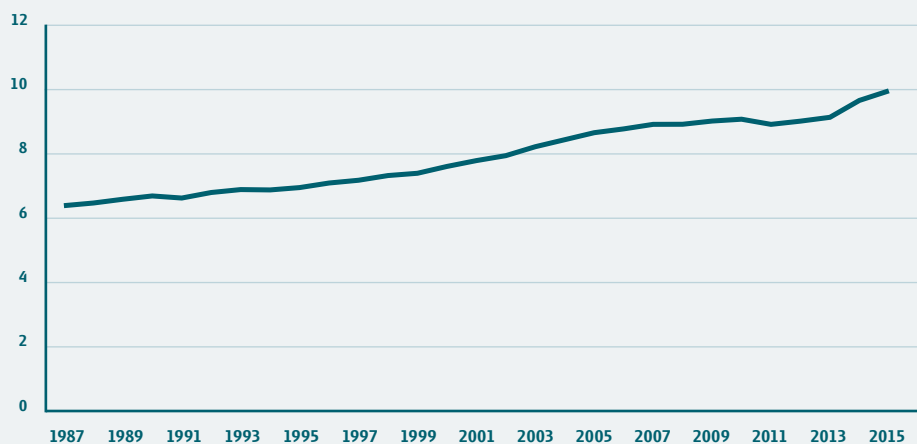
Kilde: Danmarks Statistik, tabel HDYR07.

Tabel 2.4

Ændringer i besætningsstrukturen for svin.

Besætningerne for svin bliver større og mere koncentreret, hvilket medfører, at antallet af besætninger med svin generelt er faldende. I 2015 var der i gennemsnit 3.327 svin pr. bedrift.

Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko, 1.000 kg

Kilde: SEGES, Produktionsøkonomi Kvæg 2015.

Figur 2.2

Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko, 1.000 kg.

Produktiviteten i mælkeproduktionen har været voksende længe. En gennemsnitlig malkeko producerede 9.961 kg. mælk i 2015.

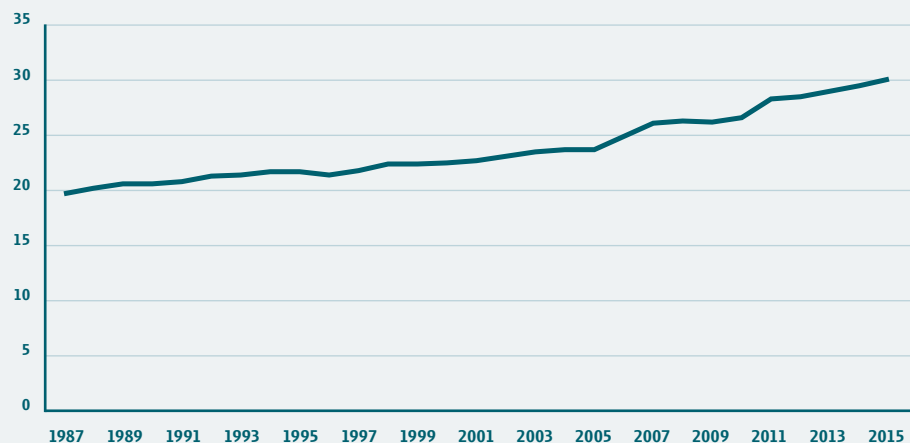
I 2015 producerede en årssø i gennemsnit ca. **30** smågrise.

Figur 2.3

Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årssø.

Produktiviteten i svineproduktionen har været voksende. En årssø producerede i 2015 i gennemsnit 30,1 smågrise.

Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årssø

Kilde: SEGES, Produktionsøkonomi Svin 2015.

Tabel 2.5

Landbrugets foderforbrug, mio. foderenheder.

Landbrugets foderforbrug er faldet en smule fra 2013/2014 til 2014/2015. Foderforbruget har dog ligget nogenlunde konstant de senere år.

Landbrugets foderforbrug, mio. foderenheder

	1999/2000	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15*
Korn og bælgfrø	6.783	6.921	6.446	6.605	7.012	6.282
Andre vegetabiliske foderstoffer	528	261	268	325	283	273
Mælk og mælkeprodukter	147	111	42	40	43	48
Proteinfodermidler	3.129	2.953	2.689	2.763	2.817	2.861
Rodfrugter, inkl. top	771	320	378	373	349	357
Græsmarksafgrøder inkl. majs	3.454	4.532	5.192	4.889	4.621	4.925
Halm	378	203	209	203	194	182
Foderfedt	..	87	123	127	130	152
Foderforbrug i alt	15.191	15.389	15.347	15.324	15.448	15.081
heraf udenlandsk	..	3.306	3.210	3.673	3.549	3.218
udenlandsk i pct. af total	26%	21%	21%	24%	23%	21%

Anm.: *Foreløbige tal.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel FODER1.

Antibiotikaforbruget i husdyrproduktionen faldt yderligere i 2015.

Samlet forbrug af antibiotika til husdyr, kg

Præparatgruppe	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Amfenikoler	744	922	844	956	1.096	1.225
Aminoglycosider	6.209	5.665	6.069	5.735	5.429	5.918
Cephalosporiner	567	438	398	359	325	235
Fluorokinoloner	19	24	27	28	19	17
Kinoloner	838	345	536	944	1.682	1.008
Lincomycin	2.891	2.541	2.587	2.462	2.284	2.400
Makrolider	13.979	10.981	12.386	12.277	12.173	11.200
Penicilliner (sim.)	27.149	24.782	24.254	24.776	25.643	25.692
Penicilliner (udv.)	13.038	11.446	11.536	11.656	11.478	12.521
Sulfa-TMP	14.691	13.193	14.128	14.979	15.149	13.017
Tetracykliner	35.597	29.445	31.469	32.743	30.007	27.310
Tiamuliner	10.703	7.551	7.526	9.002	8.175	7.900
Andre antibiotika	491	438	476	465	723	896
I alt	126.918	107.771	112.235	116.383	114.183	109.339

Kilde: Fødevarestyrelsen, VetStat.

Tablet 2.6

Samlet forbrug af antibiotika til husdyr, kg.

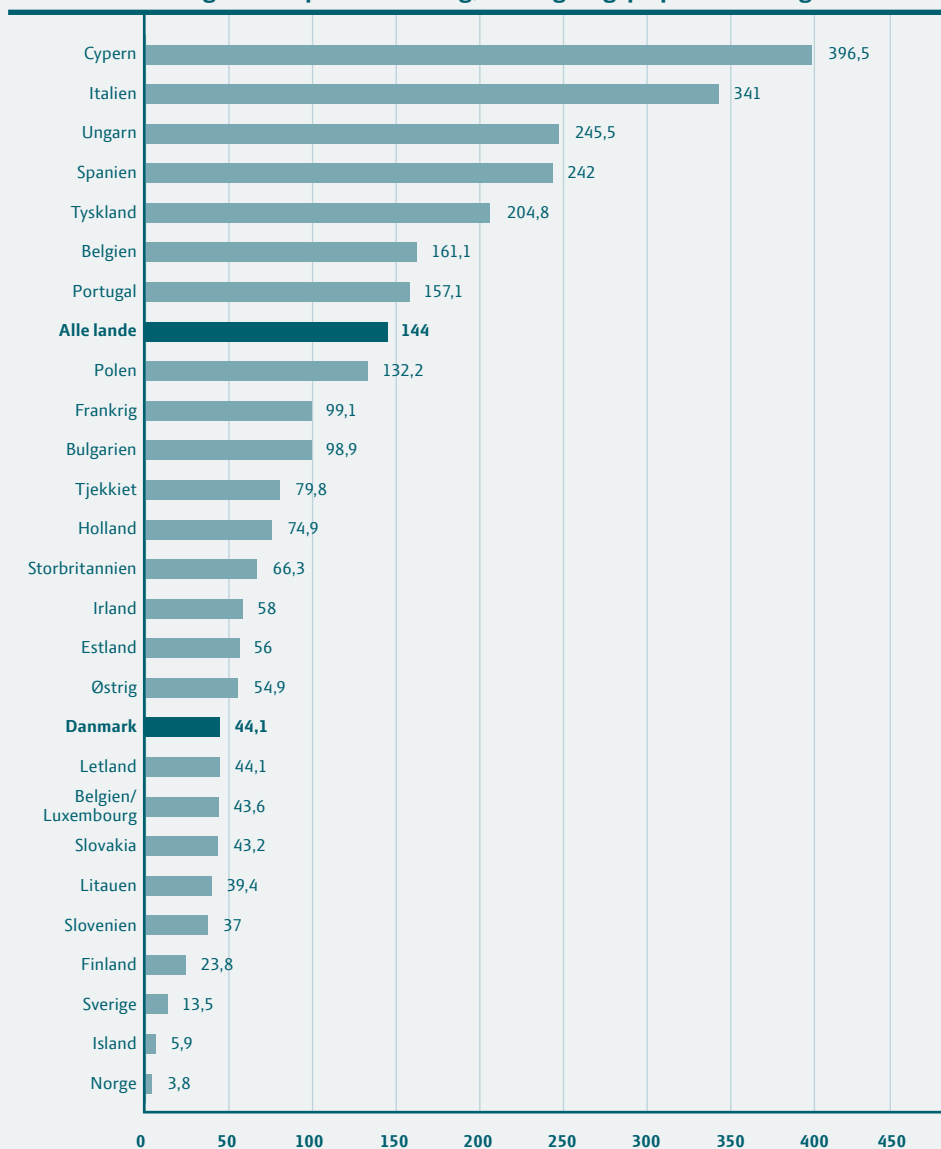
Der har været et fald i mængden af antibiotika til husdyr.

Landbrugets antibiotikaforbrug i Danmark ligger væsentligt under gennemsnitsniveauet i Europa.

Figur 2.4
Antibiotikaforbruget i europæisk landbrug.

Medicinforbruget i Danmark hører til blandt Europas laveste.

Antibiotikaforbruget i europæisk landbrug, forbrug i mg. pr. produceret kg biomasse

Kilde: ECDC/EFSA/EMA first joint report on the integrated analysis of the consumption of antimicrobial agents and occurrence of antimicrobial resistance in bacteria from humans and food-producing animals. Stockholm/Parma/London: ECDC/EFSA/EMA, 2015. EFSA Journal 2015;13(1):4006, 114 pp. doi:10.2903/j.efsa.2015.4006

I 2015 gik **4** ud af **5** besætninger gennem dyrevelfærdskontrollen uden anmærkninger.

Andelen af kontrollede besætninger med anmærkninger fra dyrevelfærdskontrollen, pct.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kvæg	21	24	13	15	12	17
Svin	49	51	43	41	27	37
Pelsdyr	50	29	18	19	20	11
Slagtekyllinger	22	30	31	24	23	23

Anm.: Kriterierne for udvælgelse af bedrifter til kontrol varierer over årene og er sjældent ved tilfældig udvælgelse.

Derfor kan tallene som udgangspunkt ikke sammenlignes over årene.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af Fødevareministeriets årlige dyrevelfærdsrapporter.

Tabel 2.7

Udvikling i andelen af kontrollede besætninger med anmærkninger fra dyrevelfærdskontrollen, pct.

82 pct. af besætningerne gik i 2015 gennem dyrevelfærdskontrollen uden anmærkninger.

60 pct. af Danmarks areal bliver dyrket.

Tabel 2.8

Det dyrkede areals benyttelse, 1.000 ha.

Det dyrkede areal har ligget nogenlunde fast de seneste 5 år. Omkring 56 pct. af arealerne bruges til at dyrke korn, mens de resterende arealer bruges til blandt andet græs og grøntfoder, industrifrø, rodfrugter mm.

Det dyrkede areals benyttelse, 1.000 ha

	2000	2012	2013	2014	2015	2016
Dyrket areal i alt	2.647	2.642	2.627	2.652	2.633	2.601
i pct. af Danmarks areal	62	61	61	62	61	60
Vinterhvede	611	589	542	652	609	566
Vårhvede	8	31	29	17	13	17
Rug	50	58	88	104	126	100
Vinterbyg	145	104	111	145	114	110
Vårbyg	587	623	579	491	525	597
Havre	44	51	53	35	38	53
Triticale og andet korn til modenhed	55	39	33	32	30	22
Korn i alt	1.500	1.495	1.435	1.475	1.454	1.465
Bælgssæd til modenhed	36	6	8	9	12	16
Kartofler	39	42	40	43	42	46
Sukkerroer til fabrik	59	41	38	36	25	26
Foderroer	18	5	6	7	5	4
Rodfrugter i alt	115	87	84	85	72	76
Frilandsgrøntsager og -blomster	11	10	10	12	11	12
Frugt og bær i alt	8	8	8	8	6	6
Planteskole	3	1	1	1	2	2
Gartneriprodukter i alt	22	19	19	20	20	20
Raps i alt	99	127	175	166	193	163
Anden industrifrø + hør	5	1	1	1	1	1
Industrifrø i alt	104	127	176	167	194	164
Frø til udsæd	79	76	80	78	75	72
Korn og bælgssæd til ensilering	119	54	59	61	57	61
Majs til opfodring	61	184	183	183	178	177
Græs, lucerne, mv. i omdriften	252	332	324	316	258	257
Græs og grøntfoder i omdriften i alt	433	569	566	561	493	494
Juletræer	-	21	19	23	22	18
Øvrige afgrøder og udyrket mark	1	37	37	37	33	40
Græsarealer uden for omdriften	166	200	195	193	255	230
Braklægning med græs	191	5	9	5	5	6
Andet i alt	359	263	261	258	314	294

Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG07 og Danske Sukkerroedyrkere.

I gennem årene er høstudbyttet i Danmark steget – og det med et mindre antal hektar.

Høstudbytte i Danmark, 1.000 ton

	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Udbytte, 1.000 ton							
Vinterhvede	4.651	4.996	4.746	4.371	3.997	5.083	4.958
Vårhvede	43	64	86	154	148	71	72
Rug	263	255	294	384	527	678	772
Triticale	244	177	138	115	74	96	82
Vinterbyg	816	784	724	649	677	790	805
Vårbyg	3.164	2.198	2.526	3.410	3.273	2.758	3.051
Havre og blandsæd	233	274	225	303	313	217	217
Majs til modenhed	-	..	55	75	76	73	53
Korn i alt	9.413	8.748	8.794	9.460	9.085	9.764	10.023
Bælgsæd i alt	138	34	27	27	25	33	51
Bjærget halm i alt	3.699	3.307	3.275	3.670	3.165	3.011	3.040
Vinterraps	263	577	504	481	684	707	..
Vårraps	32	3	4	3	4	2	..
Raps i alt	294	580	508	485	688	709	826
Kartofler	1.645	1.399	1.620	1.664	1.646	1.796	1.773
Fabriksroer	3.173	2.272	2.916	2.772	2.594	2.933	1.769
Fodersukkerroer	1.153	276	284	266	335	380	348
Rodfrugter i alt	5.971	3.947	4.820	4.702	4.576	5.110	3.889
Lucerne	332	339	348	281	232	233	18
Majs til ensilering	2.105	6.153	6.765	6.250	6.897	7.569	5.561
Korn til ensilering	2.360	1.109	1.141	1.032	1.137	1.162	1.001
Græs og kløver i omdriften	10.368	14.584	15.660	15.783	13.565	13.932	12.585
Græs uden for omdriften	3.989	3.426	3.302	3.474	2.812	3.158	4.433
Efterslæt efter korn og helsæd	2.878	515	554	438	470	566	536
Græs, grønfoder og efterslæt i alt	22.031	26.126	27.769	27.259	25.114	26.621	24.134
Udbytte, mio. afgrødeenheder*							
Korn, halm og bælgsæd	108,3	93,1	93,4	100,1	95,3	102,5	105,1
Rodfrugter	13,8	9,0	10,2	10,2	8,9	8,6	8,6
Lucerne (ensilage)	0,4	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	1,4
Græsmarksafgrøder	24,2	27,9	29,8	29,7	26,2	26,9	24,2
Majs til ensilering	5,3	16,3	17,9	16,6	18,3	20,1	14,7
Helsæd (inkl. efterafgrøde)	9,2	6,1	6,0	6,1	5,1	5,8	7,8
Raps	4,8	9,9	8,7	8,3	11,7	12,1	14,1
Samlet høstudbytte i mio. afgrødeenheder	166,0	162,7	166,4	171,3	165,8	176,3	175,9

Anm.: * = 1 afgrødeenhed = 100 Foderenheder.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel HST6 og Danske Sukkerroedyrkere.

Tabel 2.9

Høstudbytte i Danmark, 1.000 ton.

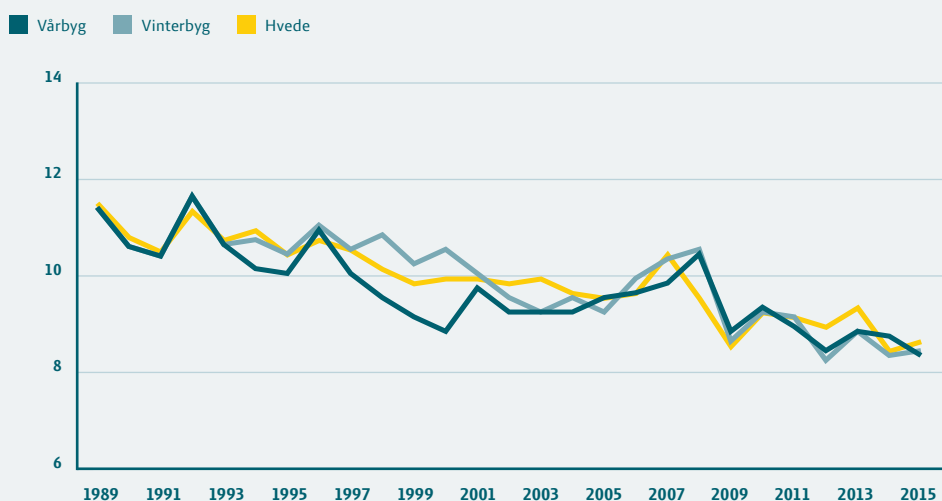
Høstudbyttet i Danmark steg fra 2014 til 2015. Især udbyttet af korn og græs, grøntfoder og efterslæt steg meget. Det samlede høstudbytte var i 2015 på 175,9 mio. afgrødeenheder.

Proteinindholdet i dansk korn har været faldende over en årrække.

Figur 2.5
Udviklingen i råprotein-
koncentrationen, pct.

Proteinindholdet i både
vårbyg, vinterbyg og hvede
har været faldende over en
årrække.

Udviklingen i råprotein- koncentrationen, pct.

Anm.: Opgjort ved et tørstofindhold på 85 pct.
Kilde: SEGES.

Tabel 2.10
Antal virksomheder med
væksthusproduktion.

Antallet af virksomheder
med væksthusproduktion
har været faldende. På bare
5 år er antallet reduceret
med næsten 400.

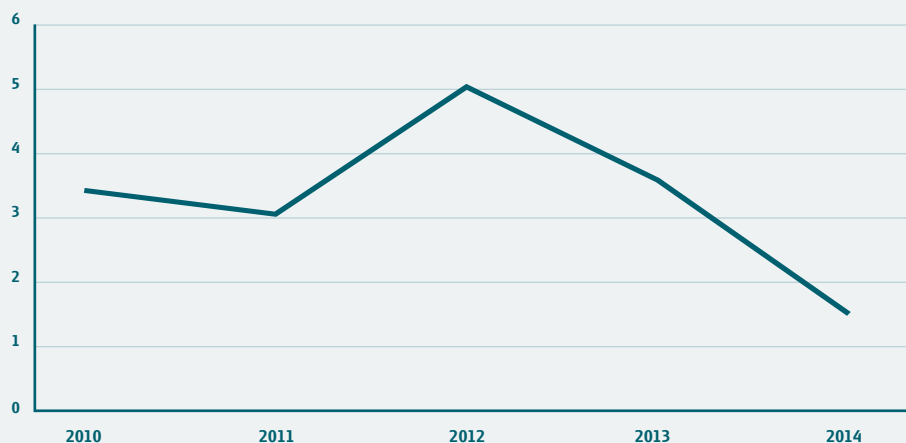
Antal bedrifter og areal med væksthusproduktion

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antal bedrifter med væksthusproduktion, stk.						
Grøntsager	260	196	134	270	160	153
Snitblomster og snitgrønt	53	37	31	56	38	21
Potteplanter i alt	388	284	233	270	227	246
Planteskolekulturer	131	95	75	106	97	83
Udplantningsplanter, småplanter og stiklinger	228	209	170	196	158	176
I alt	1060	821	643	898	680	679
Areal med væksthusproduktion, 1.000 kvm.						
Grøntsager	1.247	1.207	1.116	1.178	1.101	1.092
Snitblomster og snitgrønt	46	32	31	52	23	57
Potteplanter i alt	2.657	2.098	1.980	2.219	1.823	2.275
Planteskolekulturer	190	194	173	171	168	179
Udplantningsplanter, småplanter og stiklinger	506	469	377	380	437	476
I alt	4.646	4.000	3.677	4.000	3.552	4.079

Anm.: Landbrugs- og gartneritællingen omfatter bedrifter med minimum 5 ha. dyrket areal, eller et standarddækningsbidrag på minimum 4.000 euro målt i 1995-priser.
Kilde: Danmark Statistik, tabel VHUS.

På 5 år er antal væksthusebedrifter faldet med næsten **400.**

Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren, PBI

Anm.: Stigningen i 2012 og det efterfølgende fald kan bl.a. forklares af indkøb til lager, før en ny afgift trådte i kraft i 2013.
Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistikken 2014.

Figur 2.6

Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren, PBI.

Pesticidbelastningsindikatoren er steget frem til 2012 og er sidenhen faldet til under niveauet i 2010.

Engrossalg af bekæmpelsesmidler, ton aktivstof

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hovedgruppe:								
Herbicer	2.583	2.927	2.012	3.172	3.742	4.462	2.937	1.239
Vækstregulatorer	148	287	262	195	171	399	289	115
Fungicider*	557	864	484	491	626	823	881	412
Insekticider*	28	38	40	33	41	72	73	47
I alt	3.316	4.116	2.798	3.891	4.239	5.756	4.180	1.825

Anm.: * Bejdsemidler er ikke medtaget.

Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistik 2014.

Tablet 2.11

Engrossalg af bekæmpelsesmidler, ton aktivstof.

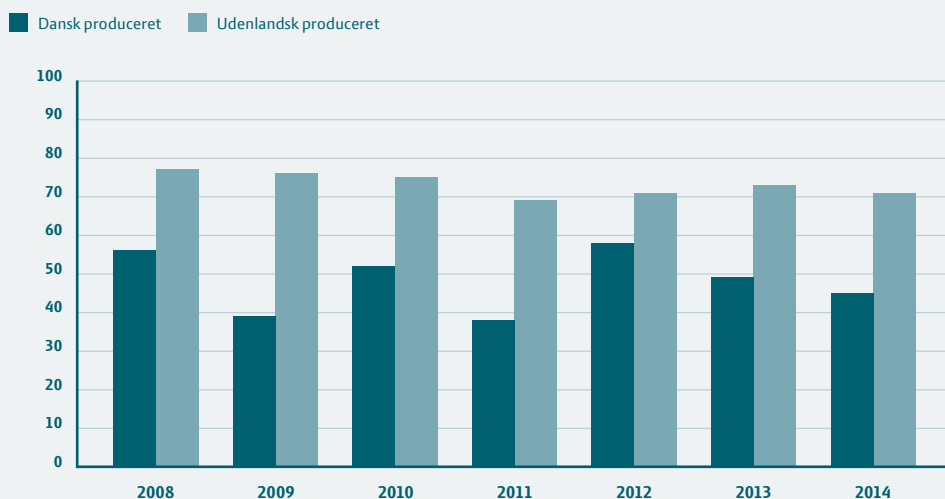
Salget af bekæmpelsesmidler faldt markant fra 2013 til 2014.

Antallet af pesticidfund i dansk frugt og grønt er lavere end i udenlandsk.

Figur 2.7
Pesticidfund i dansk og udenlandsk frugt, pct.

Ved stikprøver blev der fundet færre pesticidrester i dansk produceret frugt end i udenlandsk. Der har været et fald i antallet af fund i dansk frugt fra 2013 til 2014.

Pesticidfund i dansk og udenlandsk frugt, pct.

Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Figur 2.8
Pesticidfund i danske og udenlandske grøntsager, pct.

Ved stikprøver blev der fundet halvt så mange pesticidrester i danske grøntsager som i udenlandske grøntsager. Der har været en stigning i antallet af fund i dansk grønt fra 2013 til 2014.

Pesticidfund i danske og udenlandske grøntsager, pct.

Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

I 2014 blev der udvundet **135 PJ** bioenergi fordelt på biomasse.

Udvundet bioenergi fordelt på biomasse, PJ, (petajoule)

	1980	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
Halm	5	12	12	23	20	18	20	18
Skovflis	-	2	3	16	17	19	17	16
Brænde	8	9	12	27	24	23	22	18
Træpiller	-	2	5	30	30	33	35	37
Træaffald	4	6	7	9	8	7	7	7
Biogas	0	1	3	4	4	4	5	5
Bionedbrydeligt affald	6	9	17	21	21	21	21	21
Biobrændsler	-	1	0	9	11	12	12	13
Bioenergi – total	22	41	59	139	136	138	138	135

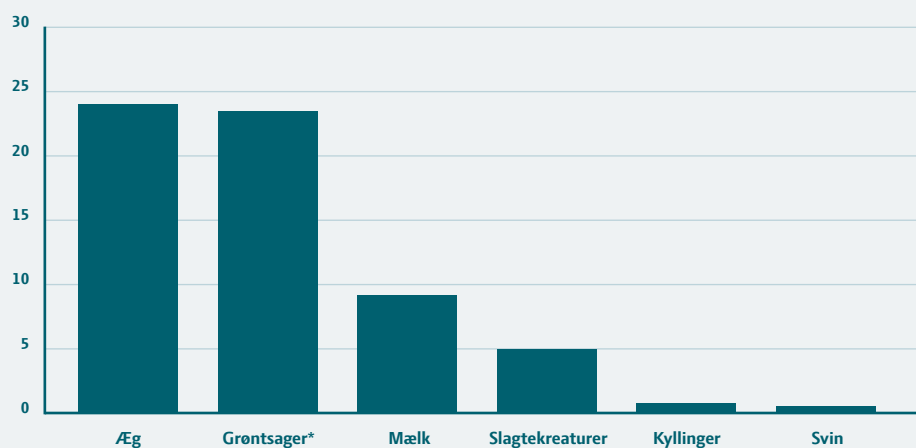
Kilde: Energistyrelsens Energistatistik 2014.

Tabel 2.12

Udvundet bioenergi fordelt på biomasse, PJ.

Produktionen af bioenergi er steget væsentligt gennem de senere år, hvor der er sket mere end en fordobling fra 2000 til 2014.

Økologisk produktion i andel af den samlede produktion, pct., 2015

Anm.: * Grøntsagerne er baseret på arealet.

Kilde: Landbrug & Fødevarer samt Danmarks Statistik.

Figur 2.9

Økologisk produktion i andel af den samlede produktion, 2015.

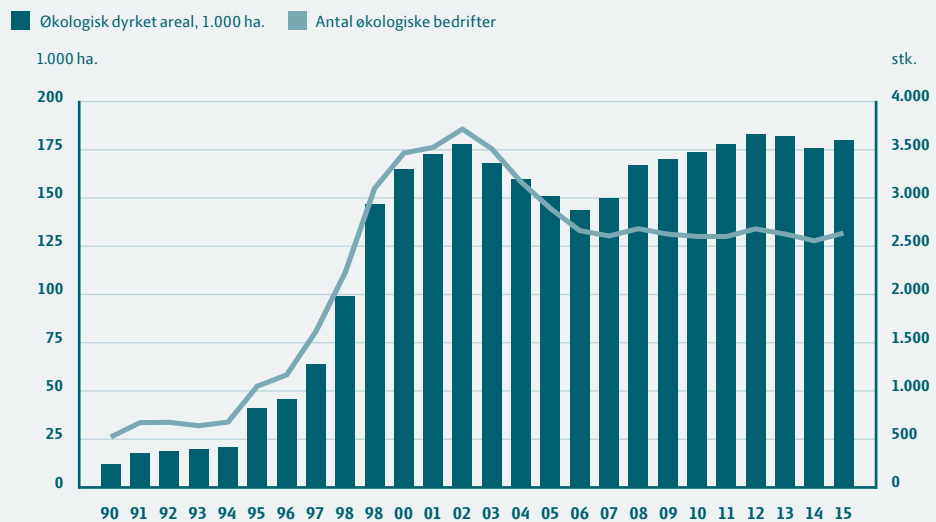
I Danmark er det især æg, grøntsager og mælk, der produceres økologisk.

I 2015 var der mere **2.600** økologiske bedrifter, som dyrkede 180.000 ha.

Figur 2.10
Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal.

Antallet af økologiske bedrifter har været nogenlunde konstant over en årrække, mens det økologiske dyrkede areal har været voksende.

Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal

Anm.: Opgørelsesmåden er blevet ændret fra 2005.
Kilde: NaturErhvervstyrelsen, Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter 2015.

Landbrugets bruttoindkomst var i 2015 på **26,6 mia. kr.**

Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktorindkomst, mio. kr.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Korn i alt	9.467	12.341	13.631	12.034	10.822	10.432
Bælgsæd til modenhed	45	41	56	39	47	46
Industrifrø	1.552	1.311	1.688	2.063	1.776	2.149
Frø til udsæd	492	662	899	933	1.006	930
Sukkerroer	682	777	696	838	959	708
Kartofler	869	1.041	1.014	1.040	1.340	1.353
Foderroer, græs mv.	4.288	4.808	5.123	5.018	4.748	4.898
Frugt og grønt	5.142	5.569	5.431	5.514	5.221	5.081
Halm til fyring	512	519	671	612	620	572
Produktionsværdi planteproduktion:	23.049	27.069	29.209	28.091	26.539	26.169
Mælk	12.172	12.894	13.152	15.038	15.435	12.741
Okse- og kalvekød	2.400	2.909	3.134	3.166	2.997	2.985
Svinekød	19.382	21.691	23.752	23.840	22.571	20.189
Fjerkrækød	1.453	1.679	1.760	2.024	1.785	1.721
Æg	608	633	724	756	722	768
Pelsdyr	5.506	7.428	9.548	5.439	6.784	4.026
Andet	277	330	466	300	345	359
Produktionsværdi husdyrproduktion:	41.798	47.564	52.536	50.563	50.639	42.789
Tjenesteydelser mv	3.714	3.552	3.703	4.462	4.780	4.411
Lager- og besætningsforskydninger	2.493	-136	1.444	-1.195	-2	1.112
Produktionsværdi i alt	71.054	78.049	86.892	81.921	81.956	74.481
Udsæd	2.227	2.544	2.565	2.457	2.550	2.293
Foderstoffer	21.412	25.136	26.369	27.044	24.302	24.053
Gødningsstoffer	1.695	2.331	2.360	2.290	2.195	2.246
Bekæmpelsesmidler	1.660	1.713	1.829	1.895	2.081	1.955
Dyrlæge og medicin	1.310	1.271	1.307	1.370	1.485	1.441
Energi	3.243	3.568	3.684	3.684	3.466	3.371
Reparation og vedligeholdelse	4.465	4.726	4.910	5.225	5.030	4.639
Landbrugsmæssige tjenester	3.656	3.798	4.129	4.089	4.151	4.037
Bankomkostninger	5.630	4.930	4.781	4.722	4.665	4.612
Tjenesteydelser	7.420	7.405	7.359	7.573	7.892	7.462
Rå- og hjælpestoffer i alt	52.718	57.422	59.293	60.349	57.817	56.109
Produktionsværdi – rå- og hjælpestoffer	18.398	20.674	27.799	21.665	24.137	18.372
+ Produkttilknyttede tilskud	301	252	96	101	97	178
+ Generelle tilskud	7.313	7.435	7.493	7.449	7.187	7.008
- Produktionsskatter mv.	1.208	792	843	934	1.151	1.062
Bruttofaktorindkomst	24.804	27.569	34.545	28.281	30.270	26.620

Kilde: IFRO, Danske sukkerroedyrkere og Danmarks Statistik, tabel LBF11.

Tabel 3.1

Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktorindkomst, mio. kr.

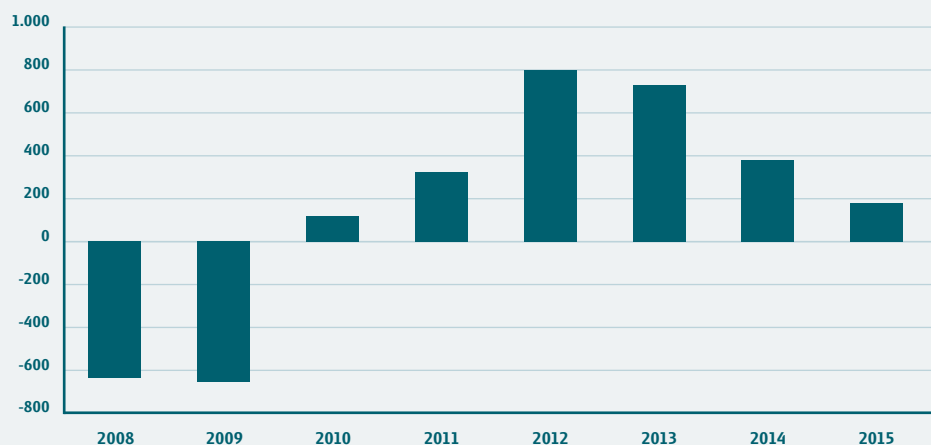
Landbrugets produktionsværdi er i år faldet med godt 7,5 mia. kr. Samtidigt er landbrugets brug af rå- og hjælpestoffer faldet. Samlet betyder det, at den samlede bruttofaktorindkomst er faldet med ca. 3,7 mia. kr. Hovedårsagen er en reduktion i produktionsværdien for husdyrproduktionen.

Det gennemsnitlige driftsresultat for en heltidsbedrift var på **181.000 kr.** i 2015.

Figur 3.1
Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter, 1.000 kr.

Det gennemsnitlige driftsresultat for heltidsbedrifter faldt med 234.000 kr. fra 2014 til 2015.

Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter, 1.000 kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JORD2.

Tabel 3.2
Landbrugets restgæld ultimo, mio. kr.

Landbrugets samlede gæld er faldet med 11,8 mia. kr. i 2015.

Gæld på landbrug ultimo året, mio. kr.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antal landbrug	34.576	32.354	32.175	31.202	31.316	30.392	29.809	29.199
Gæld i alt	306,3	325,8	336,4	329,8	335,1	329,4	338,6	326,8
Heraf realkreditinstitut	218,5	241,9	249,3	241,7	246,1	240,5	244,9	238,7
Heraf bank	66,3	63,7	65,9	65,7	64,7	63,2	67,9	63,3
Heraf varegæld og anden gæld	24,0	20,8	22,0	22,4	24,0	25,4	25,3	25,0
Heraf regulering til kontantværdi	-2,5	-0,5	-0,8	-0,1	0,4	0,3	0,5	-0,2
Gæld på heltidsbedrifter	251,9	268,4	270,0	260,3	264,4	260,6	265,4	255,5

Kilde: Danmarks Statistik, JORD1 og JORD2.

Landbrugets gældsprocent lå på **55 pct.** i 2015.

Kontantværdien af landbrugets aktiver mv., ultimo kalenderåret, mia. kr.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Jordbrugsaktiver	524,6	497,7	486,9	449,3	459,8	455,5	457,4	461,0
Andre erhverv	32,8	54,8	51,6	50,0	26,2	25,2	27,4	29,4
Private aktiver	43,4	50,7	49,4	49,4	50,6	52,3	53,2	49,2
Finansielle aktiver	48,3	54,9	53,8	49,1	51,7	48,7	53,8	51,0
Aktiver i alt i selveje	649,2	658,1	641,7	597,8	588,2	581,6	591,9	590,7
Heraf finansieret med:								
Gæld	301,6	323,8	336,4	329,8	335,1	329,4	338,6	326,8
Egenkapital	350,8	320,1	305,3	268,0	253,1	252,2	253,3	263,9
Gældsprocent	46,5%	49,2%	52,4%	55,2%	57,0%	56,6%	57,2%	55,3%

Anm.: Omfatter aktiver og passiver på bedrifter med 10 ha og derover. Jordbrugsaktiverne og aktiverne er angivet korrigeret for den bogførte værdi af tilforpagtede aktiver. Databrud 2007-2008.

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af materiale fra Danmarks Statistik, tabel JORD1.

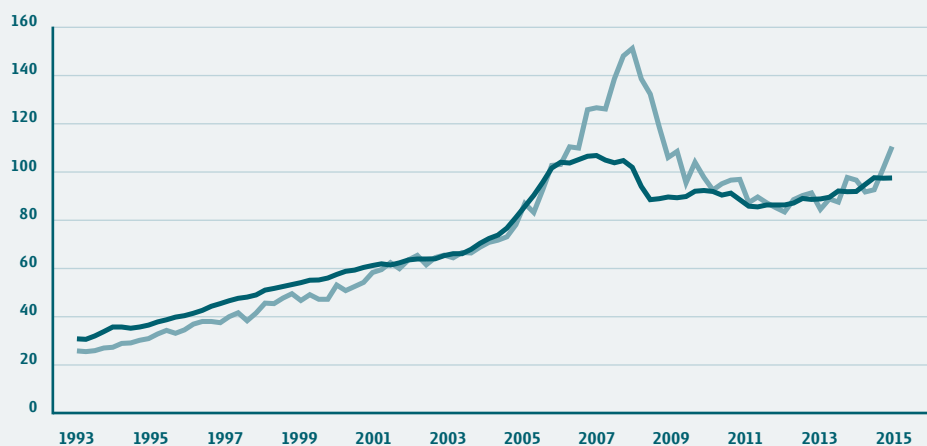
Tabel 3.3

Kontantværdien af landbrugets aktiver mv., ultimo kalenderåret, mia. kr.

Landbrugets aktiver er steget en smule fra 2014 til 2015 mens landbrugets gæld faldt. Det betyder, at gældsprocenten er faldet i 2015.

Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid, indeks 2006=100

■ Enfamiliehuse ■ Landbrug over 10 ha.

Kilde: Danmarks Statistik, specialkørsel samt tabel EJEN5.

Figur 3.2

Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid, 2006=100.

Priserne for landbrugs-ejendomme har de seneste par år stabiliseret sig efter et voldsomt fald efter finanskrisen.

I 2014 foretog landbruget bruttoinvesteringer for i alt ca. **8,2 mia. kr.**

Tabel 3.4

Landbrugets samlede investeringer, mio. kr.

Landbrugets investeringer faldt med 10,2 pct. fra 2013 til 2014. Faldet skyldes primært færre investeringer i maskiner og inventar samt svinestalde.

Landbrugets samlede investeringer, mio. kr.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Driftsbygninger i alt	7.435	4.023	3.199	2.813	2.907	3.140	3.437
Heraf							
Kvægstalde	2.477	1.521	798	638	555	568	742
Svinestalde	2.295	588	670	458	835	712	479
Andre driftsbygninger	2.663	1.914	1.730	1.717	1.517	1.861	2.216
Maskiner og inventar	7.927	4.152	4.055	4.329	4.731	5.761	4.517
Plantager og grundforbedring	358	174	142	139	194	182	205
Bruttoinvesteringer i alt	15.720	8.350	7.395	7.282	7.832	9.084	8.159

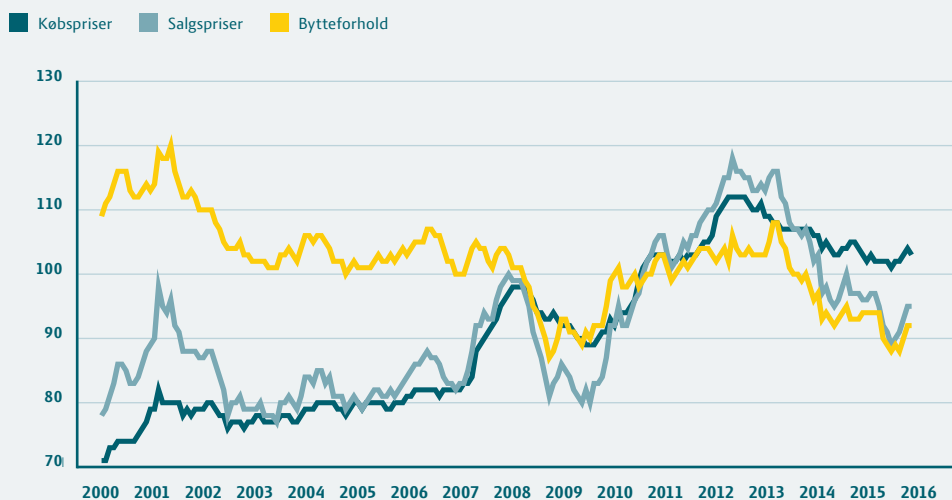
Anm.: Alle tal er i løbende priser.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel JB1.

Figur 3.3

Indeks for landbrugets prisudvikling, 2010-2012 = 100.

Landbrugets bytteforhold har ligget nogenlunde stabilt i 2015 efter et stort fald i 2014. Bytteforholdet faldt gennem de 2 første kvartaler i 2016, mens der har været en gunstig udvikling i 3. kvartal.

Indeks for landbrugets prisudvikling, 2010-2012 = 100

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af SEGES' regnskabsdatabase.

Antallet af slagtninger foretaget i Danmark har generelt været faldende de seneste år.

Slagtninger på slagterierne, 1.000 stk.

	2000	2011	2012	2013	2014	2015
Voksent kvæg og slagtekalve	620	519	496	495	491	467
Søer og orner	449	501	457	500	524	542
Polte	17	12	10	12	10	9
Slagtesvin	20.284	20.360	18.992	18.595	18.323	18.164
Kyllinger	133.987	106.217	101.071	107.099	102.941	95.681

Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI5 & ANI6.

Tabel 4.1

Slagtninger på slagterierne, 1.000 stk.

Antallet af slagtninger har været faldende af både kvæg, slagtesvin og kyllinger.

Husdyrproduktionens størrelse, mio. kg

	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Samlet mælkeproduktion	4.720	4.909	4.881	4.995	5.105	5.192	5.349
Smør	46	34	37	39	43	43	46
Ost	306	292	275	303	323	369	673
Okse- og kalvekød	171	142	145	138	140	143	135
Svinekød	1.748	1.974	2.011	1.906	1.903	1.944	1.954
Fjerkrækød	205	193	189	188	197	192	186
Æg	47	55	58	59	61	61	62
Minkskind, 1.000 stk.	11.000	14.000	15.000	15.800	17.200	17.888	17.800

Kilde: Danmarks Statistik, tabel PELS1, ANI5, ANI6, ANI7 & Danske æg.

Tabel 4.2

Husdyrproduktionens størrelse, mio. kg.

Den samlede mælkeproduktion har været voksende gennem de seneste år. Store dele af mælken har indgået i osteproduktionen, hvor der er sket næsten en fordobling af produktionen fra 2014 til 2015. Der blev ligeledes produceret lidt mere svinekød i 2015.

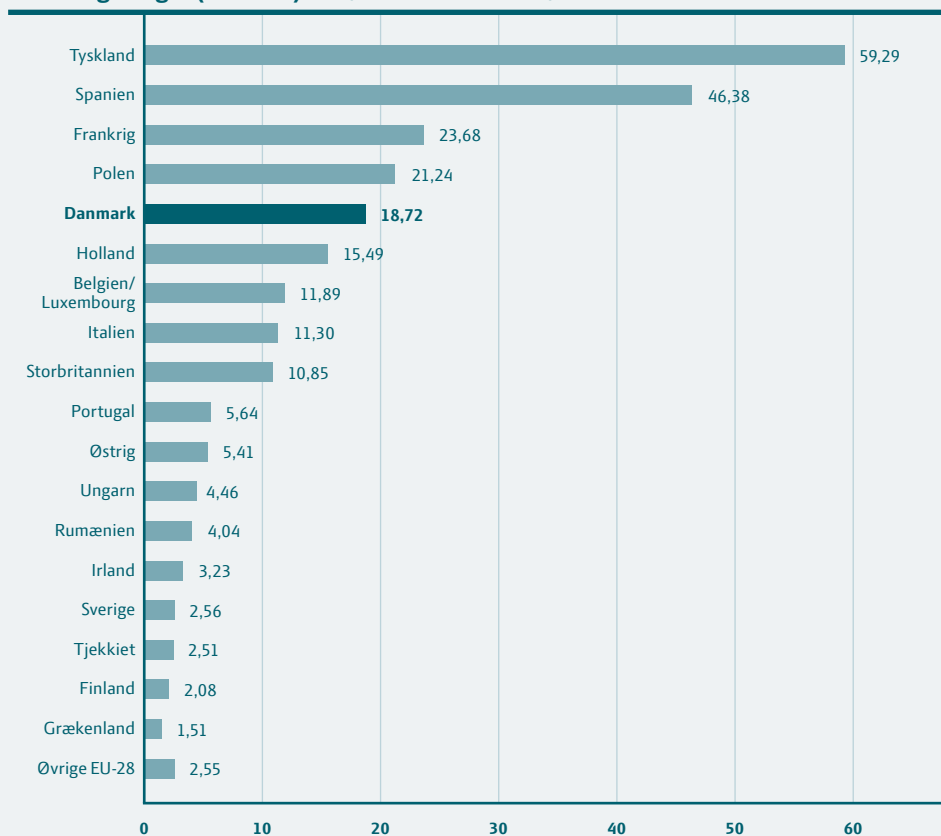
Danmark er femte størst i EU målt på antal svineslagtninger med i alt **18,7 mio.** slagtninger i 2015.

Figur 4.1

Svineslagtninger (mio. stk.) i EU, fordelt efter land, 2015.

Der blev slagtet flest svin i Tyskland i 2015 med 59,29 mio. slagtninger. Danmark ligger her på en femte plads med 18,72 mio. slagtninger.

Svineslagtninger (mio. stk.) i EU, fordelt efter land, 2015

Kilde: Eurostat, tabel apro_mt_pann.

Tabel 4.3

Udvikling i antallet af svineslagterier i Danmark.

Antallet af svineslagterier er faldet fra 54 i 1970 til 8 i 2015.

Udvikling i antallet af svineslagterier i Danmark

	1970	1980	1990	2011	2012	2013	2014	2015
Andelsslagterier	50	18	5	2	2	2	2	1
Privatslagterier*	4	2	8	8	7	7	6	7
I alt	54	20	13	10	9	9	8	8

Anm.: *Omfatter slagterier med slagtning over 10.000 svin pr. år.

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Statistik 2015, Svinekød.

Kreaturslagtningerne på danske slagterier blev i 2015 til **135 mio. kg** kalve- og oksekød.

Kreaturslagteriernes andel af slagtingerne, pct.

	2015
Danish Crown A/S	61,2
A/S Hjalmar Nielsen, Aalestrup	10,8
Århus Slagtehus A/S	8,8
A/S Hjalmar Nielsen, Kjellerup	4,7
Nordic Beef (Hadsund Kreaturslagteri A/S)	4,6
Mogens Niensens Kreaturslagteri, Herlufmagle	4,2
Harald Hansens Efterfølger I/S	0,4
Slagtermester, Ole Thøgersen, Hvidbjerg	0,3
Øvrige slagtinger	5,0

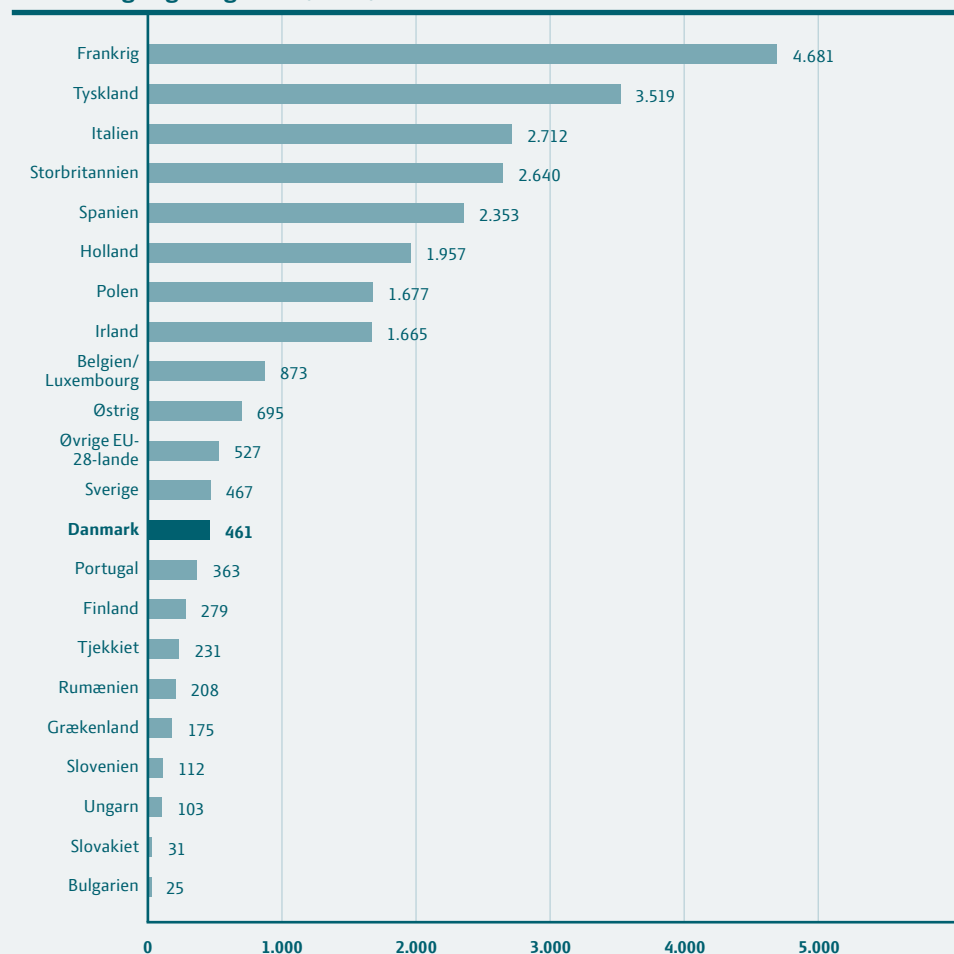
Kilde: Klassificeringsudvalget for Svin, Kvæg og Får (klassificerede dyr) samt Landbrug & Fødevarer.

Tabel 4.4

Kreaturslagteriernes andel af slagtingerne, pct.

Størstedelen af de danske kreaturer bliver slagtet af Danish Crown.

Antal kvægslagtninger i EU, 2015, 1.000 stk.

Kilde: Eurostat, tabel apro_mt_pann.

Figur 4.2

Antal kvægslagtninger i EU, 2015, 1.000 stk.

I Frankrig og Tyskland slagtes der flest kreaturer i EU. Danmark er langt nede på listen, hvilket har været gældende i mange år.

Udviklingen i mejerivirksomheder har været stabil igennem de sidste par år, størstedelen er drevet som andelsmejerier.

Tabel 4.5

Udvikling i antallet af mejerivirksomheder.

Antallet af virksomheder, der producerer ost, smør og konsummælk, er stort set konstant i forhold til sidste år.

Udvikling i antallet af mejerivirksomheder

	2005	2010	2012	2013	2014	2015
Mejerivirksomheder med osteproduktion	27	24	21	20	19	19
Privatvirksomheder	17	15	12	11	11	11
Andelsvirksomheder	10	9	9	9	8	8
Mejerivirksomheder med smørproduktion	14	12	12	12	11	11
Privatvirksomheder	7	8	8	8	7	7
Andelsvirksomheder	7	4	4	4	4	4
Mejerivirksomheder med konsummælkeproduktion	10	9	8	8	8	7
Privatvirksomheder	4	5	4	4	4	3
Andelsvirksomheder	6	4	4	4	4	4

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2015.

Tabel 4.6

Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder, mio. kg./pct.

95 pct. af den indvejede mælk forarbejdes på andelsmejerierne.

Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder, mio. kg/pct.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total indvejning, mio. kg	4.734	4.831	4.800	4.929	5.026	5.112	5.277
Andelsvirksomheder, pct.	96,4%	96,4%	96,5%	96,2%	95,7%	95,1%	95,0%
Privatvirksomheder, pct.	3,6%	3,6%	3,5%	3,8%	4,3%	4,9%	5,0%

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2015.

Ægproduktionen var på **62,2 mio. kg** i 2015.

Mælkeanvendelse i pct. af den samlede mængde mælk

	2003	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mælkefedt							
Smør	39	33	34	36	38	37	34
Ost	35	37	35	37	39	41	41
Konsummælk	13	13	12	12	10	11	12
Mælkekonserves	12	16	13	12	8	8	8
Andet	1	1	6	3	3	3	5
Fedtfri mælk							
Ost	51	46	46	47	50	54	53
Konsummælk	17	16	16	16	15	15	15
Mælkekonserves	32	34	33	31	28	26	26
Andet	0	4	5	6	7	5	6

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2015.

Tablet 4.7

Mælkeanvendelse i pct. af den samlede mængde mælk.

Størstedelen af mælkefedtet bliver brugt til at lave smør og ost, mens størstedelen af den fedtfrie mælk anvendes til at lave ost.

Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg, mio. kg

	Indvejning i mio. kg				Salg til detail og foodservice, mio. kg			
	2000	2013	2014	2015	2000	2013	2014	2015
Bur	28,7	34,0	32,8	30,8	19,4	26,9	25,3	24,3
Skrab	8,2	12,9	12,5	13,3	6,0	10,8	12,5	13,2
Frilands	4,2	3,1	3,4	3,5	2,9	2,6	2,8	2,8
Øko	5,9	10,9	12,3	14,6	4,5	10,4	11,6	12,6
Total	47,0	61,0	60,9	62,2	32,8	50,7	52,2	52,9
Total skrab, friland og øko	18,3	27,0	28,2	31,4	13,4	23,8	26,9	28,7

Anm: Opgørelsen for buræg i 2011-2013 indeholder Danske Ægs skøn over importen fra svenske pakkerier direkte til danske supermarkeder i perioden august 2011 til januar 2013. Importen blev vurderet til at udgøre ca. 600-650 ton pr. kvartal.

Kilde: Danske æg, Det Danske Fjerkræråds årsberetning 2015.

Tablet 4.8

Indvejning samt salg af æg til detailhandlen og foodservice, mio. kg.

Gennem årene er produktionen steget af samtlige typer af æg. 2014 var første år, hvor detailsalget af buræg lå under summen af de andre typer. Udviklingen blev forstærket i 2015.

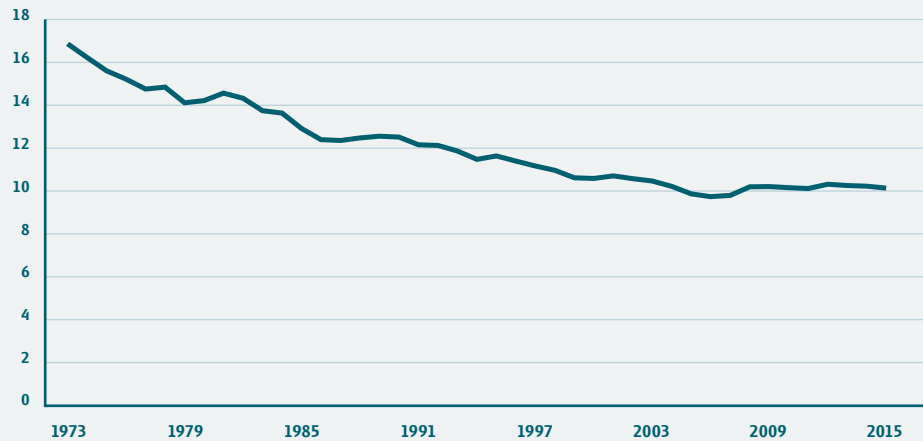
Fødevarers andel af det samlede privatforbrug har stabiliseret sig omkring **10 pct.**

Figur 5.1

Udviklingen i fødevarers andel af samlet privatforbrug, pct.

Danskerne bruger en stadig mindre del af deres indkomst på fødevarer. Andelen har dog stabiliseret sig omkring 10 pct. de seneste år.

Udviklingen i fødevarers andel af samlet privatforbrug, pct.

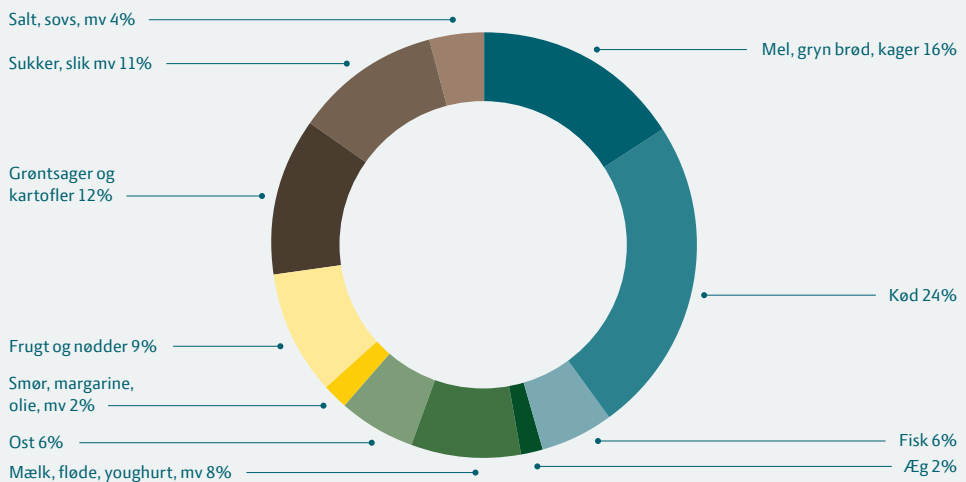
Anm.: Husholdningernes forbrug på dansk område.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel NAHC21.

Figur 5.2

Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug 2014, pct.

Omkring en fjerdedel af danskernes fødevarerforbrug blev brugt på kød.

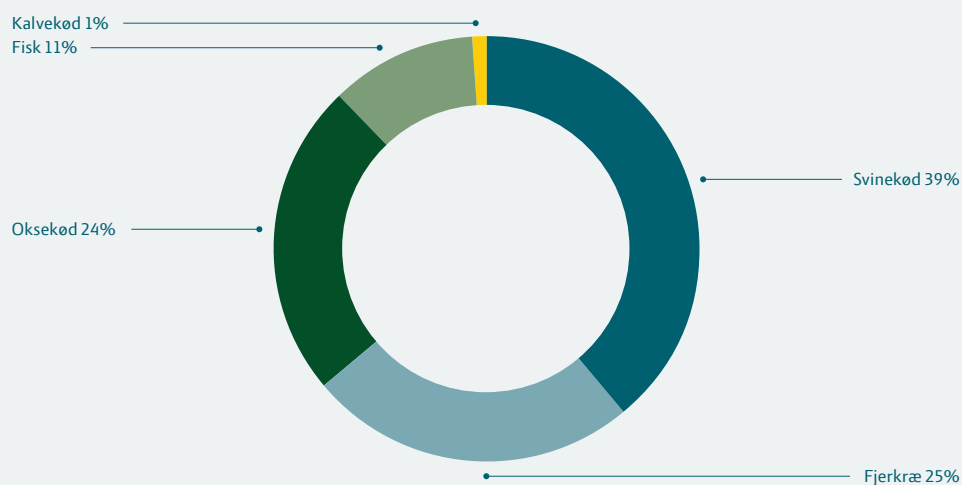
Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug, 2014, pct.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel FU10.

En dansk hustand bruger ca. **33.000 kr.** på fødevarer årligt.

Kødtypernes markedsandele (inkl. fisk og fjerkræ), 2015

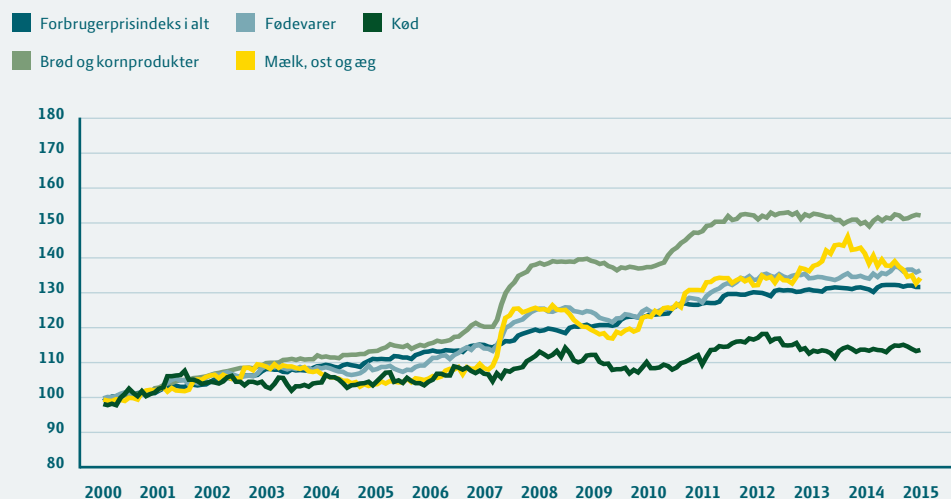
Kilde: GfK Consumerscan for Landbrug & Fødevarer, data for helår 2015.

Figur 5.3

Kødtypernes markedsandele (inkl. fisk og fjerkræ), 2015.

Svinekød udgør omkring 39 pct. af kødforbruget i Danmark, mens oksekød og fjerkrækød udgør hhv. 24 og 25 pct.

Udviklingen i forbrugerpriserne for udvalgte fødevarergrupper, indeks 2000=100

Kilde: Danmarks Statistik, tabel PRIS6.

Figur 5.4

Udviklingen i forbrugerpriserne for udvalgte fødevarergrupper, indeks 2000=100.

Priserne på mælk, ost og æg er faldet det seneste år, mens de øvrige priser har ligget nogenlunde konstant.

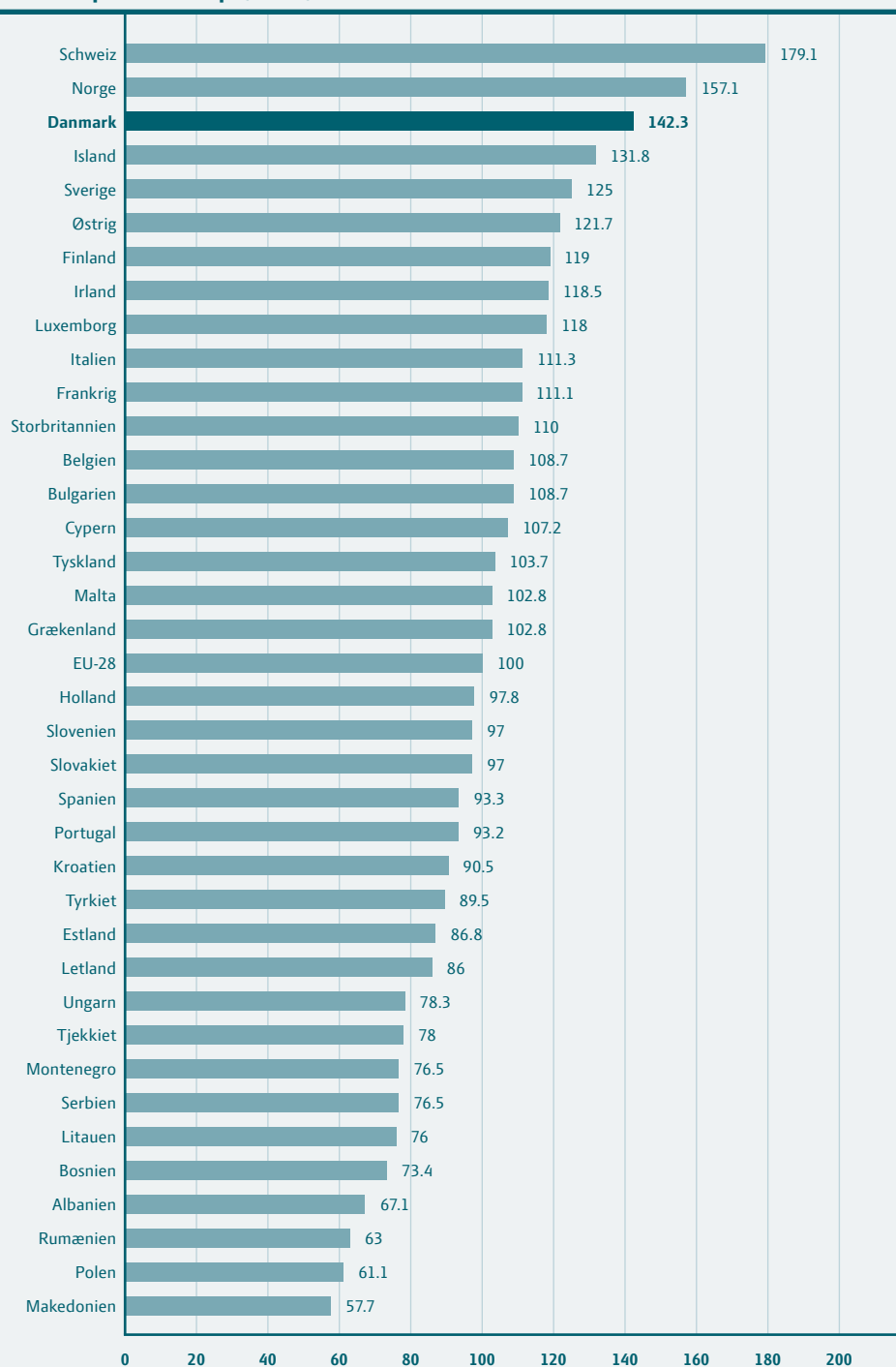
Danmark er det land, der har tredje højeste fødevarerpriser i Europa – ca. **42 pct.** over EU gennemsnittet.

Figur 5.5

Fødevarerpriser i Europa, 2015, indeks EU28=100.

Danmark var et af de lande i Europa, der havde de højeste priser på fødevarer i 2015. Priserne er kun overgået af Schweiz og Norge. Fødevarerpriserne i Danmark ligger i gennemsnit 42 pct. over EU-28 gennemsnittet.

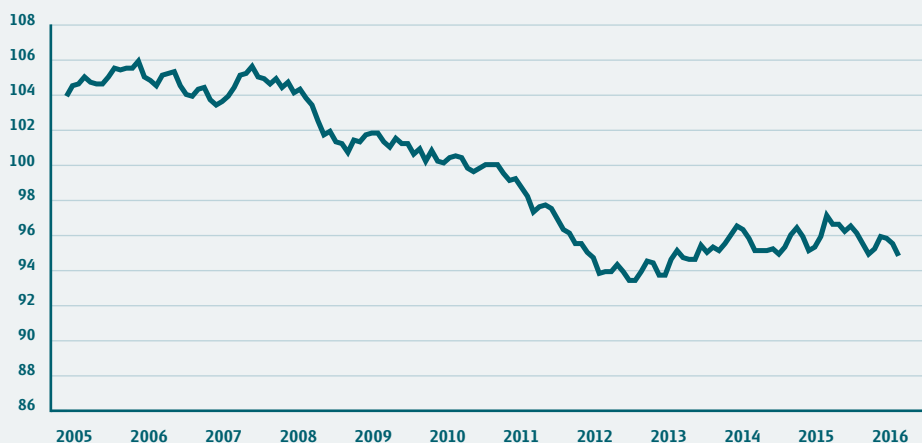
Fødevarerpriser i Europa, 2015, indeks EU-28=100

Kilde: Eurostat, tabel prc_ppp_ind.

Lavprissupermarkederne dækker nu **41 pct.** af omsætningen i dagligvarehandlen.

Detailomsætningsindeks for fødevarer og andre dagligvarer, indeks 2010=100

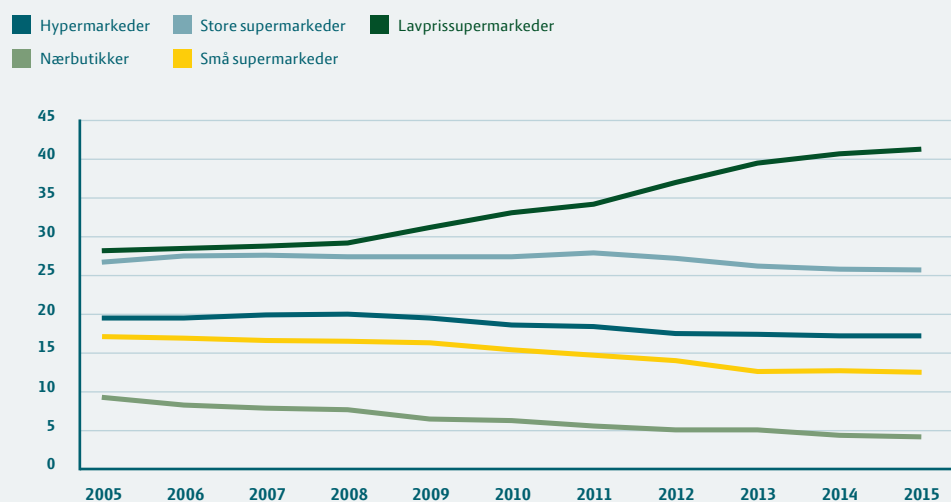
Anm.: Sæsonkorrigeret mængdeindeks.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel DETA21.

Figur 5.6

Detailomsætningsindeks for fødevarer og andre dagligvarer, 2010=100.

Omsætningen af fødevarer og andre dagligvarer i detailhandlen har været faldende siden finanskrisen, men har stabiliseret sig på et lavere niveau.

Detailhandelsstruktur, pct. af omsætning

Kilde: Dansk Dagligvarehandel 10 års statistik 2005-2015.

Figur 5.7

Detailhandelsstrukturen, pct. af omsætning.

En stadig større andel af omsætningen i dagligvarehandlen lægges i lavprissupermarkederne.

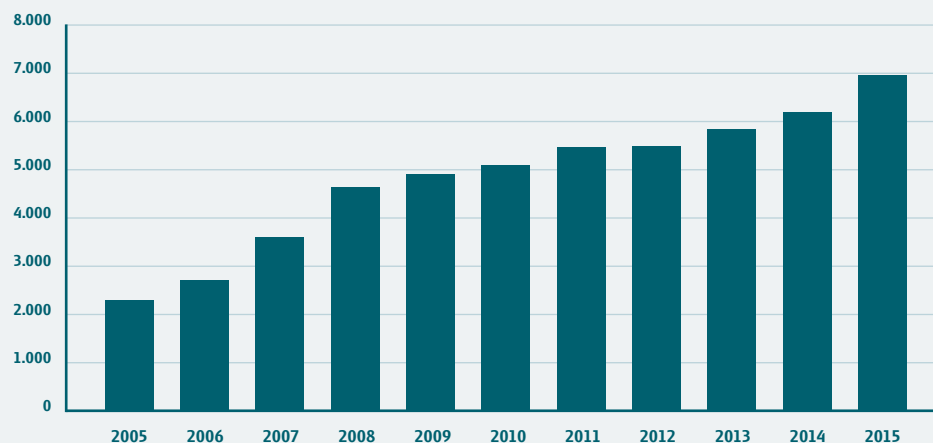
Siden 2005 er detailhandlens salg af økologi tredoblet.

Figur 5.8

Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark, mio. kr.

Omsætningen af økologiske fødevarer steg med 770 mio. kr. i 2015.

Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark, mio. kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel OEKO3.

Tabel 5.1

Økologisk markedsandel for udvalgte fødevarer, 2015, pct.

Havregryn er det produkt, der har den største økologiske markedsandel.

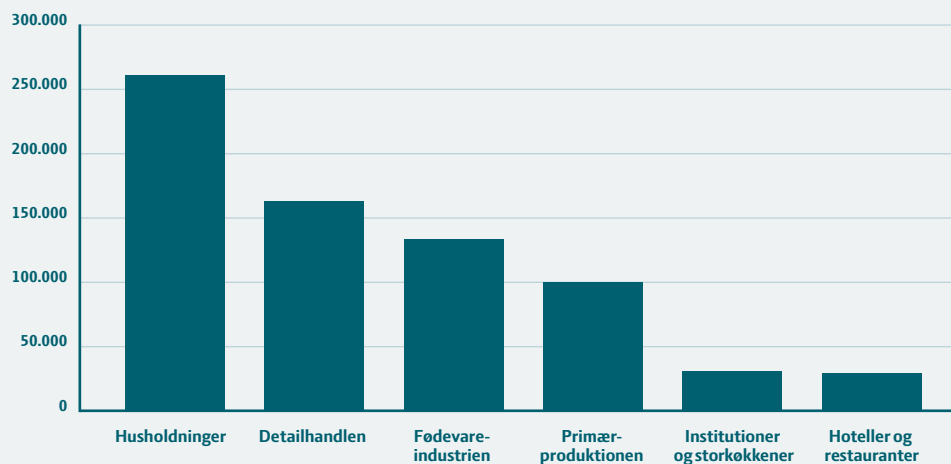
Økologisk markedsandel for udvalgte fødevarer, pct.

Produkt	2015
Havregryn	40,1
Mad- og spiseolier	30,7
Gulerødder	30,4
Mælk	29,9
Æg	29,8
Mel	25,8
Pasta	24,1
Bananer	22,0
Surmælk	18,9
Grøntsager	14,0
Smør/blandingsprodukt	13,6
Müsli	13,5
Frugt	13,2
Marmelade	9,4
Kaffe	7,6
Dybfrost grønt	7,0
Juice	6,8
Oksekød	6,4
Fjerkræ	4,5
Ost	4,5
Rugbrød	3,3
Øl	2,8
Kødpålæg	2,8
Svinekød	2,7
Total	8,2

Anm.: De økologiske andele for varegrupperne er beregnet på baggrund af værdi.
 Anm.: Der måles kun på de varegrupper, hvor der eksisterer et økologisk alternativ.
 Kilde: GfK ConsumerScan og Økologisk Landsforening.

Husholdningerne smider mere end **250.000 ton** mad ud.

Det årlige madspild i Danmark, 2012, ton pr. år

Kilde: Miljøstyrelsen samt Miljøstyrelsen og regeringen.

Figur 5.9

Det årlige madspild i Danmark, 2012, ton pr. år.

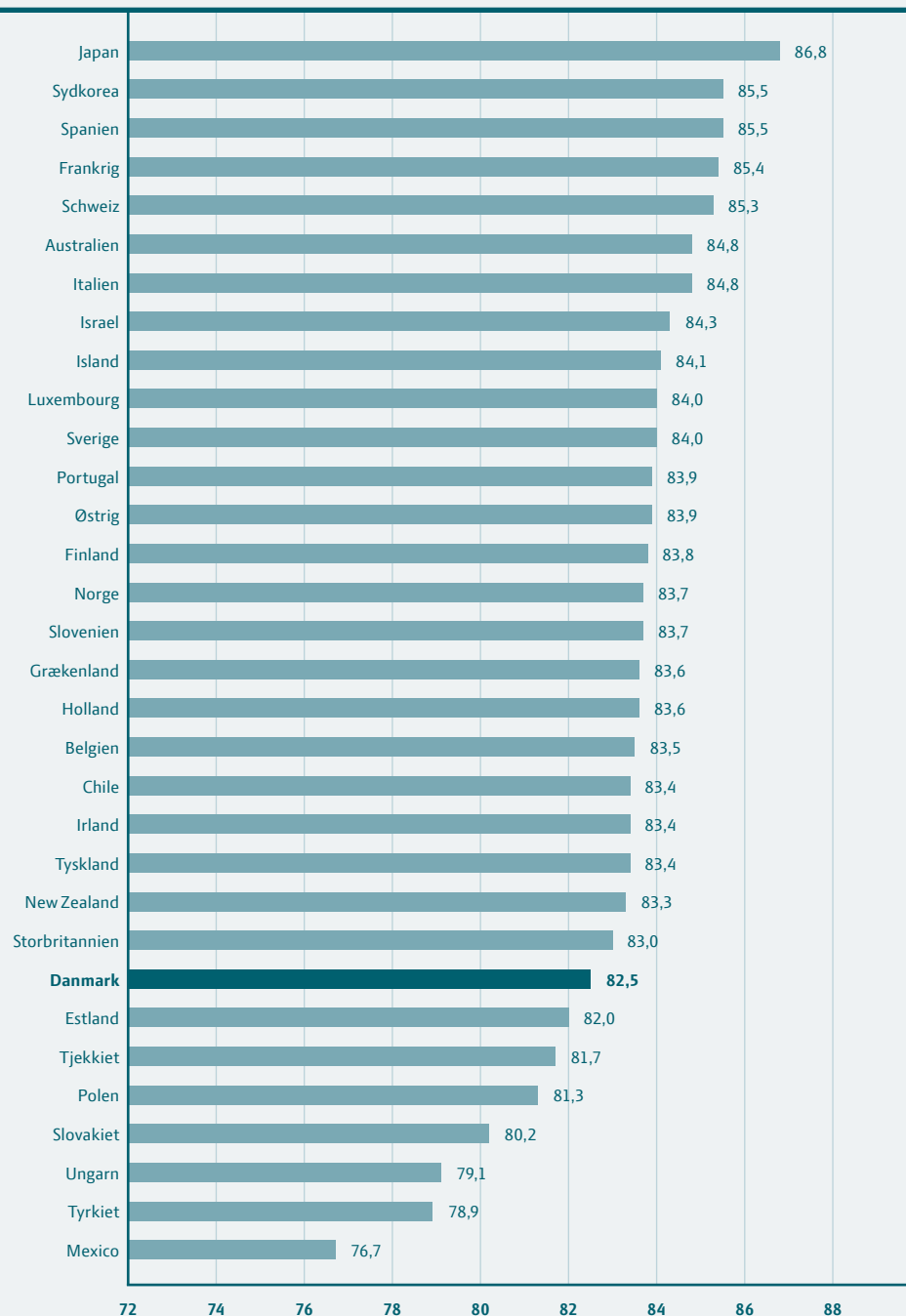
Husholdningerne og detailhandlen var i 2012 de største kilder til madspild.

Den forventede levetid for danske kvinder er **82,5 år.**

Figur 5.10 a
Forventet levetid for kvinder, 2015.

Den forventede levealder for danske kvinder er langt under de lande, som vi normalt sammenligner os med.

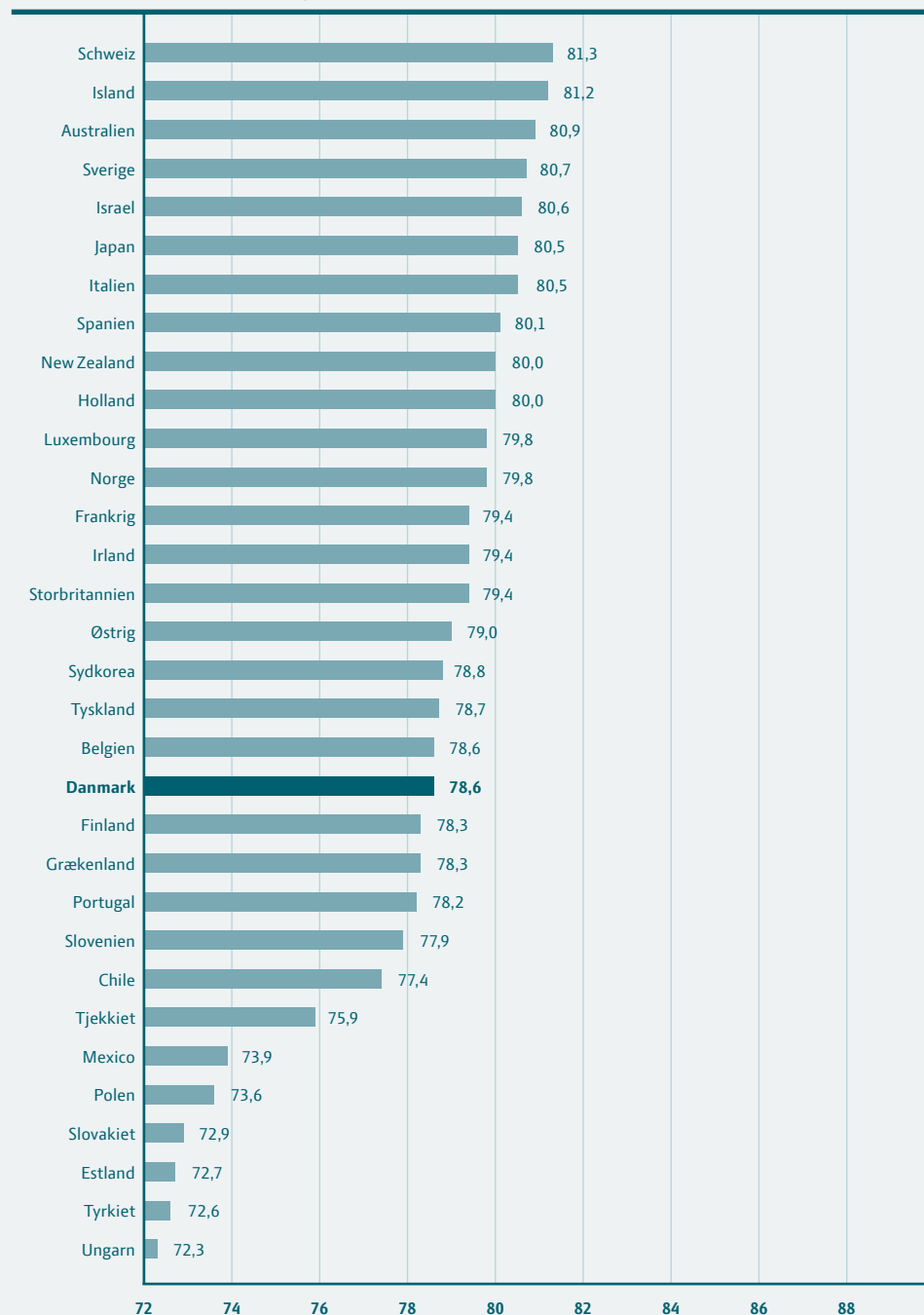
Forventet levetid for kvinder, 2015

Kilde: WHO, who.int, GHO data, life expectancy at birth.

Den forventede levetid for danske mænd er **78,6 år.**

Forventet levetid for mænd, 2015

Figur 5.10 b

Forventet levetid for mænd, 2015.

Den forventede levealder for danske mænd er langt under de lande, som vi normalt sammenligner os med.

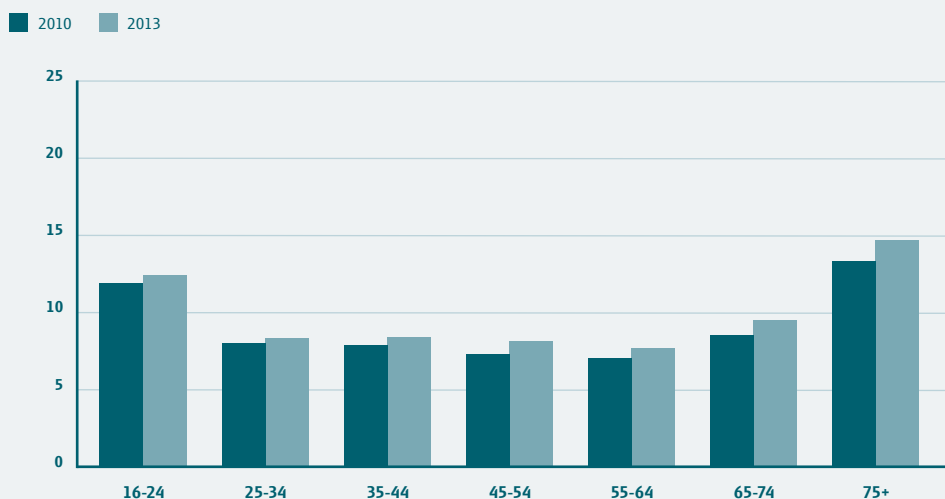
Kilde: WHO, who.int, GHO data, life expectancy at birth.

18,6 pct. af danske mænd havde et usundt kostmønster, for kvinder var det 9,5 pct.

Figur 5.11 a
 Danskere med usundt kostmønster – kvinder.

Andelen af danske kvinder med et usundt kostmønster er voksende for alle aldersgrupper.

Kvinder med usundt kostmønster fordelt på alder, pct.

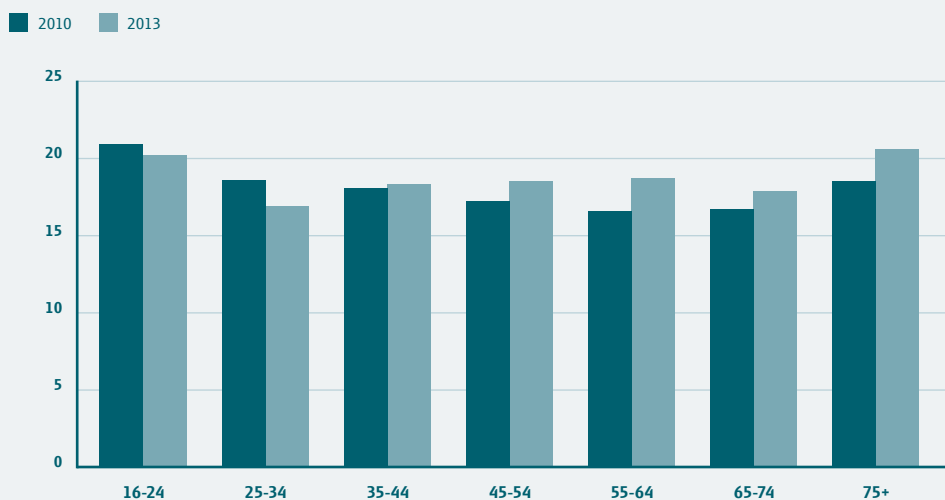

Anm.: Med "usundt kostmønster" menes et lavt indtag af frugt, grønt og fisk samt et højt indtag af mættet fedt.
 Kilde: Sundhedsstyrelsen 2014, "Danskernes sundhed. Den nationale sundhedsprofil 2013".

Figur 5.11 b
 Danskere med usundt kostmønster – mænd.

Andelen af danske mænd med et usundt kostmønster er voksende for de fleste aldersgrupper.

Mænd med usundt kostmønster fordelt på alder, pct.

Anm.: Med "usundt kostmønster" menes et lavt indtag af frugt, grønt og fisk samt et højt indtag af mættet fedt.
 Kilde: Sundhedsstyrelsen 2014, "Danskernes sundhed. Den nationale sundhedsprofil 2013".

I 2016 deltog mere end **2.000** børn på en Madskole drevet af frivillige.

Antallet af madskoler i Danmark

År	Madskoler	Etniske Madskoler	Ungdomsmadskoler	I alt	Børn, ca.
2004	6	-	-	6	100
2005	36	-	-	36	600
2006	49	1	1	51	1.000
2007	44	6	2	52	1.000
2008	60	9	2	71	1.200
2009	73	12	2	87	1.300
2010	68	13	3	84	1.300
2011	72	15	2	89	1.300
2012	98	4	2	104	1.600
2013	127	3	3	133	2.300
2014	119	3	4	126	2.000
2015	160	1	5	166*	2.700
2016	121	0	4	125**	2.000
I alt	1.033	67	30	1.003	18.400

Anm.:* Det ekstraordinært høje antal af Madskoler i 2015 skyldes, at projektet dette år blev promoveret i Landbrug & Fødevarers imagekampagne. ** Tallet for 2016 inkluderer ikke efterårsferien, hvorfor tallet må forventes at være højere.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Tabel 5.2

Antallet af madskoler i Danmark.

I 2016 har der foreløbigt deltaget 2.000 børn i en Madskole.

Tabel 6.1

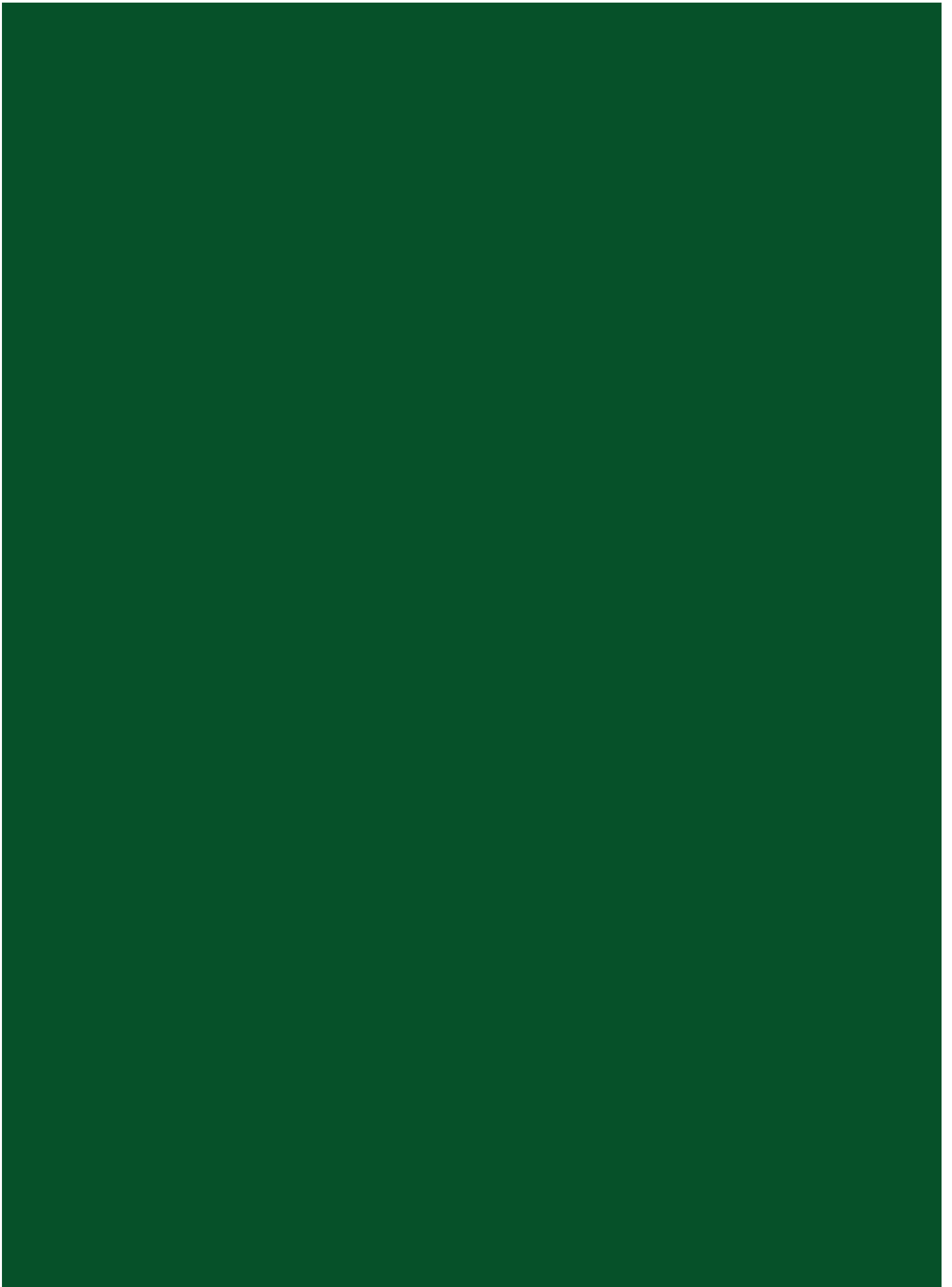
Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug.

Tabellen viser de vigtigste nøgletal for udviklingen i fødevareklyngen.

Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antal landbrugsbedrifter	42.099	40.660	39.930	38.829	37.952	36.636
Landbrugsareal, 1.000 ha	2.646	2.640	2.645	2.628	2.652	2.633
Gns. bedriftsstørrelse, ha	65	65	66	68	70	72
Beskæftigelse – primærjordbrug			65.000	65.000	66.000	65.000
Forarbejdning og forædling			51.000	50.000	51.000	51.000
Aflede erhverv			73.000	73.000	73.000	73.000
Fødevareklyngen i alt			188.000	189.000	189.000	190.000
Bruttoinvesteringer, mio. kr.	7.395	7.282	7.832	9.084	8.159	-
Antal kvægbesætninger	13.576	13.387	12.651	12.477	12.488	11.643
Antal svinebesætninger	5.068	4.642	4.181	3.861	3.626	3.769
Antal malkekøer, 1.000 stk.	568	565	587	582	563	561
Antal svin, 1.000 stk.	13.173	12.932	12.331	12.076	12.332	12.538
Korn i pct. af landbrugsareal	56	56	57	55	56	55
Rodfrugter i pct. af landbrugsareal	3	3	3	3	3	3
Grovfoder i pct. af landbrugsareal	29	29	29	22	21	19
Handelsgødningsforbrug, kg pr. ha:						
Kvælstof	72	74	71	74	70	78
Kalium	16	17	16	18	20	20
Fosfor	4	4	5	5	5	5
Kornproduktion mio. ton	9	9	9	9	10	10
Mængdeindeks for den samlede landbrugsproduktion, 2010=100	100	100	101	102	105	106
Salgsprodukter i alt, mio. kr.	64.847	74.633	81.745	78.750	78.047	68.958
Animalske produkter, mio. kr.	41.798	47.564	52.536	50.759	51.766	42.789
Vegetabiliske produkter, mio. kr.	23.049	27.069	29.209	27.991	26.281	26.169
Landbrugsmæssige tjenester mv., mio. kr.	3.714	3.552	3.703	4.462	4.780	4.411
Forbrug i produktionen i alt, mio. kr.	52.718	57.422	59.293	60.349	57.817	56.109
Generelle driftstilskud, mio. kr.	7.313	7.435	7.493	7.449	7.187	7.008
Produktionsskatter, mio. kr.	1.208	792	843	934	1.151	1.062
Bruttofaktorindkomst, mio. kr.	24.804	27.569	34.531	28.346	30.270	26.620
Resultat af primær drift, 1.000 kr. pr. heltidsbedrift	749	861	1307	1150	796	621
Finansieringsomkostninger, 1.000 kr. pr. heltidsbedrift	1050	957	935	858	881	868
Generelle driftstilskud, 1.000 kr. pr. heltidsbedrift	422	420	428	440	466	428
Driftsresultat, 1.000 kr. pr. heltidsbedrift	121	323	800	731	382	181
Fødevareklyngens eksport, mio. kr.	129.946	140.446	147.947	156.206	151.182	156.938
i pct. af den totale vareeksport	28	25	24	25	25	25
Aktiver i selveje, kontantværdi, mia. kr.	642	598	588	582	592	591
Gæld i pct. af aktiver i selveje	52	55	57	57	57	55
Forrentningsprocent på heltidsbrug	1,70	2,10	3,60	3,00	1,80	1,00

Kilde: Baseret på oplysninger fra Danmarks Statistik, IFRO og Landbrug & Fødevarer.

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V

T +45 3339 4000
F +45 3339 4141

E info@lf.dk
W www.lf.dk